

การเมืองอัตลักษณ์ ผู้แสดงบทบาท และสิทธิมนุษยชน: กระบวนการตอบสนอง
ของประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรณีศึกษาโรฮิงญา
ค.ศ. 2009-2019

โดย

อัครพล กัลยานุกูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการระหว่างประเทศและการทูต

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2566

POLITICAL IDENTITY, ACTORS, AND HUMAN RIGHTS: THE RESPONSE
PROCESS OF INDONESIA TO THE HUMANITARIAN CRISIS
IN SOUTHEAST ASIA REGION CASE STUDY OF
ROHINGYA 2009-2019

BY

AKARAPOL KANLAYANUKUL

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
IN INTERNATIONAL RELATIONS AND DIPLOMACY
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2023

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

อัครพล กัลยานุกุล

เรื่อง

การเมืองอัตลักษณ์ ผู้แสดงบทบาท และสิทธิมนุษยชน: กระบวนการตอบสนองของ
ประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
กรณีศึกษาโรฮิงญา ค.ศ. 2009-2019

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.พินิตพันธุ์ บริพัตร)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินท์ทีรา ณ ถลาง)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฐิร พวงศ์เจริญ)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การเมืองอัตลักษณ์ ผู้แสดงบทบาท และสิทธิมนุษยชน: กระบวนการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อ วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรณีศึกษาโรฮิงญา ค.ศ. 2009-2019
ชื่อผู้เขียน	อัครพล กัลยานุกูล
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การระหว่างประเทศและการทูต รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินท์ทิวรา ณ ถลาง
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

แม้ว่าประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนจำนวนหนึ่งถือว่าเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา เป็นกิจการภายในของประเทศ แต่ประเทศอินโดนีเซียเป็นหนึ่งในผู้แสดงที่มีบทบาทหน้าที่ให้ความใส่ใจต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมครั้งนี้ จากมุมมองของสรรสร้างนิยม (Constructivism) การศึกษานี้ มุ่งให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผลของพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซียจากสองปัจจัยสำคัญ ได้แก่ อุดมการณ์ทางการเมือง และผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์ภายใต้สองรัฐบาล ได้แก่ ช่วงที่หนึ่ง รัฐบาลซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน (สมัยที่สอง) ตั้งแต่ปีค.ศ. 2009-2014 และช่วงที่สอง รัฐบาลโจโก วิโดโด (สมัยที่หนึ่ง) ตั้งแต่ปีค.ศ. 2014-2019 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถกเถียงว่า ปัจจัยที่หล่อหลอมความเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซีย ส่งผลต่อการผลักดันท่าที และนโยบายการต่างประเทศของอินโดนีเซียในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศเมียนมา และรวมไปถึงประเทศอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรม, ความสัมพันธ์อินโดนีเซีย-เมียนมา, โรฮิงญา, ปญจศีล

Thesis Title	POLITICAL IDENTITY, ACTORS, AND HUMAN RIGHTS: THE RESPONSE PROCESS OF INDONESIA TO THE HUMANITARIAN CRISIS IN SOUTHEAST ASIA REGION CASE STUDY OF ROHINGYA 2009-2019
Author	Akarapol Kanlayanukul
Degree	Master of Political Science
Major Field/Faculty/University	International Relations and Diplomacy Faculty of Political Science Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Chanintira na Thalang, Ph.D.
Academic Year	2023

ABSTRACT

Although the majority of ASEAN member states considers the humanitarian crisis in the Rakhine state as Myanmar's internal affairs, Indonesia has a slightly different perception and approach to the conflict to that of its neighbours. Based on constructivism, this study provides an understanding of the effects of Indonesia perception and political behavior. It is argued that political ideology and the interaction between internal actors, under two governments, Susilo Bambang Yudhoyono (second term) from 2009 to 2014, and Joko Widodo (first term) from 2014 to 2019 have identity politics of Indonesia which in turn have significantly influenced the country's attitude and foreign policy towards Myanmar and other countries.

Keywords: Humanitarian Crisis, Indonesia-Myanmar Relations, Rohingya, Pancasila

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้นผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ทิรา ณ ถลาง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความเมตตาผู้เขียนมาโดยตลอด กระบวนการศึกษาค้นคว้า ประกอบกับความกรุณาของอาจารย์ที่พิจารณาแก้ไขและตรวจสอบ พร้อมกับสละเวลาในการให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเป็นรูปเล่ม วิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.พินิตพันธุ์ บริพัตร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข กรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ รวมไปถึงแนวคิดอันเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ผู้เขียนสามารถ นำมาพัฒนาการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพี่น้องและพี่หมวย เจ้าหน้าที่โครงการบัณฑิตศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่กรุณาติดตาม ประสานงาน อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือ ผู้เขียนเป็นอย่างดีมาตลอดการศึกษาระดับปริญญาโทในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณครอบครัว (คุณพ่อและคุณแม่) ที่ให้กำลังใจผู้เขียนตลอดระยะเวลา การศึกษา โดยเฉพาะช่วงเวลาการจัดทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งไม่เพียงแต่ไม่สร้างความกดดันให้กับผู้เขียน เลยแม้แต่น้อย แต่ยังคงส่งเสริม ผลักดัน แนะนำ อำนวยความสะดวกในช่วงเวลาต่าง ๆ ให้เป็นไป ด้วยความราบรื่น ทั้งนี้ องค์กรความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และสติปัญญาที่เพิ่มพูนขึ้นจากการศึกษาของ ผู้เขียนในครั้งนี้ ขอมอบแทนคำขอบคุณด้วยหัวใจแก่พ่อแม่ครับ

ขอบคุณมิตรสหายทั้งหลาย เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาที่ให้กำลังใจและ เปิดโอกาสให้ผู้เขียนสามารถเดินทางในเส้นทางวิชาการเพื่อเก็บเกี่ยวองค์ความรู้ไว้ใช้ประโยชน์ใน อนาคต ทั้งยังให้คำปรึกษาและสร้างความมั่นใจกับผู้เขียนมาโดยตลอด

อนึ่ง ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้ที่ สนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง หากผลการศึกษานี้มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียน ขอน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงแก้ไขในการศึกษาครั้งต่อไป

อัครพล กัลยานุกูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	7
1.3 สมมติฐาน	8
1.4 วัตถุประสงค์	8
1.5 การทบทวนวรรณกรรม	8
1.6 กรอบในการวิเคราะห์	14
1.7 ระเบียบวิธีวิจัยและขอบเขตการศึกษา	19
1.8 ว่าด้วยคำ	20
1.9 โครงสร้างของงานวิจัย	21
บทที่ 2 อุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซีย	22
2.1 บทนำ	22
2.2 ความหมายของอุดมการณ์ทางการเมือง	23
2.3 หลักการปรัชญาศีล	26

2.4	หลักการปรัชญาศิลปะในเหตุการณ์ครั้งสำคัญ ๆ ของอินโดนีเซีย	32
2.4.1	หลักการปรัชญาศิลปะกับยุคประชาธิปไตยแบบชั้นนำ	32
2.4.2	หลักการปรัชญาศิลปะกับยุคระเบียบใหม่	34
2.4.3	หลักการปรัชญาศิลปะยุคหลังระเบียบใหม่	34
2.5	การขัดเกลาทางสังคมกับหลักการปรัชญาศิลปะ	35
	และความท้าทายของหลักการปรัชญาศิลปะในโลกศตวรรษที่ 21	
2.5.1	การถ่ายทอดหลักการปรัชญาศิลปะไปสู่ประชาชนอินโดนีเซีย	35
2.5.1.1	ช่วงที่หนึ่ง: การถ่ายทอดหลักการปรัชญาศิลปะ	35
	ในช่วงเวลาประกาศเอกราช และยุคระเบียบเก่า	
2.5.1.2	ช่วงที่สอง: การถ่ายทอดหลักการปรัชญาศิลปะในยุคระเบียบใหม่	36
2.5.1.3	ช่วงที่สาม: การถ่ายทอดหลักการปรัชญาศิลปะในยุคการปฏิรูป	37
2.5.2	หลักการปรัชญาศิลปะในโลกยุคศตวรรษที่ 21	37
2.6	บทสรุป	38
บทที่ 3	ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย	40
3.1	บทนำ	40
3.2	ความหมายของผู้แสดงบทบาท	41
3.3	ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ช่วงปีค.ศ. 2009-2014	42
3.3.1	ปัจจัยผู้นำทางการเมือง	42
3.3.2	ปัจจัยการเมืองภายใน	48
3.3.3	ปฏิภพการของผู้นำแสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย	51
3.4	ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ช่วงปีค.ศ. 2014-2019	53
3.4.1	ปัจจัยผู้นำทางการเมือง	53
3.4.2	ปัจจัยการเมืองภายใน	58
3.4.3	ปฏิภพการของผู้นำแสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย	60
3.5	บทสรุป	61

บทที่ 4 กระบวนการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซีย	62
4.1 บทนำ	62
4.2 บทบาทและสถานะของประเทศอินโดนีเซียในฐานะมหาอำนาจขนาดกลาง	63
4.2.1 พัฒนาการของอินโดนีเซียในฐานะประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง	65
4.2.2 อินโดนีเซียกับระเบียบโลก	70
4.3 นโยบายด้านสิทธิมนุษยชนกับกิจการระหว่างประเทศของอินโดนีเซีย	72
4.3.1 ระดับของผลกระทบกรณีโรฮิงญาต่อประเทศอินโดนีเซีย	72
4.3.2 นโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอินโดนีเซีย	73
4.4 บทสรุป	82
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	83
5.1 สรุปผลการศึกษา	83
5.2 ข้อเสนอแนะ	87
5.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป	87
5.2.2 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย	88
รายการอ้างอิง	89
ประวัติผู้เขียน	105

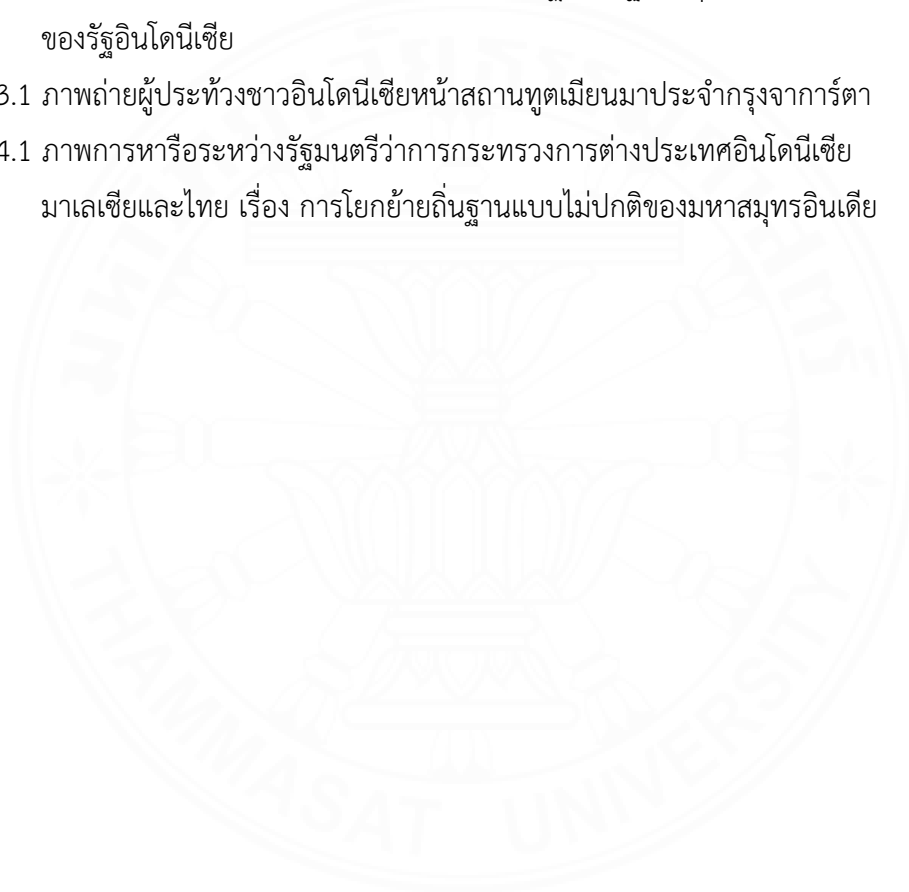
สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ตารางรายละเอียดการตกเป็นอาณานิคมของอินโดนีเซีย	26
3.1 ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของซูซีโล บัมบัง ยูโตโยโน	42
3.2 ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของโจโก วิโดโด	53

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ภาพถ่ายดาวเทียมที่แสดงการถูกลอบวางเพลิงที่อยู่อาศัยของชาวโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา	4
1.2 ภาพชาวอินโดนีเซียประท้วงหน้าสถานทูตเมียนมาในกรณีโรฮิงญา	7
2.1 ภาพระดับของการนำเอาหลักการปรัชญาศีลไปปฏิบัติในฐานะอุดมการณ์หลัก ของรัฐอินโดนีเซีย	31
3.1 ภาพถ่ายผู้ประท้วงชาวอินโดนีเซียหน้าสถานทูตเมียนมาประจำกรุงจาร์ตา	51
4.1 ภาพการหารือระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซียและไทย เรื่อง การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติของมหาสมุทรอินเดีย	79

บทที่ 1

วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา

1.1 ความสำคัญของปัญหา

เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมเกิดขึ้นบ่อยครั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาณาบริเวณประเทศเมียนมา ซึ่งได้ปรากฏลักษณะของสถานการณ์ในการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนที่อยู่ภายใต้โครงสร้างรัฐ โดยมีความแตกต่างหลากหลายทั้งที่มาของวิกฤตการณ์ บริบทที่ประชาชนถูกเลือกปฏิบัติจากฝ่ายรัฐหรือผู้มีอำนาจ ซึ่งกลายมาเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ กรณีพายุไซโคลนนาร์กิส (Cyclone Nargis) ค.ศ. 2008 จากรายงานการศึกษาเบื้องต้น การจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัย กรณีศึกษาไทยและต่างประเทศ พบว่า พายุหมุนนาร์กิส ได้สร้างความเสียหายในพื้นที่โดยรอบมหาสมุทรอินเดียตอนเหนือโดยเฉพาะในเมียนมา ระหว่างปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2008 ซึ่งผลของพายุไซโคลนนาร์กิสได้ก่อความเสียหายเป็นวงกว้าง โดยปรากฏรายงานผู้เสียชีวิตกว่า 50,000 คน และผู้สูญหายกว่า 40,000 คน ทั้งนี้ รัฐบาลเมียนมาไม่ได้ใส่ใจแก้ไขสถานการณ์เท่าที่ควร ทั้งการให้ความช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ การค้นหาผู้สูญหายและการจัดการศพผู้เสียชีวิต ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ และความพยายามจากหลายฝ่ายที่เรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมาขอรับความช่วยเหลือจากนานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) หรือ วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมอันเกิดจากสภาพปัญหาทางการเมือง กรณีการรัฐประหาร ค.ศ. 2021 ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2021 กองทัพได้เข้าควบคุมตัวนางออง ซาน ซูจี และผู้นำระดับสูงของพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy: NLD) โดยกองทัพอ้างเหตุจากการทุจริตการเลือกตั้ง ค.ศ. 2020 และถ่ายโอนอำนาจทั้งหมดไปที่พลเอกอาวุโส มิน อ่อง หล่าย ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเมียนมา ภายหลังจากการรัฐประหารไม่นาน ประชาชนชาวเมียนมาได้ออกมาชุมนุมต่อต้านการรัฐประหาร ในขณะที่รัฐบาลทหารเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงอย่างหนักด้วยกองกำลังติดอาวุธ (อรรถสิทธิ์ ปานแก้ว, ม.ป.ป.) จากข้อมูลของ Assistance Association for Political Prisoners (Burma) ได้รายงานจำนวนนักโทษทางการเมือง หลังการรัฐประหาร ค.ศ. 2021 โดยสามารถแบ่งได้เป็น ยังคงมีผู้ถูกควบคุมตัวและรวมไปถึงถูกพิพากษาจำนวน 20,751 คน ถูกสังหารจากคณะรัฐประหารจำนวน 5,395 คน มีผู้ถูกปล่อยตัวแล้ว

จำนวน 6,305 คน สรุปรายชื่อผู้ถูกจับกุมรวมทั้งสิ้นจำนวน 27,056 คน (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2024) (Assistance Association for Political Prisoners (Burma), 2024)

จากกรณีตัวอย่างที่ได้หยิบยกมาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่ามีชุดของสถานการณ์ การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศเมียนมามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่หนึ่งในชุดของเหตุการณ์ที่ หลากหลายต่างให้ความใส่ใจ มีสภาวะปัญหาที่ซับซ้อน และเกี่ยวพันกับผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศ ที่หลากหลาย คือ “วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา” จากการศึกษาของ ศิววงศ์ สุขทวี (2557) ได้เสนอว่า คำว่า “โรฮิงญา” ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงถึงความเป็นมา สำหรับชาวโรฮิงญา พวกเขา อ้างถึงการสืบเชื้อสายมาจากนักเดินเรือชาวอาหรับ และเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรโบราณที่ชื่อว่า มาร์ค อุ (Marauk U) ในดินแดนอาระกัน รัฐยะไข่ในปัจจุบัน พวกเขาคือคนพื้นเมืองบนดินแดนอาระกัน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนดินแดนอาระกันที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่สำหรับรัฐบาลเมียนมา “โรฮิงญา” เป็นคำที่เกิดขึ้นมาใหม่จากนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐอาระกัน ที่ใช้หมายถึงกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาจากประเทศบังคลาเทศอย่างผิดกฎหมายในช่วงเวลาที่เมียนมาอยู่ ภายใต้อังกฤษในฐานะอาณานิคม ในมุมมองของชาวเมียนมา โรฮิงญาจึงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ในเมียนมา (U Khin Maung Saw, 1993, อ้างถึงใน ศิววงศ์ สุขทวี, 2557, น. 203) ต่อมาในปีค.ศ. 1982 รัฐบาลทหารเมียนมาออกกฎหมายสัญชาติ โดยมาตรา 3 ส่วนที่ 2 ความเป็นพลเมือง ระบุไว้ว่า “สัญชาติ ดังต่อไปนี้ คะฉิ่น คะยา กะเหรี่ยง ชิน เบอร์มัน มอญ ยะไข่ หรือฉาน และกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ ตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่อยู่ภายในรัฐเป็นการถาวรในช่วงเวลาก่อนค.ศ. 1823 ให้ถือว่าเป็นพลเมืองของ เมียนมา” (Socialist Republic of the Union of Burma 1982) นัยของมาตรานี้ได้รับรองสิทธิของ กลุ่ม 135 กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมียนมาก่อนค.ศ. 1823 ซึ่งไม่ครอบคลุมการรับรองสิทธิใน สัญชาติของชาวโรฮิงญา ทำให้ชาวโรฮิงญากลายเป็นเพียงผู้มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศเมียนมา รอคอยการผลักดันออกนอกประเทศ รัฐที่พวกเขาอยู่อาศัยในปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครอง และปกป้องอีกต่อไป (ศิววงศ์ สุขทวี, 2557)

ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึง สภาวะการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้อัตลักษณ์แบบ โรฮิงญา ซึ่งมีการปะทะกันของชุดความคิดว่าด้วยเรื่องที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ และได้ผลักชาวโรฮิงญา ให้เป็นกลุ่มคนชายขอบของสังคมการเมืองเมียนมาไปโดยปริยาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวโรฮิงญาอยู่ใน สถานะที่ถูกกดทับเชิงโครงสร้างทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ รวมไปถึงมิติอื่น ๆ กล่าวคือ ชาวโรฮิงญาไม่ได้ถูกรับรองสิทธิความเป็นพลเมืองตามกฎหมายเมียนมา และนำไปสู่การสูญเสียสิทธิ ทางเศรษฐกิจ เช่น การเสียภาษีที่ดิน การเสียภาษีฟริก การจ่ายค่าธรรมเนียมในการออกไปทำประมง เป็นต้น และการสูญเสียสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เช่น ชาวโรฮิงญาถูกควบคุมการแต่งงานและ การมีบุตร โดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง รัฐยะไข่ส่งหนังสือคำสั่ง 1/2548 (Regional Order 1/2005) แจ้งไปยังสภาสันติภาพและการพัฒนาของแต่ละเมือง (The Township Peace and

Development Council) ทำให้เกิดการควบคุมจำนวนบุตรในครอบครัวชาวโรฮิงญา แม้ในหนังสือคำสั่งภูมิภาค 1/2548 จะไม่ได้กำหนดจำนวนบุตร แต่จะมีการบังคับให้คู่สามีภรรยาที่ได้รับอนุญาตให้แต่งงานลงนามเงื่อนไขที่จะมีบุตรไม่เกิน 2 คน เป็นต้น (ศิววงศ์ สุขทวี, 2558)

ภายใต้ความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ที่ส่งผลให้ชาวโรฮิงญาดำเนินชีวิตโดยปราศจากความคุ้มครองจากรัฐบาลเมียนมาและกลายมาเป็นปัญหาที่ไม่เพียงกระทบต่อประเทศเมียนมาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมระหว่างประเทศ โดยแสดงให้เห็นได้จากการศึกษาของพิทยุตม์ พันธุ์สวัสดิ์ (2562) พบว่า ปัญหาความขัดแย้งในกรณีโรฮิงญา มีที่มาของปัญหาจากการเหยียดชาติพันธุ์ และการปลุกปั่นความหวาดกลัวชาวมุสลิม (Islamophobia) ที่ได้นำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างชุมชนชาวพุทธพม่าและชาวมุสลิมโรฮิงญา โดยเฉพาะจากเหตุการณ์จลาจลระหว่างกลุ่มชาวพุทธและชาวมุสลิมในรัฐยะไข่ ซึ่งเกิดขึ้นในปีค.ศ. 2012 ที่ทำให้ความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ทั้งสองดำเนินมาถึงจุดแตกหัก โดยเริ่มต้นจากเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม ที่ชายชาวมุสลิมจำนวน 3 คน ถูกกล่าวหาว่ากระทำฆ่าเราและฆาตกรรมหญิงสาวชาวยะไข่ ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2012 ในเมืองตองโกบ (Taungup) ชาวพุทธที่ยังรู้สึกโกรธแค้นส่วนหนึ่ง ได้บุกโจมตีรถประจำทางและสังหารชาวมุสลิมจำนวน 10 คน โดยอ้างว่าชาวมุสลิมต้องรับผิดชอบต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับหญิงชาวพุทธยะไข่ ต่อมาภายหลัง ความขัดแย้งดังกล่าวได้ขยายวงกว้างไปยังพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศเมียนมาในปีค.ศ. 2013 ยกตัวอย่างเช่น เมืองโอกกัน (Okkan) ในเดือนเมษายน, เมืองล่าเสี้ยว (Lashio) ในเดือนพฤษภาคม, และเมืองทันด์เว (Thandwe) ในเดือนตุลาคม เป็นต้น นอกจากนี้ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2014 ชาวมุสลิมโรฮิงญาอย่างน้อย 4 คน ถูกฆ่าในเมืองมณฑลทะเลย์ เนื่องจากมีผู้ปล่อยข่าวลือว่า ผู้หญิงชาวพุทธถูกข่มขืนและสังหารโดยชาวมุสลิมโรฮิงญา (พิทยุตม์ พันธุ์สวัสดิ์, 2562)

ปัญหาความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ยังปรากฏต่อเนื่องจนถึงปีค.ศ. 2016 โดยกลุ่มมุสลิมโรฮิงญาได้จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธอย่างเปิดเผย และได้เริ่มการลอบโจมตีเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ ทั้งทหารและตำรวจ โดยเหตุการณ์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2016 กองกำลังติดอาวุธชาวโรฮิงญา ที่ชื่อว่า กลุ่มองค์กรความเป็นปึกแผ่นโรฮิงญา (Rohingya Solidarity Organization: RSO) ได้ใช้กำลังโจมตีฐานตำรวจป้องกันชายแดน ณ เมืองเหมาตอ รัฐยะไข่ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเมียนมาเสียชีวิต 9 คน บาดเจ็บ 5 คน ในขณะที่กลุ่ม RSO มีผู้เสียชีวิต 8 คน ถูกจับกุม 2 คน และในเวลาต่อมาได้เกิดเหตุกองกำลังกลุ่มโรฮิงญาเข้าโจมตีฐานตำรวจป้องกันชายแดนเมียนมาจำนวน 3 แห่ง ณ เมืองยะเต๊ะต่อง รัฐยะไข่ ประกอบด้วย ฐานจิกันปิ่น ฐานนางคยูยะ และฐานโกตันแก้ว หลังจากเกิดเหตุ กองทัพทหารเมียนมาได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่เมืองเหมาตอ และเมืองยะเต๊ะต่อง และได้ส่งกองทัพเข้าทำการปราบปรามกลุ่มติดอาวุธมุสลิมโรฮิงญาอย่างรุนแรง รวมทั้งมีการทำร้ายทารุณชาวโรฮิงญา

และเผาบ้านเรือนในรัฐยะไข่ ที่ทหารเมียนมาสงสัยว่าให้การสนับสนุนกลุ่มติดอาวุธองค์กรความเป็น
ปึกแผ่นโรฮิงญา หรือ RSO (สัชฌาการ คุณยศยิ่ง, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 1.1

ภาพถ่ายดาวเทียมที่แสดงการถูกลอบวางเพลิงที่อยู่อาศัยของชาวโรฮิงญาในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา

หมายเหตุ. จาก *Burma: Satellite Images Show Massive Fire Destruction*, โดย Human Rights Watch, 2017, (<https://www.hrw.org/news/2017/09/02/burma-satellite-images-show-massive-fire-destruction>). ลิขสิทธิ์ 2017 โดย Digital Globe. ดัดแปลงโดยได้รับอนุญาตจากผู้แต่ง

จากสถานการณ์ครั้งนั้นส่งผลให้ชาวโรฮิงญาในพื้นที่รัฐยะไข่ อพยพไปยังประเทศบังคลาเทศประมาณ 70,000 คน ทำให้กลุ่มองค์กรสิทธิมนุษยชน และกลุ่มมุสลิมในประเทศต่าง ๆ ไม่พอใจและมีการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลเมียนมา โดยยื่นหนังสือร้องเรียนต่อสถานทูตสหภาพเมียนมาประจำประเทศต่าง ๆ เพื่อให้กองทัพเมียนมายุติการกระทำที่รุนแรงต่อชาวโรฮิงญา และปฏิบัติการปราบปรามกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่รัฐยะไข่ ต่อมาปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2017 ได้เกิดปัญหาการก่อความไม่สงบในรัฐยะไข่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อกลุ่มติดอาวุธกองทัพปลดแอกชาวโรฮิงญาแห่งรัฐอาระกัน (Arakan Rohingya Salvation Army: ARSA) ทำการโจมตีป้อมยามเจ้าหน้าที่ตำรวจเมียนมา และฐานปฏิบัติการในพื้นที่เมืองยะเต๊ะต่อง เมืองบูตีต่อง และเมืองเหมาต้อ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเสียชีวิต 11 คนและกลุ่มชาวโรฮิงญาเสียชีวิต 59 คน หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลเมียนมาได้มีการเพิ่มเติมกำลังทหาร เข้าไปยังพื้นที่รัฐยะไข่ เพื่อทำการปราบปรามกลุ่มก่อ

ความไม่สงบและรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ จึงทำให้สถานการณ์ในรัฐยะไข่เข้าสู่ภาวะตึงเครียด (สัชฌการ คุณยศยิ่ง, ม.ป.ป.) ส่งผลให้ชาวมุสลิมโรฮิงญาเกือบทั้งหมดเป็นบุคคลพลัดถิ่น (Internally Displaced Persons : IDPs) ที่ไม่มีสัญชาติ และกว่า 720,000 คน ต้องอพยพไปยังประเทศอื่น ๆ โดยองค์การสหประชาชาติได้กล่าวประณามทหารระดับสูงในเมียนมาว่าควรจะถูกตั้งข้อกล่าวหาการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้ (พิทยุตม์ พันธุ์สวัสดิ์, 2562)

ประเด็นวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาจึงกลายมาเป็นจุดสนใจของสังคมระหว่างประเทศในเวลาต่อมา ยกตัวอย่างเช่น การตอบสนองของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ที่ได้ออกแถลงการณ์ในมติที่ S/PRST/2017/22 เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 2017 เนื้อหาของถ้อยแถลงเป็นการเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมายุติการใช้กำลังทหารเกินกว่าเหตุในรัฐยะไข่ ประณามการโจมตีกลุ่มติดอาวุธ ARSA ที่โจมตีกองกำลังความมั่นคงของเมียนมา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 2017 และประณามความรุนแรงที่กระตุ้นให้เกิดชาวโรฮิงญาจำนวนมากอพยพไปยังประเทศบังคลาเทศ และแสดงความกังวลต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐยะไข่จากกองกำลังความมั่นคงของเมียนมาต่อชุมชนโรฮิงญา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการข่มขู่อย่างเป็นระบบ การสังหารโดยไม่เลือก ความรุนแรงทางเพศ รวมถึงการทำลายและเผาบ้านเรือนและทรัพย์สินซึ่งในคำแถลงของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ หรือ UNSC ได้เน้นย้ำถึงความรับผิดชอบของรัฐบาลเมียนมาในการปกป้องประชาชน ตลอดจนการเคารพต่อหลักนิติธรรมและการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานะพลเมือง (Kriangsak Kittichaisaree, 2022, p. 50, อ้างถึงใน น้ามนต์ สนใจ, 2565, น. 71)

ในขณะที่องค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค กล่าวคือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ก็ยังถือว่าให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาชาวโรฮิงญาที่เกิดขึ้นน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากตั้งแต่เรื่องสิทธิมนุษยชนถูกหยิบยกกลายเป็นประเด็นที่ประชาคมโลกต่างให้ความสำคัญ แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนยังคงไม่มีท่าทีที่จะจัดการปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังเรื่อยมา ถึงแม้จะมีการจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนอย่างคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights: AICHR) ขึ้นก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงผลลัพธ์ของปัญหาหลังจากมีการจัดตั้ง AICHR ขึ้นนั้น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของประเทศสมาชิกอาเซียนในการจัดการกับปัญหาชาวโรฮิงญาผ่านการดำเนินงานของ AICHR ไม่ได้ถูกจัดการอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงไม่ได้มีมาตรการที่ใช้ในการจัดการและตอบสนองต่อปัญหาเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดของ AICHR ส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวยังคงยืดเยื้อและบานปลายกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในระดับภูมิภาค (ภัทรารวรรณ แก้วกรอง, 2562) ทั้งนี้ เหตุผลที่อาเซียนเพิกเฉยต่อประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีโรฮิงญาในประเทศเมียนมานั้น

เนื่องจาก ประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นที่หลายฝ่ายมองว่าเป็นกิจการภายในของประเทศเมียนมา และการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียนได้วางอยู่บนบรรทัดฐานร่วมกันที่สำคัญ หลักการหนึ่งเรียกว่า “หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน” (Non-Interference) ที่รัฐสมาชิกต่างยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ทำให้รัฐสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ ไม่เต็มใจที่จะเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอื่น จึงพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของประเทศเมียนมา (วิลาสินี วดีศิริศักดิ์, 2561)

สำหรับประเทศอินโดนีเซียในฐานะประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา โดยชาวมุสลิมโรฮิงญาจำนวนหนึ่งได้ลี้ภัยหลบหนีออกจากประเทศเมียนมาทางทะเล หลบหนีเข้าที่ประเทศอินโดนีเซีย โดยมาขึ้นฝั่งที่เกาะอาเงาะห์ นับตั้งแต่เกิดเหตุสู้รบระหว่างเจ้าหน้าที่และกลุ่มชาติพันธุ์โรฮิงญา ที่ปะทุขึ้น ประชาชนอินโดนีเซียหลายร้อยคนได้ชุมนุมประท้วงหน้าสถานทูตเมียนมาที่กรุงจาการ์ตา เรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเมียนมา รวมทั้งได้มีคนร้ายโยนระเบิดมือเข้าไปในสถานทูตเมียนมาในกรุงจาการ์ตา ทำให้เกิดเพลิงไหม้เล็กน้อย ส่งผลสัญญาณว่าชาวอินโดนีเซียไม่พอใจเรื่องนี้มากขึ้นที่ชาวมุสลิมด้วยกันถูกกดขี่ข่มเหง ในขณะเดียวกันรัฐบาลอินโดนีเซียได้ส่ง นางเรตโน มาร์ชูดิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซีย ได้เข้าพบนาง ออง ซาน ซูจี ที่ปรึกษาแห่งรัฐเมียนมา เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2017 เพื่อหารือรายละเอียดแนวทางการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวโรฮิงญาในรัฐยะไข่ และมีกำหนดเยือนประเทศบังคลาเทศเพื่อเรียกร้องให้ทางการบังคลาเทศ คุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาที่หลบหนีเข้ามาในประเทศบังคลาเทศอีกด้วย (สัชฌาการ คุณยศยิ่ง, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 1.2

ภาพชาวอินโดนีเซียประท้วงหน้าสถานทูตเมียนมาในกรณีโรฮิงญา

หมายเหตุ. จาก *มุสลิมในอินโดนีเซียประท้วงหน้าสถานทูตเมียนมาเรื่องโรฮิงญา*. โดย สำนักข่าวไทย, 2560, (https://tna.mcot.net/world-141874#google_vignette)

จะเห็นได้ว่า ประเทศอินโดนีเซียเป็นผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศที่มีความตื่นตัว และให้ความสนใจต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ปรากฎการณ์เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นความพยายามในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ ของอินโดนีเซียว่าด้วยเรื่องประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย ปมปัญหา (Paradox) ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้จึงนำมาสู่คำถามวิจัยหลักของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

1.2 คำถามวิจัย

ปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ประเทศอินโดนีเซียดำเนินการตอบสนอง ต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ในช่วงปีค.ศ. 2009-2019

1.3 สมมติฐาน

ปัจจัยจากมิติภายในรัฐ เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ ภายในรัฐของประเทศอินโดนีเซีย มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนบทบาทในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมกรณีโรฮิงญา ทั้ง ๆ ที่ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนโดยรวมยึดถือว่าเหตุการณ์นี้เป็นกิจการภายในของประเทศเมียนมาตามหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกันของรัฐสมาชิกอื่น ๆ และเป็นแนวทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ต่างยึดถืออย่างเคร่งครัดมาต่อเนื่องยาวนาน

1.4 วัตถุประสงค์

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการดำเนินมาตรการการตอบสนองด้านการต่างประเทศของประเทศอินโดนีเซียในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา
2. เพื่อเติมเต็มช่องว่างของงานวรรณกรรมในการศึกษาประเด็นด้านการต่างประเทศที่มีอิทธิพลจากปัจจัยมิติการเมืองภายในประเทศอินโดนีเซียที่ส่งผลต่อกิจการระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเป็นแนวทางการดำเนินกิจการระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

1.5 การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ผู้เขียนพบว่าม้งงานวรรณกรรมจำนวนไม่น้อยที่ได้ศึกษาถึงปัญหา และที่มาของสถานการณ์วิกฤตการณ์โรฮิงญาในเมียนมา โดยเกี่ยวพันกับองค์การระหว่างประเทศทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลากหลายองค์การ แต่ในอีกทางหนึ่งม้งงานวรรณกรรมที่ได้ศึกษาบทบาท และการตอบสนองของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาในจำนวนที่จำกัดอยู่ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาประเด็นการตอบสนองของประเทศที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์กับประเทศเมียนมาที่ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาในประเด็นนี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างในการศึกษาประเด็นการตอบสนองของวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้ จากวรรณกรรมที่วิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ผู้เขียนสามารถจำแนกงานวรรณกรรมโดยแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญา กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงการตอบสนองของประเทศต่าง ๆ ต่อปัญหาวิกฤตการณ์โรฮิงญา กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงการมีบทบาทของอินโดนีเซียต่อกิจการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.5.1 กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญา

งานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญาสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.5.1.1 กลุ่มที่ศึกษาถึงต้นเหตุของปัญหา

ในกลุ่มนี้มีการแสดงให้เห็นถึงข้อมูล และการวิเคราะห์เหตุการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญา อันมีที่มาจากสาเหตุของความเชื่อทางศาสนาระหว่างอิสลามและพุทธที่ปะทะกันในรัฐยะไข่ เช่น บทความของ พิทยุตม์ พันธุ์สวัสดิ์ (2562) เรื่อง บทบาทของกลุ่มชาวพุทธหัวรุนแรงต่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาในเมียนมา: ความท้าทายต่อประเด็นทางด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียน? ที่เสนอว่าความเชื่อทางศาสนาเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดเหตุความรุนแรง และความขัดแย้งโดยเฉพาะชาวมุสลิมโรฮิงญา ตั้งแต่ปีค.ศ. 2012 และบทความของ อรนิศวรร เพชรวงศ์ (2563) เรื่อง บทบาททางการเมืองของพระสงฆ์เมียนมาร์หลังการเลือกตั้ง ปี ค.ศ.2015 ที่เสนอความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ในเมียนมากับบทบาททางการเมืองที่ต่างเกื้อกูลอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน จนนำมาสู่ความขัดแย้งในปัญหาทางสิทธิมนุษยชน และบทความของ เอนกชัย เรืองรัตนกร (2558) เรื่อง บทบาทอุดมการณ์ “พุทธศาสนา-ชาตินิยมสุดโต่ง” กับความขัดแย้งระหว่างชาวพุทธยะไข่กับชาวมุสลิมโรฮิงญา ที่ชี้ให้เห็นการพยายามสร้างการจลาจลระหว่างศาสนา เพื่อให้ชาวเมียนมาเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทความสงบเรียบร้อยของสังคมภายใต้สภาวะการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของเมียนมา

1.5.1.2 กลุ่มที่ศึกษาประเด็นทางบทบาทการดำเนินการ และวิธีการปฏิบัติของรัฐบาลเมียนมา และหน่วยงานของรัฐในการลบล้างกลุ่มชาติพันธุ์โรฮิงญา

ตัวอย่างงานกลุ่มนี้ เช่น บทความของ Maclean (2019) เรื่อง The Rohingya Crisis and the Practices of Erasure ที่อธิบายรูปแบบการปฏิบัติการลบล้างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยความรุนแรงที่ไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากล และการใช้อำนาจทางนโยบายทางการเมืองและกฎหมายที่ทำให้ชาวโรฮิงญาไม่มีสถานะทางกฎหมายของเมียนมา และบทความของ Ullah (2016) เรื่อง Rohingya Crisis in Myanmar: Seeking Justice for the “Stateless” ที่แสดงให้เห็น

เห็นถึงปัญหาที่ชาวโรฮิงญาได้ถูกกลืนรอนสิทธิขั้นพื้นฐานและถูกกดขี่อย่างไม่เป็นธรรม อันเป็นผลมาจากความไม่เต็มใจในการลงนามอนุสัญญาปีค.ศ. 1951

1.5.1.3 กลุ่มวรรณกรรมที่ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวโรฮิงญา

ตัวอย่างงานที่น่าสนใจ ได้แก่ บทความของ Hutchinson (2017) เรื่อง Gendered insecurity in the Rohingya crisis ที่วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศกับการกวาดล้างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มสตรีมีครรภ์ และมารดาในประชากรผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาในบังกลาเทศ และวิทยานิพนธ์ของ ศิววงศ์ สุขทวี (2558) เรื่อง โรฮิงญา: คนไร้รัฐในรัฐต่างแดน ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนไร้รัฐชาวโรฮิงญากับรัฐสมัยใหม่ภายนอกบ้านเกิดและความสามารถในการแสวงหาที่หนีภัยความรุนแรงที่เผชิญ

1.5.2 กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ

งานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญามีทั้งกลุ่มงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากตอบสนองขององค์การสหประชาชาติ ตัวอย่างเช่น บทความของ Khan and Ahmed (2019) เรื่อง Dealing with the Rohingya crisis: The relevance of the general assembly and R2P ที่สำรวจถึงสาเหตุของความเฉื่อยชาขององค์การสหประชาชาติในการจัดการกับวิกฤติโรฮิงญา อันเกิดมาจากโครงสร้างขององค์การที่ทำให้เกิดความไม่แน่ใจในการดำเนินมาตรการใด ๆ นอกจากนี้ ยังมีองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคทั้งภายในภูมิภาคอย่างการดำเนินการของอาเซียน เช่น บทความของ Nattapat Limsiritong (2017) เรื่อง Why ASEAN Fails to Play Role in the Rohingya Situation from the Perspective of ASEAN Charter และงานของ Jati (2017) เรื่อง Comparative Study of the Roles of ASEAN and the Organization of Islamic Cooperation in Responding to the Rohingya Crisis ที่แสดงให้เห็นถึงการไม่ดำเนินการแทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนต่อสถานการณ์ความรุนแรงอันเนื่องมาจาก กบฏรอกาเซีย แต่อาเซียนเลือกที่จะใช้ยุทธวิธีด้วยสันติวิธีซึ่งจำกัดอยู่ในวงทางการทูตเท่านั้น และงานของ มาร์ก กู ซาโลมา และคณะ (2563) เรื่อง การขาดเอกภาพเป็นปัญหาของอาเซียน เสนอว่า ปัญหาของอาเซียนคือความขัดแย้งกันของรัฐสมาชิกอาเซียนที่มีจุดยืน และการแสดงบทบาทที่แตกต่างกัน การขาดเอกภาพนี้จึงทำให้อาเซียนขาดความสามารถในการแก้ไขปัญหาในระดับระหว่างประเทศ

ส่วนองค์การระหว่างประเทศภายนอกภูมิภาคอย่างสหภาพยุโรปก็ได้มีท่าทีในการตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าว เช่นงานของ Heiduk (2018) เรื่อง Myanmar, the Rohingya crisis, and further EU sanctions เสนอว่า สหภาพยุโรปได้ตอบสนองต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่ถดถอยในเมียนมาด้วยมาตรการเพิกถอนสิทธิพิเศษทางการค้าซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมใน

เมียนมา และกลุ่มงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องบทบาทขององค์การเอกชนระหว่างประเทศ (International Non-Governmental Organization) เช่น งานของ ญัฐธยาน์ ตังการัญจนาวงศ์ (2563) เรื่อง การส่งเสริมบทบาทขององค์การเอกชนระหว่างประเทศต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพในการมีมาตรการการปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการข่มขู่คุกคาม

1.5.3 กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงการตอบสนองของประเทศต่าง ๆ ในวิกฤตการณ์โรฮิงญา

กลุ่มงานวรรณกรรมนี้ต้องการที่จะแสดงให้เห็นท่าทีและการตอบสนองของประเทศต่าง ๆ ในประเด็นโรฮิงญา เช่น งานของ Islam (2019) เรื่อง Understanding the Rohingya Crisis and the Failure of Human Rights Norm in Myanmar: Possible Policy Responses ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของบทบาทของชุมชนระหว่างประเทศ งานของ Panini et al. (2013) เรื่อง The Rohingya Refugee Crisis and Bangladesh-Myanmar Relations และงานของ Panini (2013) เรื่อง The Crisis of the Rohingya as a Muslim Minority in Myanmar and Bilateral Relations with Bangladesh เสนอว่า วิกฤตผู้ลี้ภัยโรฮิงญาสร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเมียนมาและบังกลาเทศ อันเนื่องมาจากชาวโรฮิงญาที่ไร้สัญชาติหลบหนีเข้าไปในบังกลาเทศเพื่อลี้ภัย และการเจรจาไม่สามารถแก้ไขปัญหาวิกฤตโรฮิงญาได้จึงเป็นการขัดขวางความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีของเมียนมาและบังกลาเทศ ในขณะที่งานของ ธนกานต์ ปัญญลักษณ์ (2562) เรื่อง บทบาทของจีนต่อการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยในเมียนมาภายใต้รัฐบาลสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย ได้กล่าวถึงจีนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลเมียนมาและกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้การแสวงหาผลประโยชน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินความสัมพันธ์ของจีนต่อเมียนมา และงานของ สัชฌาการ คุณยศยิ่ง (2016) เรื่อง วิกฤตชาวโรฮิงญาในเมียนมา: จากรัฐยะไ้สู่ประเทศไทย ที่ได้เสนอข้อเท็จจริงของการอพยพของชาวโรฮิงญาที่ส่งผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย รวมถึงประเทศไทยด้วย

1.5.4 กลุ่มงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงการมีบทบาทของอินโดนีเซียต่อกิจการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

งานวรรณกรรมกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของอินโดนีเซียต่อกิจการต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่

1.5.4.1 งานวรรณกรรมย่อยกลุ่มแรก

คือ กลุ่มวรรณกรรมที่กล่าวถึงการดำเนินกิจการทางการเมืองภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือการมีบทบาทนำของอินโดนีเซียภายในภูมิภาคในฐานะประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง (Middle Power) โดยกลุ่มวรรณกรรมย่อยแรกนี้ เสนอลักษณะการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างอินโดนีเซียกับผู้แสดงบทบาทอื่นๆ ในลักษณะของผู้นำในภูมิภาค กลุ่มงานวรรณกรรมนี้ให้คำอธิบายว่า อินโดนีเซียมีความทะเยอทะยานในการเป็นผู้นำของภูมิภาค (Leader of the Region) ยกตัวอย่างเช่น งานของ Rüland (2013) เรื่อง *Constructing Regionalism Domestically: Local Actors and Foreign Policymaking in Newly Democratized Indonesia* ที่ได้พยายามตรวจสอบการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับภูมิภาคนิยมของอินโดนีเซีย ผ่านการดำเนินการผสานโลกทัศน์ในท้องถิ่น และแนวคิดจากองค์การระดับภูมิภาคทั่วโลกที่มีความคล้ายคลึงกันมาวางกรอบและมาพัฒนาสานต่อ งานชิ้นนี้เสนอว่าการดำเนินมาตรการเหล่านี้ของอินโดนีเซียเกิดจากพฤติกรรม การเลียนแบบ การเรียนรู้ทางสังคม และการคำนวณต้นทุนและผลประโยชน์เพื่อให้อินโดนีเซียสามารถบูรณาการนโยบายต่างประเทศของตนเองเข้ากับองค์การระดับภูมิภาค และสามารถเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคจนกลายเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการเมืองโลกได้ ในทางเดียวกันนี้ก็มีวรรณกรรมที่ศึกษาอินโดนีเซียที่ได้กลายเป็นผู้แสดงบทบาทอันโดดเด่นในการวางรากฐานสำคัญของการเมืองภายในภูมิภาค งานของ Anwar (2020) เรื่อง *Indonesia and the ASEAN outlook on the Indo-Pacific* แสดงให้เห็นว่า อินโดนีเซียที่มีบทบาทเป็นหนึ่งในผู้นำของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ASEAN ได้เข้ามามีบทบาทนำในการร่างมุมมองมาตรการภูมิยุทธศาสตร์ (Geostrategic) อินโด-แปซิฟิก โดยเสนอให้มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง การเคลื่อนไหวเชิงนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียซึ่งอยู่ในฐานะมหาอำนาจระดับกลาง (Middle Power) นี้เน้นให้เห็นความสำคัญที่อินโดนีเซียใช้องค์การระหว่างประเทศในภูมิภาค หรือ ASEAN เป็นรากฐานสำคัญของการปรับใช้นโยบายต่างประเทศกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ในภูมิภาค และให้ความสำคัญกับอาเซียนในฐานะเป็นศูนย์กลาง เพื่อใช้อาเซียนเป็นเครื่องมือหลักในการจัดการความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก นอกจากนี้งานของ Beeson & Lee (2015) เรื่อง *The Middle Power Moment: A New Basic for Cooperation between Indonesia and Australia?* และงานของ Beeson et al. (2020) เรื่อง *Unlikely allies? Australia, Indonesia and the strategic cultures of middle powers* ได้เสนอถึงโอกาสของความเป็นมหาอำนาจขนาดกลางของอินโดนีเซียที่สามารถมีอิทธิพลสำคัญต่อกิจการระหว่างประเทศได้ ซึ่งเป็นการแสวงหาบทบาทที่โดดเด่นในระบบระหว่างประเทศ โดยวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมเชิงกลยุทธ์ นโยบายและมุมมองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะกับประเทศอินโดนีเซีย โดยอธิบายว่าระเบียบระหว่างประเทศในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ประเทศมหาอำนาจขนาดกลางมีบทบาทสำคัญได้ หากประเทศเหล่านี้สามารถ

ตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันและเห็นศักยภาพในฐานะสมาชิกของภูมิภาคที่มีความสำคัญระดับนานาชาติที่กำลังเติบโต

1.5.4.2 งานวรรณกรรมย่อยกลุ่มที่สอง

คือ กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมาตรการของอินโดนีเซียต่อการตอบสนองในประเด็นวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ยกตัวอย่างเช่น งานของ Prasetyadi & Qonita (2020) เรื่อง Islam and Indonesia Foreign Policy: Indonesia as a Middle Power in Rohingya Crisis และงานของ Murphy (2020) เรื่อง Islam in Indonesian Foreign Policy: The Limits of Muslim Solidarity for the Rohingya and Uighurs ที่พิสูจน์ให้เห็นว่าการปรากฏตัวขึ้นของศาสนาอิสลามสามารถส่งผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาได้ และนโยบายต่างประเทศที่เกิดขึ้นทำให้อินโดนีเซียได้รับสถานะเป็นมหาอำนาจระดับกลางในภูมิภาค แต่ในทางตรงกันข้ามก็ได้มีวรรณกรรมที่ถกเถียงว่า อินโดนีเซียที่กลายเป็นมหาอำนาจระดับกลางนี้ ก็พยายามหลีกเลี่ยงการใช้หลักการความรับผิดชอบในการปกป้อง (Responsibility to Protect: R2P) ในการให้ความช่วยเหลือชาวโรฮิงญา ยกตัวอย่างงานของ Smith & Williams (2021) เรื่อง Why Indonesia Adopted Quiet Diplomacy over R2P in the Rohingya Crisis: the roles of Islamic Humanitarianism, Civil-Military relations, and ASEAN ที่เสนอว่า อินโดนีเซียเลือกใช้การดำเนินการทางการทูตแบบปิดเงียบ (Quiet Diplomacy) แทนการใช้หลักการความรับผิดชอบเพื่อการปกป้องกับวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ซึ่งเกิดมาจากปัจจัยจากบทบาทของมนุษยธรรมทางอิสลาม ความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารและหลักการของอาเซียนเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียและเมียนมา

จะเห็นได้ว่างานวรรณกรรมที่มองปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาส่วนใหญ่เน้นไปที่ต้นเหตุของปัญหาวิกฤตการณ์โรฮิงญาทั้งในด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่อย่างไม่เป็นธรรม โดยเน้นหนักไปที่บทบาทและการดำเนินมาตรการต่าง ๆ จากองค์การระหว่างประเทศและชุมชนระหว่างประเทศทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากช่องว่างในวรรณกรรมดังกล่าวนี้ ยังไม่มีการศึกษาในมิติการเมืองภายในของประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องกับประเด็นโรฮิงญาในเมียนมามากนัก ดังนั้น การศึกษาของงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงให้ความสนใจในการดำเนินมาตรการที่ตอบสนองต่อกรณีปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีสถานะเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง และมีบทบาทนำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาและทำความเข้าใจถึงบทบาทจากมิติภายในของอินโดนีเซียในการตอบสนองกิจการระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในเมียนมานี้

1.6 กรอบในการวิเคราะห์

กรอบแนวคิดที่ได้นำมาศึกษาพฤติกรรมตัวแสดง และอุดมการณ์ที่ส่งผลให้ประเทศอินโดนีเซียตอบสนองต่อเหตุการณ์วิกฤตการณ์โรฮิงญานั้น ผู้เขียนเลือกใช้แนวการศึกษาแบบสรสรสร้างนิยม (Constructivism Approach) ในการวิเคราะห์ และทำความเข้าใจบริบทต่าง ๆ รวมไปถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาคำตอบของคำถามงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งปัจจัยที่หล่อหลอมจนกลายเป็นบรรทัดฐานที่เห็นพ้องต้องกันจนนำไปสู่พฤติกรรมการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองและข้อจำกัดของรัฐนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจชุดข้อมูลของความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมในสังคมแนวการศึกษาแบบสรสรสร้างนิยมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสนอคำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของรัฐในฐานะผู้แสดงบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

แนวการศึกษาแบบสรสรสร้างนิยม (Constructivism Approach) เป็นแนวคิดทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่น่าสนใจ และมีศักยภาพในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยแนวการศึกษาแบบสรสรสร้างนิยมมุ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงที่ถูกสร้างจากความตระหนักรู้ของมนุษย์ (Human Awareness) หรือจิตสำนึก (Consciousness) หมายความว่า ระบบระหว่างประเทศถูกสรสรสร้างขึ้นมาจากพลังทางจิตสำนึกของมนุษย์ อันส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ กล่าวคือ ทฤษฎีสรสรสร้างนิยมเป็นทฤษฎีที่เกิดจากองค์ความรู้ที่ได้สะสมมาจากประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะทางสังคมซึ่งสามารถสะท้อนผลประโยชน์และวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ ยังหมายถึงการกระทำที่มนุษย์ปรุงแต่งหรือถูกปรุงแต่ง โดยขึ้นอยู่กับพลวัตของวัฒนธรรมและความรู้ของผู้คนในสังคมที่ถูกกำหนดโดยความคิด ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม เรื่องเล่า วาทกรรม อัตลักษณ์ และข้อจำกัดจนนำไปสู่การกำหนดท่าที หรือข้อเสนอแนะทางนโยบาย (จุลชีพ ชินวรรโณ, 2557)

จากบทความของ Flockhart (2012) เรื่อง Constructivism and foreign policy ในหนังสือรวมเล่มของ Smith et al. (2012) เรื่อง Foreign Policy: Theories, Actors, Case ได้อธิบายถึงหลักคิดแบบสรสรสร้างนิยมไว้ว่า รากฐานทางความคิดแบบสรสรสร้างนิยมในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีที่มาจากจุดเริ่มต้นในช่วงยุคกลางทศวรรษที่ 1980 และภายหลังได้กลายมาเป็นแนวคิดที่แพร่หลายอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ 1990 เมื่อพื้นที่ของการถกเถียงในกิจการระหว่างประเทศเริ่มให้ความสำคัญกับประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องของสภาพจริง ความจริง และโครงสร้าง (Smith, 1995 อ้างถึงใน Flockhart, 2012) แนวความคิดแบบสรสรสร้างนิยมจึงตั้งอยู่บนความเชื่อพื้นฐานที่ว่า “โลกใบนี้ คือ โลกที่พวกเราสร้างขึ้น” (Onuf, 1989, อ้างถึงใน Flockhart, 2012) หนึ่งในงานเขียนแนวสรสรสร้างนิยมที่มีชื่อเสียงงานหนึ่งของ Wendt (1992) ชื่อ Anarchy is What States Make of It เป็นบทความที่ Wendt ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า ถ้าหากว่า

ในระบบระหว่างประเทศไม่มีผู้มีอำนาจทางการเมืองที่สามารถบังคับรัฐใด ๆ ได้ จนเกิดพฤติกรรมที่รัฐต้องช่วยเหลือตัวเองตามการมองแบบนักคิดสำนักสภาพจริงนิยม (Realists) แล้วนั้น Wendt เชื่อว่าการช่วยเหลือตัวเอง และอำนาจทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นในสภาวะอนาธิปไตย (Anarchy) เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า การช่วยเหลือตัวเองของรัฐไม่ใช่คุณสมบัติทางโครงสร้าง แต่เป็นสถาบันที่เป็นไปตามความจริงเชิงอัตวิสัยร่วม (Inter-Subjective) ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น ด้วยคำอธิบายดังกล่าวนี้ จึงมีส่วนทำให้เกิดการเสริมสร้างวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ผ่านผู้แสดงบทบาทข้อถกเถียงของ Wendt มองว่า การกระทำของผู้แสดงบทบาทนั้น เกิดจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้แสดงบทบาทอื่น ๆ บนพื้นฐานของการให้ความหมายซึ่งกันและกัน ด้วยสาเหตุดังกล่าว จึงทำให้รัฐมีพฤติกรรมที่แสดงต่อศัตรู ไม่เหมือนกับที่แสดงต่อมิตร เพราะศัตรูคือภัยคุกคาม ส่วนมิตรไม่ใช่ (Wendt, 1992, อ้างถึงใน Flockhart, 2012) ดังนั้น การที่ผู้แสดงบทบาทมีความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ อัตลักษณ์ และผลประโยชน์ จะทำให้มีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่ฝังลึก และเงื่อนไขทางโครงสร้างต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งนี้ Flockhart (2012) เสนอว่า ความคิดพื้นฐานของสรสร้างนิยม สามารถแบ่งได้เป็น 4 แกนหลักสำคัญ อันประกอบไปด้วย

1.6.1 การประกอบสร้างทางสังคมและข้อเท็จจริงทางสังคม

ด้วยชื่อแนวคิด “สรสร้างนิยม” (Constructivism) นั้น แกนหลักพื้นฐานของนักคิดสำนักสรสร้างนิยม คือ ประเด็นว่าด้วยเรื่องสภาพจริงที่ดำรงอยู่ภายใต้การประกอบสร้างทางสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า การทำความเข้าใจสภาพจริงทางสังคมได้มาจากการรับรู้ในเรื่องขององค์ความรู้ที่เกิดจากความจริงเชิงอัตวิสัยร่วม (Inter-Subjective Knowledge) และการตีความสภาพจริงตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในสังคม ข้อเท็จจริงที่สรสร้างนิยมมักกล่าวถึง การประกอบสร้างทางสังคม คือ การบ่งบอกถึงบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคมในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อผลิตองค์ความรู้ร่วมกันว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับโลกของเรา ยกตัวอย่างเช่น หัรบนิวเคลียร์ของประเทศเกาหลีเหนือมีคุณลักษณะทางวัตถุเหมือนกับหัรบนิวเคลียร์ของประเทศฝรั่งเศส เพราะหัรบนิวเคลียร์ของทั้งสองประเทศ มีความสามารถในการทำลายล้างได้เฉกเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม หัรบนิวเคลียร์ของทั้งสองประเทศถึงจะมีคุณลักษณะทางวัตถุที่เหมือนกัน แต่การให้ความหมายต่อหัรบนิวเคลียร์ของทั้งสองนั้นแตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง ปรากฏการณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรมของอนาธิปไตย” (Cultures of Anarchy) เพราะความหมายที่แตกต่างกัน จะนำไปสู่ผลลัพธ์ของการกระทำที่แตกต่างกัน รวมไปถึงวิถีการตัดสินใจทางนโยบายด้านการต่างประเทศที่แตกต่างกันไปอีกด้วย

นักคิดสำนักสรสร้างนิยมเห็นด้วยกับประเด็นที่ว่า มีสภาพความเป็นจริงบางส่วนที่ถือได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงจากความตกลงร่วมกันของมนุษย์ และการสังเกตจากวิถีปฏิบัติของ

มนุษย์ การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในขณะนี้ จึงเป็นการศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคมมากกว่าการศึกษาความจริงอันโหดร้าย ข้อเท็จจริงทางสังคมสามารถดำรงอยู่ได้จากความเห็นพ้องต้องกันของสังคมมนุษย์ และการแบ่งปันองค์ความรู้ซึ่งกันและกันก็จะนำไปสู่วิธีการปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น ข้อเท็จจริงทางสังคมเกี่ยวกับเงิน เงินเป็นวัตถุที่สังคมให้คุณค่าและให้ความหมายร่วมกัน ตามข้อตกลงที่ว่ากระดาษสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าหรือบริการได้ วิธีปฏิบัตินี้มาจากการที่สังคมให้ความหมายติดแนบไปกับตัวเงิน ดังนั้น ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงมีส่วนประกอบของข้อเท็จจริงทางสังคม ในฐานะเครื่องมือที่ให้ความหมายซึ่งกำหนดการปฏิสัมพันธ์ของผู้แสดงบทบาทระหว่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า ข้อเท็จจริงทางสังคมเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม กฎเกณฑ์ และรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ จนกระทั่งการแสดงท่าทีตามความจริงแบบปรวิสัย (Objective Reality) ที่มีการดำรงอยู่อย่างอิสระจากผู้ประกอบสร้างข้อเท็จจริงทางสังคมที่ได้สร้างสังคมขึ้น และยังส่งผลกระทบต่อการเมืองระดับโลก

1.6.2 อุดมคติและโครงสร้างเชิงวัตถุ

สรรสร้างนิยมให้ความสำคัญกับข้อถกเถียงในประเด็นเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ สัญลักษณ์ และภาษา ที่ช่วยในการตีความโลกและการกระทำของผู้อื่น สำหรับสรรสร้างนิยมโครงสร้างต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ถูกประกอบสร้างขึ้นมาเป็นประมวลกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งผู้แสดงบทบาทต่างถูกขัดเกลาทางสังคมให้ปฏิบัติตาม สำหรับ Wendt (1992) เสนอว่า สรรสร้างนิยมเชื่อว่า กฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีองค์ประกอบสำคัญที่หลากหลายสำหรับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่พึงระลึก อันเนื่องมาจากกฎเกณฑ์เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนของผู้แสดงบทบาท และอาจพัฒนาไปสู่การบังคับใช้เป็นกฎหมาย กฎทางศีลธรรม บรรทัดฐาน หรือมารยาททางสังคมได้

บรรทัดฐานทางสังคม คือ แหล่งรวมความเข้าใจในการดำเนินพฤติกรรมของผู้แสดงบทบาทให้เป็นไปตามอัตลักษณ์ของตนอย่างเหมาะสม บรรทัดฐานทางสังคมจึงเป็นความตระหนักรู้ของมนุษย์ที่กลายเป็นแผนที่นำทางสำหรับผู้แสดงบทบาทในการกำหนดว่าพฤติกรรมใดมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักในการกำหนดอัตลักษณ์ และผลประโยชน์ของผู้แสดงบทบาท นักคิดสำนักสรรสร้างนิยมจึงเห็นด้วยกับประเด็นที่ว่า บรรทัดฐานทางสังคม คือ ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เป็นทั้งข้อจำกัดและส่วนประกอบสร้างต่าง ๆ ทางสังคมมากไปกว่านั้น บรรทัดฐานทางสังคมก็ยังเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในกลุ่ม ดังนั้น จากตรรกะทางความคิดดังกล่าวก็จะแสดงให้เห็นได้ว่า หากปัจจัยเชิงโครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลง ก็จะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้แสดงบทบาทภายใต้โครงสร้างนั้นได้ และในขณะเดียวกัน กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงอัตลักษณ์ใหม่ และความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ก็

สามารถถูกประกอบสร้างขึ้นมาได้ เพื่อที่จะให้ความหมายว่าใครคือศัตรูหรือมิตรในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

1.6.3 อัตลักษณ์ ผลประโยชน์ และตรรกะของการกระทำ

แกนหลักที่สามของสรรสร้างนิยม คือ การให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ คือ ความเข้าใจสถานะของตนเองในสังคมโลก และสถานะที่ตนเองปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในแง่ของการทำความเข้าใจตนเองมักถูกเชื่อมโยงกับ “ความเป็นผู้อื่น” เพื่อเป็นสิ่งที่กำกับสถานะทางประวัติศาสตร์ และเรื่องเล่าทางสังคมของตนที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ นักคิดสำนักสรรสร้างนิยมจึงให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ เพราะว่าอัตลักษณ์สามารถบ่งบอกถึงนัยชุดของผลประโยชน์ หรือความพึงปรารถนาในทางเลือกที่จะการกระทำต่าง ๆ ของผู้แสดงบทบาท (Hopf, 1998 อ้างถึงใน Flockhart, 2012)

จากมุมมองที่ว่าการกระทำของผู้แสดงบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศได้รับอิทธิพลมาจากอัตลักษณ์นั้น สรรสร้างนิยมให้ความสำคัญกับองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และบริบททางสังคมของผู้กระทำในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศเดนมาร์กและประเทศสวีเดนที่ถูกรับรู้จากผู้เล่นอื่นในสังคมระหว่างประเทศว่าเป็นรัฐขนาดเล็ก (Small States) ในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ในขณะที่ ประเทศสวีเดนมีความเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นรัฐมหาอำนาจขนาดกลาง (Middle Power) มากกว่าที่จะเป็นรัฐขนาดเล็ก ความเข้าใจนี้จึงส่งผลต่อนโยบายของประเทศสวีเดนในการวางตัวเป็นกลางทางทหารและคาดหวังว่าเสียงของประเทศสวีเดนจะถูกได้ยินในการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งแตกต่างจากประเทศเดนมาร์กที่มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นรัฐขนาดเล็ก จึงทำให้นโยบายการต่างประเทศของเดนมาร์กเลือกที่จะปกป้องตนเองผ่านพันธมิตรและความร่วมมือทางทหารจากหุ้นส่วนที่เดนมาร์กไว้วางใจ

สรรสร้างนิยมจึงให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ เพราะอัตลักษณ์เป็นตั้งแนวทางของผู้แสดงบทบาทในการดำเนินตามบรรทัดฐานที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบของพฤติกรรมนั้นจะเป็นไปอย่างเหมาะสมกับอัตลักษณ์ของตน สรรสร้างนิยมจึงยืนยันว่าผู้แสดงบทบาทจะมีความพยายามทำในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้เป็นไปตามอัตลักษณ์ของตน แต่ในขณะเดียวกันผู้แสดงบทบาทก็จะประเมิน และคาดการณ์บริบทหรือสถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในสถานการณ์ต่าง ๆ

1.6.4 ผู้กระทำ โครงสร้าง และการปฏิบัติ

ในแกนหลักที่สี่ของพื้นฐานความคิดแบบสรรสร้างนิยม คือ การกล่าวถึงโครงสร้างและผู้กระทำการว่าเป็นปัจจัยที่ร่วมกันสร้างสถาบันทางสังคมขึ้นมา หมายความว่าโครงสร้างมีอิทธิพลต่อผู้กระทำการ และผู้กระทำการก็สามารถส่งอิทธิพลไปยังโครงสร้างได้ผ่านวิถี

การปฏิบัติ ดังที่ได้กล่าวในคุณสมบัติทั้งสี่ประการของสรรสร้างนิยม การดำเนินการผ่านข้อเท็จจริงทางสังคมที่ถูกรับรองสร้างขึ้นมานั้น จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ใช้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้แสดงบทบาท ดังนั้น สิ่งที่ยืนยันว่าการดำรงอยู่อย่างอิสระของผู้กระทำต่าง ๆ ซึ่งได้ประกอบสร้างข้อเท็จจริงทางสังคม และรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ผ่านการช่วยเหลือตนเอง หรือความร่วมมือผ่านสถาบันหรือกลไกต่าง ๆ จะเริ่มฝังตัวในโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การฝังตัวของวิถีปฏิบัติไม่ได้เกิดขึ้นบนข้อเท็จจริงทางสังคมที่อยู่ในรูปแบบสถาบันทางการเมือง แต่จะเป็นการปฏิสัมพันธ์ภายใต้โครงสร้างและอัตลักษณ์เป็นสำคัญ (Adler, 2008 อ้างถึงใน Flockhart, 2012) ยิ่งไปกว่านั้น พฤติกรรมของผู้แสดงบทบาทจะสามารถตระหนักรู้ได้จากสภาวะแวดล้อม กลายมาเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง และนำไปสู่การสร้างความมั่นใจที่จะให้ผู้แสดงบทบาทกระทำซ้ำ ๆ ภายใต้วัฒนธรรมอนาธิปไตยร่วมกับผู้อื่นในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ การศึกษาตามแนวทางแบบสรรสร้างนิยมก็ยังพบข้อจำกัดในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบางประการ โดย กัชมพร รักสอน (2563) ได้เสนอว่าข้อจำกัดของสรรสร้างนิยมในขอบเขตของวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนหลัก ๆ คือ **ประการแรก** การแบ่งปันทางความคิด (Shared Ideas) และ**ประการที่สอง** การแพร่กระจายของบรรทัดฐาน (Norm Diffusion) และรวมไปถึงกฎระเบียบที่ส่งผลต่อระบบโลก ซึ่งผู้ศึกษาสามารถตีความการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและวาทกรรมนั้น จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในระบบของรัฐ และสามารถสร้างบรรทัดฐานในสังคมของรัฐในรูปแบบใหม่ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางความคิดและวาทกรรมที่เกิดขึ้นนั้น จะมีสัดส่วนมากน้อยเพียงใด

จากองค์ประกอบทั้งสี่แกนหลักสำคัญของการศึกษาแบบสรรสร้างนิยม ทำให้เห็นว่าสรรสร้างนิยม เป็นแนวการศึกษาที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศ โดยเน้นการอธิบายผ่านการตีความหมาย และมองว่าการปฏิสัมพันธ์ของผู้แสดงบทบาทตั้งอยู่บนโครงสร้าง กล่าวคือ โครงสร้างระหว่างประเทศเป็นปัจจัยกำหนดความสัมพันธ์และเป้าหมายร่วมกันของสังคม ซึ่งมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงได้จากความสัมพันธ์ระหว่างกัน ด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนความจริงเชิงอัตวิสัยร่วม ในที่นี้ความหมายของคำว่า อัตวิสัยร่วม คือ การที่ผู้แสดงบทบาทแลกเปลี่ยนปทัสถาน กฎเกณฑ์ ความคิด และคุณค่าร่วมกัน และพัฒนาประเด็นเหล่านี้ให้กลายเป็นปฏิบัติการของผู้แสดงบทบาทจากภายในรัฐได้ ดังนั้น สรรสร้างนิยมจึงเชื่อในบทบาทของวิธีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแสดงต่าง ๆ บนข้อเท็จจริงทางสังคมที่สามารถส่งอิทธิพลไม่เพียงแต่สังคมภายใน แต่ยังสามารถขัดเกลาสังคมภายนอก (Externalized) และสร้างนิสัย (Habitualized) ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นมาได้ในสังคมระหว่างประเทศ

1.7 ระเบียบวิธีวิจัยและขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการศึกษาผ่านมุมมองแบบสรรสร้างนิยม โดยการสำรวจองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมอินโดนีเซียผ่านแกนหลักสำคัญ ๆ เช่น การประกอบสร้างทางสังคมและข้อเท็จจริงทางสังคมของอินโดนีเซีย อุดมการณ์ทางการเมืองอินโดนีเซีย อัตลักษณ์ ผลประโยชน์ ธรรมชาติของการกระทำของผู้แสดงบทบาทภายในของอินโดนีเซียที่มีต่อนโยบายด้านกิจการระหว่างประเทศ รวมไปถึงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของประเทศอินโดนีเซีย เพื่อตอบคำถามหลักของงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ถึงปัจจัยอันมีส่วนส่งเสริมความตระหนักรู้ของพลเมืองภายในรัฐ หรือการพัฒนาประเด็นว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ประเทศอินโดนีเซียได้ตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรม กรณีโรฮิงญาในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาปัจจัยภายในรัฐ คือ อุดมการณ์ทางการเมือง และผู้แสดงบทบาททางการเมืองภายในของรัฐ รวมไปถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของอินโดนีเซียที่ได้ดำเนินการตอบสนองร่วมกับองค์การระหว่างประเทศและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นทางสิทธิมนุษยชน เช่น องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation: OIC) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) เป็นต้น นอกจากนี้ งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังพยายามประเมินผลกระทบของการเคลื่อนไหวจากปัจจัยภายในที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินโดนีเซียและประเทศเมียนมา และเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศของประเทศอินโดนีเซียเอง ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์กันภายใต้สองรัฐบาล คือ รัฐบาลซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน (สมัยที่สอง) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009-2014 และรัฐบาลโจโก วิโดโด (สมัยแรก) ระหว่างปีค.ศ. 2014-2019

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนเลือกที่จะทำการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น กฎหมาย ประกาศของทางราชการ นโยบายการต่างประเทศที่มาจากเว็บของกระทรวงการต่างประเทศ และสุนทรพจน์ของผู้กำหนดนโยบาย เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น หนังสือวิชาการ บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อมูลรายละเอียดและการตีความในประเด็นปัญหาทางสิทธิมนุษยชนโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา และการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าวข้างต้น ที่อ้างอิงในวารสารทางวิชาการจากฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น Jstore เป็นต้น ทั้งนี้ การศึกษาผ่านเอกสารต่าง ๆ นั้น จะรวมไปถึงการรายงานข่าว ข้อเรียกร้องจากกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ ข้อเรียกร้องหรือประกาศจากองค์การระหว่างประเทศและองค์กรไม่สังกัดรัฐที่ให้ข้อมูลใน

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ และมาตรการตอบสนองของสังคมระหว่างประเทศทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในช่วงปีค.ศ. 2009-2019

1.8 ว่าด้วยคำ

ประเทศเมียนมา หรือประเทศพม่า (Myanmar) มีชื่อทางการว่า สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา หรือสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า (Republic of the Union of Myanmar) คือดินแดนรัฐเอกราชที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนประเทศติดกับประเทศอินเดีย ประเทศบังคลาเทศ ประเทศจีน ประเทศลาว และประเทศไทย สำหรับการเรียกชื่อรัฐดังกล่าวในภาษาไทย ตามประกาศสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ประกาศ ณ วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2565 เรื่อง กำหนดชื่อประเทศ ดินแดน เขตการปกครอง และเมืองหลวง กำหนดให้สามารถเรียกได้คือ เมียนมา, พม่า: สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar: Republic of the Union of Myanmar) (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2565) ดังนั้น ผู้เขียนจึงเลือกใช้สองคำนี้ คือ เมียนมา และ พม่า สลับกันไปตามบริบทที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ส่วนคำว่า “โรฮิงญา” นั้น ตามหนังสือข่าวประชาสัมพันธ์สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ม.ป.ป.) ได้ให้คำอธิบายว่า Rohingyar เป็นภาษาพม่าตามหลักเกณฑ์การถอดอักษรพม่าเป็นอักษรโรมันของกระทรวงศึกษาธิการเมียนมา ที่ปรากฏใน Myanmar-English Dictionary, Department of the Myanmar Language Commission, Ministry of Education, Union of Myanmar

คำว่า Rohingyar นี้ เมื่อทับศัพท์ตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการจัดทำหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาพม่า สำนักงานราชบัณฑิตยสภา เขียนได้ว่า “โรฮินจา” กล่าวคือ อักษร *ro* ซึ่งทับศัพท์ว่า *โร*, อักษร *hin* (in แทนเสียง อีน) ทับศัพท์ว่า *ฮิน*, อักษร *gyar* ทับศัพท์ว่า *จา* (พยัญชนะควบ gy เป็นเสียงพยัญชนะควบที่ไม่มีในภาษาไทย เสียงพยัญชนะไทยที่ใกล้เคียงที่สุดคือ “จ” ส่วน ar แทนสระเสียงยาวคือ สระอา และ a แทนสระเสียงสั้นคือ สระอะ) คณะกรรมการฯ จึงเขียนทับศัพท์คำว่า Rohingyar ว่า “โรฮินจา” ทั้งนี้ การกำหนดอักษรโรมัน a แทนสระเสียงสั้น และ ar แทนสระเสียงยาว นั้น เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการเมียนมาได้กำหนดขึ้นเพื่อให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างเสียงสั้นกับเสียงยาว แต่การถอดอักษรพม่าเป็นอักษรโรมันในระบบอื่นที่ไม่ใช่ระบบของกระทรวงการศึกษาธิการเมียนมาอาจใช้ a แทนได้ทั้งเสียงสั้นและเสียงยาว จึงสามารถถอดเป็นอักษรโรมันว่า Rohingya ก็มี อย่างไรก็ตามผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “โรฮิงญา” ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางมนุษยธรรมที่เกิดขึ้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพราะคำว่า โรฮิงญา เป็นคำที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในงานเขียน หรือการรายงานข่าวในปัจจุบัน และเป็นที่น่าสนใจอย่างง่ายของคนที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารทำความเข้าใจ และเพื่อให้สะดวกต่อผู้อ่านงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรม หมายถึง เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวัน และการดำรงคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และสติปัญญาของมนุษย์ในทุก ๆ ช่วงวัย ซึ่งอาจเกิดจากความขัดแย้งภายในรัฐหรือความขัดแย้งภายนอกรัฐก็ได้

1.9 โครงสร้างของงานวิจัย

ในบทต่อ ๆ ไปจะมีการเน้นวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามหลักของการศึกษานี้ ดังนี้

1.9.1 บทที่ 2

มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายปัจจัยว่าด้วยเรื่อง อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ซึ่งเป็นรากฐานทางความคิด ความเชื่อ และความเข้าใจพื้นฐานในมิติภายในของประเทศอินโดนีเซียผ่านอุดมการณ์ทางการเมืองที่เรียกว่า หลักการปัญจศีล (Pancasila)

1.9.2 บทที่ 3

มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายปัจจัยว่าด้วยเรื่อง ผู้แสดงบทบาทภายใน (Internal Actors) ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจในพฤติกรรมทางการเมืองและการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อสถานการณ์วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรม กรณีโรฮิงญาที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ซึ่งเป็นการศึกษาปรากฏการณ์การเมืองภายในที่สามารถส่งเสริมและผลักดัน กรณีการละเมิดชาวโรฮิงญา ให้เป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลอินโดนีเซียได้ให้ความใส่ใจ ซึ่งเป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์กันภายใต้สองรัฐบาล คือ ช่วงแรกในรัฐบาลซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ตั้งแต่ปีค.ศ. 2009-2014 และช่วงที่สองในรัฐบาลโจโก วิโดโด ตั้งแต่ปีค.ศ. 2014-2019

1.9.3 บทที่ 4

มีจุดมุ่งหมายเพื่อการวิเคราะห์กระบวนการตอบสนองของอินโดนีเซียจากมุมมองของดำรงอยู่ในสถานะความเป็นมหาอำนาจขนาดกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการตรวจสอบผลกระทบจากสถานการณ์โรฮิงญา และนโยบายด้านการต่างประเทศว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนของอินโดนีเซียในช่วงปีค.ศ. 2009-2019

1.9.4 บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

อุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซีย

2.1 บทนำ

ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) โลกของเราเปรียบเสมือนโรงละครโรงใหญ่ที่เต็มไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เวที (Stage) บทละคร (script) รวมไปถึงผู้แสดงบทบาท (Actors) ซึ่งหมายถึง ผู้กระทำการกิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนบนเวทีระหว่างประเทศ และอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งผู้แสดงบทบาทบนเวทีระหว่างประเทศนี้ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ผู้แสดงบทบาทที่เป็นรัฐ (State Actors) และผู้แสดงบทบาทที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actors) (จุลชีพ ชินวรรโณ, 2557) โดยในบทที่ 2 นี้ มุ่งความสนใจในการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกิดจากผู้แสดงบทบาทที่เป็นรัฐเป็นหลัก นั่นคือ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia)

อินโดนีเซีย คือ หนึ่งในผู้แสดงบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศที่ให้ความสำคัญต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมาอย่างต่อเนื่อง ความใส่ใจหรือการให้ความสนใจของอินโดนีเซียต่อประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ไม่เพียงเป็นการดำเนินมาตรการทางการระหว่างประเทศเพื่อมีจุดประสงค์ในการให้ความช่วยเหลือชาวโรฮิงญาที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น แต่ยังเป็น การตอบสนองที่มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอื่นของอาเซียนอีกด้วย ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนถือให้เป็นหลักการสำคัญที่รัฐสมาชิกต่างยึดถือกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ในบทที่ 2 นี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ “ปัจจัยเชิงอุดมการณ์” ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานทางความคิด ความเชื่อหลักในสังคมนการเมืองของอินโดนีเซีย เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและกรอบบรรทัดฐานของสังคม ที่สามารถส่งอิทธิพลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมนการเมืองภายในของอินโดนีเซีย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินโดนีเซียกับประเทศอื่น ๆ โดยในบทที่ 2 จะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง เป็นส่วนในการอธิบายความหมาย และการให้คำนิยามของคำว่า “อุดมการณ์” (Ideology) ในฐานะแหล่งรวมชุดทางความคิดของหน่วยทางสังคมนการเมือง ที่สามารถสร้างอิทธิพลต่อสังคมนการเมืองทั้งภายในและภายนอกรัฐ

ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาอุดมการณ์หลักแห่งรัฐของอินโดนีเซีย คือ หลักการปัญจศีล (Pancasila) ในส่วนนี้จะมุ่งศึกษาว่าหลักการปัญจศีลคืออะไร เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ปัญจศีลประกอบไปด้วยหลักการสำคัญอะไรบ้าง รวมไปถึงหน้าที่ของปัญจศีลต่อสังคมอินโดนีเซีย

ส่วนที่สาม เป็นการศึกษาหลักการปัญจศีลที่เข้ามามีอิทธิพลต่อเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของประวัติศาสตร์ชาติอินโดนีเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ส่วนที่สี่ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความท้าทายของหลักการปัญจศีลในสังคมอินโดนีเซียในบริบทสถานการณ์โลกศตวรรษที่ 21

2.2 ความหมายของอุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) มีความสำคัญต่อการจัดรูปแบบของรัฐ รวมไปถึงการกำหนดบทบาทของรัฐว่าจะมีมากน้อยและเป็นไปในทิศทางอย่างไร จากหนังสือของ บูฆอรี ยีหมะ (2554) เรื่อง ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมการณ์ (Ideology) ว่าเป็นการบัญญัติขึ้นโดยนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสชื่อ Antoine Destutt de Tracy (1754-1836) ในช่วงศตวรรษที่ 18 เพื่อใช้อธิบายศาสตร์หรือความรู้ใหม่ว่าด้วยความคิด (Science of Idea) เพราะเมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แล้วคำว่า Ideology มาจากคำว่า Idea ผสมกับคำว่า Ology โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีความแตกต่างจากศาสตร์เดิม คือ อภิปรัชญา (Metaphysics) ด้วยการนำหลักปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่ใช้ในการศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) มาใช้ในการศึกษาทางจิตวิทยา (Psychology) เพื่อศึกษาความคิดของคนเราเกิดขึ้นหรือมีจุดเริ่มต้นมาได้อย่างไร (MacKenzie et al., 1994, อ้างถึงใน บูฆอรี ยีหมะ, 2554) ทั้งนี้ ความหมายของอุดมการณ์ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา จึงมีผู้ให้ความหมายหรือกำหนดคำนิยามของคำว่า “อุดมการณ์” ไว้หลากหลาย ยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

Louise Althusser (n.d.) ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบของภาวะวิสัยซึ่งเกิดขึ้นนอกเหนือโครงสร้างของวิธีการผลิต (Mode of Production) Louise Althusser ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอที่ว่า อุดมการณ์ถูกผลิตโดยชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเพื่อให้ชนชั้นอื่น ๆ โดยเฉพาะชนชั้นล่างหรือผู้ถูกปกครอง เพราะอุดมการณ์เป็นความสัมพันธ์ที่มีชีวิตระหว่างมนุษย์กับโลกรอบ ๆ ตัว ไม่ใช่เพียงระบบของความเชื่อเท่านั้น อุดมการณ์บรรลุผลสำเร็จก็ด้วยการจัดวางและปรับเปลี่ยนมนุษย์ให้ดำเนินบทบาทในฐานะผู้ดำเนินการ หรือสืบทอดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมโดยการทำให้อัจเจกชนมีฐานะเป็น Subject ซึ่งคำว่า Subject มีนัยได้ 2 แบบ ดังนี้ แบบที่หนึ่ง คือ ศูนย์กลางของการริเริ่มหรือเป็นผู้กระทำ แบบที่สอง คือ สิ่งมีชีวิตที่ถูกกำหนดหรือถูกกระทำ ด้วยเหตุนี้เองอุดมการณ์จึงดำเนินงานไปได้ด้วยการทำให้ปัจเจกชนเป็นทั้งผู้กระทำหน้าที่ภายในโครงสร้างทางสังคม

ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ถูกกระทำภายในโครงสร้างสังคมนั้น ๆ ด้วย (Abercrombie et al., 1980, อ้างถึงใน บูฆอริ ยีหมะ, 2554)

John Thompson (1990) ให้ความหมายไว้ว่า อุดมการณ์ในยุคสมัยใหม่ที่เราดำรงอยู่ในยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร โดยแจกแจงอุดมการณ์ออกเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

ประเภทแรก แนวคิดอิสระว่าด้วยอุดมการณ์ (Neutral Conception of Ideology) ซึ่งหมายถึงการอธิบายอุดมการณ์โดยไม่ได้ตีความว่า อุดมการณ์จำเป็นต้องเป็นความคิดที่ผิดพลาดหรือแปลกแยกกับผลประโยชน์ของกลุ่มหรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่อุดมการณ์ประเภทนี้เป็นหนึ่งในแง่มุมของชีวิตทางสังคม อาจถูกนำเสนอในรูปแบบทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่ได้คำนึงว่าจะนำไปสู่การปฏิบัติ การปฏิรูป การฟื้นฟู หรือเป็นตัวจุดประกาย นำไปสู่การก่อรูปให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือรักษาไว้ซึ่งระเบียบสังคม

ประเภทที่สอง แนวคิดว่าด้วยอุดมการณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Conception of Ideology) ซึ่งแตกต่างอย่างตรงกันข้ามกับแนวคิดแรก โดยอธิบายอุดมการณ์ว่า เป็นแนวความคิดหรือความเชื่อที่ผิดพลาด หรือเป็นจิตสำนึกจอมปลอม (John Thompson, 1990, อ้างถึงใน บูฆอริ ยีหมะ, 2554)

David Robertson (2002) ให้ความหมายไว้ว่า โลกทัศน์ (World-view) หรือมุมมองของบุคคลที่มีต่อโลกหรือสังคม ซึ่งเกี่ยวพันกับความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่มีอยู่ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ เนื่องจากอุดมการณ์มีลักษณะเป็นชุดของความคิด (Set of Ideas) หนึ่งที่แตกต่างจากชุดของความคิดอื่น หรืออุดมการณ์อื่น ดังนั้น อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) จึงหมายถึงชุดของความคิดที่ส่งผลต่อโลกทัศน์หรือมุมมองทางการเมืองของบุคคล (David Robertson, 2002, อ้างถึงใน บูฆอริ ยีหมะ, 2554)

รศ.ดร.ปธาน สุวรรณมงคล (2551) ให้ความหมายไว้ว่า ความคิด ความเชื่อในการมองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นความคิดของชนชั้นผู้นำที่เสนอต่อสมาชิกของสังคมเพื่อให้เกิดการยอมรับและถือปฏิบัติ เช่น ในกรณีของอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย จะมีความเชื่อเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกันของคนในสังคม การยอมรับหลักเหตุผล การยอมรับเสียงข้างมาก และการเคารพเสียงข้างน้อย เป็นต้น

กล่าวได้ว่า “อุดมการณ์” คือ ชุดของความคิดต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ซึ่งชุดของความคิดเหล่านี้เป็นปัจจัยส่งผลต่อพื้นฐานการแสดงออกทางการเมืองของสังคม นอกจากนี้ อุดมการณ์ทางการเมืองยังมีส่วนต่อการกำหนดอนาคตของสังคมหนึ่ง ๆ ว่าควรมีลักษณะหรือรูปแบบอย่างไร รวมทั้งหากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นจะเป็นไปเช่นใดอีกด้วย

อุดมการณ์ ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวมของชุดความคิดต่าง ๆ แต่ยังแทรกซึมเข้าไปสู่ชีวิตจิตใจของผู้แสดงในระดับต่าง ๆ ของสังคมการเมือง หากรัฐใดรัฐหนึ่งต้องการให้มีการขับเคลื่อน

นโยบายของรัฐไปสู่เป้าหมายหรือความต้องการของรัฐ รัฐต่าง ๆ ก็อาจเลือกใช้อุดมการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น อุดมการณ์จึงมีหน้าที่เป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐในการผลักดันการปฏิสัมพันธ์ของรัฐตามหนังสือของ Aa Nurdiaman (n.d.) เรื่อง Civic Education: National and State Skills เสนอว่า หน้าที่อุดมการณ์ที่มีต่อรัฐนั้น มีดังนี้ (Aa Nurdiaman, (n.d.), อ้างถึงใน Kurniawan et al., 2022)

1. อุดมการณ์มีหน้าที่ในฐานะโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structures) ความรู้แบบสังเคราะห์ (Synthetic Knowledge) สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความเข้าใจในการตีความโลกใบนี้ รวมไปถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ
2. อุดมการณ์มีหน้าที่ในฐานะเป็นเครื่องมือในการปรับตัวขั้นพื้นฐานของการดำรงอยู่ของมนุษย์อย่างมีความหมาย
3. อุดมการณ์มีหน้าที่ในฐานะบรรทัดฐาน (Norms) ที่แสดงความต้องการ และนำไปสู่พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์
4. อุดมการณ์มีหน้าที่ในฐานะเป็นการกำหนด หรือความสามารถที่จะมุ่งมั่นหาอัตลักษณ์ของตน
5. อุดมการณ์มีหน้าที่ในฐานะพลังในการส่งเสริม (A Force capable of Encouraging) และการส่งเสริมการดำเนินการของกิจกรรมต่าง ๆ (Encouraging the Implementation of Activities) และการบรรลุเป้าหมายที่สอดคล้องกับทิศทางและบรรทัดฐานที่มีอยู่ในนั้น (The Achievement of Goals in Accordance with The Directions and Norms contain therein)
6. อุดมการณ์มีหน้าที่ในฐานะความเข้าใจจากการให้ความรู้ (Educate) การซึมซับความเชื่อ ทศนคติหรือพฤติกรรมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน (Internalize) และก่อร่างการดำรงอยู่ของมนุษย์และสังคม (Shape The Human Being and Society) ให้สอดคล้องกับทิศทางและบรรทัดฐานที่กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่า “อุดมการณ์” ดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นมากกว่าแหล่งรวมทางความคิดของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง แต่อุดมการณ์ได้เข้าไปแทรกซึมอยู่ในชีวิตจิตใจของผู้คนในรัฐหนึ่ง ๆ อย่างกลมกลืนและสอดคล้องตามหน้าที่ที่อุดมการณ์ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ รัฐต่าง ๆ ในโลกส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ของตนเองในการกำกับพฤติกรรมทางการเมืองของตน อินโดนีเซีย ก็เป็นหนึ่งในรัฐที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะเป็นแนวทางหลักหรือบรรทัดฐานที่จะนำอินโดนีเซียไปสู่เป้าหมายของรัฐโดยหลักการที่เรียกว่า “ปัญจศีล” (Pacasila)

2.3 หลักการปัญจศีล

หลักการปัญจศีล คือ อุดมการณ์หลักของรัฐอินโดนีเซีย โดยคำว่า “ปัญจศีล” (Pancasila) เป็นการนำคำทางภาษาสันสกฤต 2 คำมารวมกัน คือ “Panca” แปลว่า ห้า และ “Sila” แปลว่า หลักการ จึงแปลได้ว่า “หลักการห้าประการ” หลักทั้งห้าประการนี้เกิดขึ้นมาในบริบทที่อินโดนีเซียกำลังก่อร่างสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ในช่วงปีค.ศ. 1945 ซึ่งหากย้อนกลับไปก่อนหน้าปีดังกล่าว ดินแดนอินโดนีเซียในปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “อินเดียตะวันออกของดัตช์” (The Netherland East Indies) โดยบรรยากาศทางการเมืองของอินเดียตะวันออกของดัตช์ ไม่ได้อยู่ในฐานะหน่วยทางการเมืองเดียวกัน หากแต่เป็นดินแดนที่แยกออกจากกันทางภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน กล่าวคือ อินเดียตะวันออกของดัตช์ เป็นการรวมกลุ่มหมู่เกาะน้อยใหญ่มากมายเข้าด้วยกัน เช่น เกาะชวา เกาะสุลาเวสี เกาะสุมาตรา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ หมู่เกาะน้อยใหญ่ที่ต่างมีกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ความคิด ความเชื่อเป็นของตนเอง และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ หมู่เกาะเหล่านี้มีพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เป็นไปอย่างไม่เท่ากัน นอกจากนี้ อินเดียตะวันออกของดัตช์เองก็เผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคมจากชาติมหาอำนาจหลายชาติมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2.1

รายละเอียดการตกเป็นอาณานิคมของอินโดนีเซีย

ยุคสมัย	ระยะเวลา (ปี)	การเป็นอาณานิคม
ค.ศ. 1510 ถึงค.ศ. 1609	99	ตกเป็นอาณานิคมของประเทศโปรตุเกส
ค.ศ. 1610 ถึงค.ศ. 1811	201	ตกเป็นอาณานิคมของประเทศเนเธอร์แลนด์
ค.ศ. 1811 ถึงค.ศ. 1942	131	ตกเป็นอาณานิคมของประเทศเนเธอร์แลนด์ และประเทศอังกฤษซึ่งได้เข้ายึดครองเมืองปัตตาเวีย (จาการ์ตา)
ค.ศ. 1942 ถึงค.ศ. 1945	3	กองทัพญี่ปุ่นได้ยึดครองประเทศอินโดนีเซีย เมื่อปี ค.ศ. 1942 จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามและญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม จากนั้นประเทศเนเธอร์แลนด์ได้กลับเข้าชิงอำนาจทันที

หมายเหตุ. จาก “รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม การเมือง และความมั่นคงของประเทศอินโดนีเซีย,” โดย เศรษฐบุต อธิธิธรรมวินิจ และคณะ, 2562, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, น. 7

จากการศึกษาของ ญัฐกมล ไวยชิน (2564) ได้ทำการศึกษาหลักปรัชญาศีล (Pancasila) ที่มีความสำคัญต่อการเป็นรัฐชาติของอินโดนีเซีย พบว่า ในช่วงระยะเวลาก่อนการประกาศเอกราชของอินโดนีเซียเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1945 นั้น อินโดนีเซียได้มีหน่วยงานหนึ่งที่มีชื่อว่า “หน่วยงานสืบสวนเพื่อเตรียมการเพื่อเอกราชของชาวอินโดนีเซีย” (Badan Penyelidik Usaha-Usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia) เพื่อรองรับและเตรียมความพร้อมในการเป็นเอกราชของรัฐอินโดนีเซีย โดยหนึ่งในเรื่องที่หน่วยงานนี้ให้ความสนใจคือ เมื่อรัฐอินโดนีเซียเกิดขึ้นมาแล้วนั้น อินโดนีเซียควรที่จะใช้อุดมการณ์แบบใด เพื่อร้อยเรียงกลุ่มความหลากหลายในหมู่เกาะต่าง ๆ ให้มีสำนึกความเป็นอินโดนีเซียเหมือนกัน จนนำไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพและความมั่นคงของรัฐ ในที่สุด ในการประชุมของหน่วยงานสืบสวนเพื่อเตรียมการเพื่อเอกราชของชาวอินโดนีเซียถูกจัดขึ้นทั้งหมดสองครั้ง คือ ครั้งที่หนึ่ง ในวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1945 และครั้งที่สอง ในวันที่ 10-16 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มที่มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกคือ กลุ่มชาตินิยมมุสลิม ประกอบไปด้วยกลุ่มอนุรักษนิยมมุสลิม และกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ และกลุ่มที่สองคือ กลุ่มชาตินิยมที่เป็นกลางทางศาสนา

ในการประชุมของหน่วยงานสืบสวนเพื่อเตรียมการเพื่อเอกราชของชาวอินโดนีเซียครั้งที่หนึ่งนั้น ซูการ์โน ได้เสนอการแก้ไขปัญหาการสร้างรัฐอินโดนีเซียที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมให้สามารถหลอมรวมกันเพื่อให้อินโดนีเซียมีความเป็นปึกแผ่นผ่าน “หลักการปรัชญาศีล” เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1945 ประกอบไปด้วย

1. หลักการชาตินิยม (Nationalism)
2. หลักความเป็นสากลหรือมนุษยธรรม (Internationalism or Humanism)
3. หลักการปรึกษาหารือหรือประชาธิปไตย (Deliberation or Democracy)
4. หลักการสวัสดิการสังคม (Social Welfare)
5. หลักความเชื่อในพระเจ้า (Belief in God)

เมื่อหลักการปรัชญาศีลได้ถูกเสนอขึ้นมา ก็ได้เกิดการโต้แย้งจากกลุ่มชาตินิยมมุสลิมที่ต้องการให้อินโดนีเซียเป็นรัฐทางศาสนา และไม่ยอมรับในหลักการปรัชญาศีล ในขณะที่กลุ่มชาตินิยมที่เป็นกลางทางศาสนาเห็นไปในอีกทางหนึ่งว่า แม้ว่ารัฐอิสลามจะปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ แต่กลุ่มทางศาสนาที่มีขนาดเล็กกว่าจะมีความสำนึกหรือความรู้สึกว่าตนไม่เป็น

ส่วนหนึ่งของรัฐอย่างแน่นอน ต่อมาการประชุมของหน่วยงานสืบสวนเพื่อเตรียมการเพื่อเอกราชของชาวอินโดนีเซียครั้งที่สองได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันที่จะใช้หลักการปัญญาศีลเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐอินโดนีเซีย ในข้อตกลงที่เรียกว่า “กฎบัตรจากรัตนา” หลักการปัญญาศีลในกฎบัตรดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย จากบทความของ Sugito et al. (2020) เรื่อง Pancasila as the Establishing Ideology of Nationalism Indonesian Young Generation พบว่า ปัญญาศีลที่มาและความหมายที่น่าสนใจ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. หลักการศรัทธาในพระเจ้า อันมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามชะรีอะห์สำหรับผู้นับถือศาสนา (Belief in God with the obligation to practice the sharia for its adherents)

ในหลักการนี้ให้ความสำคัญกับความตระหนักในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจาก อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ใกล้ชิดกับความเชื่อทางศาสนาอย่างมาก และอยู่ในฐานะเอกลักษณ์ของประเทศ หลักการประการแรกของปัญญาศีลจึงแสดงถึงความหลากหลายของความเชื่อที่ไม่จำกัดศาสนาในอินโดนีเซีย ในยุคก่อนเกิดรัฐอินโดนีเซีย บรรพบุรุษชาวอินโดนีเซียได้โอบรับความเชื่อเรื่องผี เพราะเชื่อว่าตนเองมีความอ่อนแอ และต้องการเชิดชูบางสิ่งบางอย่างที่มีอำนาจเหนือตน รวมไปถึงความเชื่อในต้นไม้ ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ป่า และจิตวิญญาณ ความเชื่อเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธของอินโดนีเซีย ซึ่งแพร่หลายอย่างมากในอาณาจักรศรีวิชัย ในขณะเดียวกันความเชื่อในศาสนาคริสต์ก็แพร่หลายในภูมิภาคตะวันออกของอินโดนีเซียในช่วงศตวรรษที่ 16 และศาสนาอิสลามก็เข้ามาแพร่หลายอย่างต่อเนื่องในภายหลัง ภายใต้สภาวะความหลากหลายทางศาสนา เช่นนี้ หลักการปัญญาศีลที่มีลักษณะโอบรับความเป็นพหุวัฒนธรรมจะสามารถเข้ามาปกป้องความเชื่อเหล่านี้ได้ อินโดนีเซียจึงมีความตระหนักในการเป็นสังคมพหุศาสนา หลักการประการแรกนี้จึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเหนือธรรมชาติ และสร้างความอดทนอดกลั้นของประชาชนที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกัน ถ้าคุณค่าดังกล่าวนี้ถูกนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ความเป็นชาตินิยมอินโดนีเซียก็จะก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาได้ด้วยตัวเอง

2. หลักการมนุษยชาติที่เที่ยงธรรมและมีอารยะ (Justice and Civilized Humanity)

หลักการนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ และมุ่งความสนใจไปที่ลักษณะของความเป็นพลเมืองอินโดนีเซียที่ต้องมีคุณธรรม พฤติกรรม และทัศนคติที่ดีงาม หลักการนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐอินโดนีเซียจะอยู่ในฐานะที่มีพลเมืองที่เที่ยงธรรมและมีอารยะ ไม่มีความเห็นแก่ตัว มีความเคารพและชื่นชมในการดำรงอยู่ของมนุษย์ คุณค่าของมนุษย์ในหลักการประการที่สองนี้ยังคงเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อศาสนาที่จะพัฒนาความเป็นรัฐอินโดนีเซีย กล่าวในอีกทางหนึ่งคือ พื้นฐานความเป็นพลเมืองอินโดนีเซียจะต้องคิดถึงผลประโยชน์ร่วมกันของมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ และความเที่ยงธรรมจึงกลายมาเป็นลักษณะของประชาชนชาวอินโดนีเซีย ทั้งนี้ หากหลักการ

มนุษยชาติที่เที่ยงธรรมและมีอารยะนำไปใช้อย่างเหมาะสมก็จะสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้พลเมืองรุ่นใหม่ และทำให้รัฐเกิดความมั่นคงเข้มแข็งได้ด้วยตัวเอง

3. หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอินโดนีเซีย (The Unity of Indonesia)

หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถึงแม้จะเป็นประโยคสั้น ๆ แต่เต็มไปด้วยความหมายมากมาย หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันถูกสร้างจากจิตวิญญาณที่ต้องการให้ความเป็นมนุษย์อยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางชุมชนต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายตามพื้นที่ทั่วดินแดนอินโดนีเซีย หลักการนี้ ซูการ์โน ต้องการแสดงให้เห็นว่า หากชาติซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ก็จะไม่มีความสำคัญของความเป็นอินโดนีเซีย เนื่องจาก ณ ช่วงเวลาที่หลักการนี้เกิดขึ้นมานั้น บริบทของอินโดนีเซียต้องการใช้ความสามัคคีเป็นเครื่องมือในการหนีจากลัทธิล่าอาณานิคม และความกดดันจากมหาอำนาจภายนอก ดังนั้น ความเป็นเอกภาพและศักดิ์ศรีความเป็นอินโดนีเซียจะสามารถบังคับให้อินโดนีเซียยังคงอยู่รอดได้ในฐานะประเทศที่อุดมไปด้วยความหลากหลายและความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีทั้งชาติพันธุ์วรรณา ภาษา วัฒนธรรม และศาสนาที่แตกต่างกัน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ คือ การสร้างภาษา และภาษาที่สร้างขึ้นมาก็คือ “ภาษาอินโดนีเซีย” จะเห็นได้ว่าหากอธิบายประเด็นสำคัญของหลักการประการที่สามให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ของอินโดนีเซียให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็จะเกิดจิตวิญญาณของความเป็นอินโดนีเซีย

4. หลักประชาธิปไตยที่นำโดยปัญญาภายในอันเป็นเอกฉันท์ที่เกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันของผู้แทน (Democracy which is guided by inner wisdom in unanimity arising out of deliberation amongst representatives)

หลักประชาธิปไตยที่นำโดยปัญญาภายในอันเป็นเอกฉันท์ที่เกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันของผู้แทน แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอินโดนีเซียต้องมีความรับผิดชอบและความสอดประสานร่วมกันในทุก ๆ การตัดสินใจที่เกิดขึ้นในจากผู้แทนราษฎรที่อยู่ในสภาผู้แทนราษฎร (The People's Representative Council: DPR) โดยใช้วิธีการปรึกษาหารือเพื่อประโยชน์แก่ทุกคน หัวใจของการปรึกษาหารือนี้ คือ การมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในสังคม และต้องไม่มีการครอบงำระหว่างเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อย ดังนั้น ในหลักการนี้จะมีส่วนช่วยให้ประชาชนชาวอินโดนีเซียมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชาติมากขึ้น เพราะทุก ๆ การตัดสินใจที่เกิดขึ้นมานั้น เกิดจากการตกลงร่วมกันเพื่อประโยชน์แก่คนทุกคนกลุ่มในอินโดนีเซีย

5. หลักความยุติธรรมทางสังคมของประชาชนอินโดนีเซียทั้งหมด (Social Justice for the whole of the people of Indonesia)

หลักความยุติธรรมทางสังคมของประชาชนอินโดนีเซียทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า ในฐานะพลเมืองของอินโดนีเซียจะต้องมีสิทธิและภาระที่ผูกพันด้วย หลักการความยุติธรรมในสังคมนั้นจะต้องเข้าถึงพลเมืองทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้ที่เข้ามาบริหารจัดการความยุติธรรมในสังคมให้ไปทำตามความต้องการและสร้างสมดุลในสังคม คือ รัฐบาล ดังนั้น ชูการ์โนต้องการให้รัฐอินโดนีเซียมีความเป็นชาตินิยม (Nationalism) หลักการประการที่ห้านี้จะสร้างความรู้สึกของความรักชาติได้ อันเนื่องมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันในสังคม เกิดความภาคภูมิใจที่จะใช้ชีวิตในสังคมนั่นเอง

หลักการปัญญาศีล จึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นรัฐอินโดนีเซีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 โดยมีความหมายผูกพันกับผู้แสดงบทบาททุกระดับและทุกมิติ ทั้งในมิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติทางวัฒนธรรม และมิติกิจการระหว่างประเทศของอินโดนีเซีย โดย Detikedu and Wulandari (2022) ได้เสนอว่า หลักการปัญญาศีลอยู่ในฐานะที่ทำหน้าที่หลากหลายในสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน้าที่ที่หนึ่ง หลักการปัญญาศีล คือ มุมมองของชีวิตจิตใจความเป็นรัฐอินโดนีเซีย คุณค่าของหลักการปัญญาศีลกลายมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของอินโดนีเซียทั้งทางร่างกาย จิตใจ และคุณภาพชีวิตในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม

หน้าที่ที่สอง หลักการปัญญาศีล มีหน้าที่ในฐานะของจิตวิญญาณความเป็นรัฐอินโดนีเซีย เนื่องด้วยหลักการปัญญาศีลเกิดขึ้นมาพร้อมกับการก่อร่างสร้างรัฐอินโดนีเซีย

หน้าที่ที่สาม หลักการปัญญาศีล มีหน้าที่ในฐานะอัตลักษณ์ของรัฐอินโดนีเซีย หลักการปัญญาศีลสะท้อนธรรมชาติและตัวตนของพลเมืองอินโดนีเซีย ซึ่งมีความแตกต่างจากพลเมืองของรัฐอื่น ๆ ทั้งทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองเหล่านี้จึงกลายมาเป็นเนื้อหาของคุณค่าหลักการปัญญาศีล

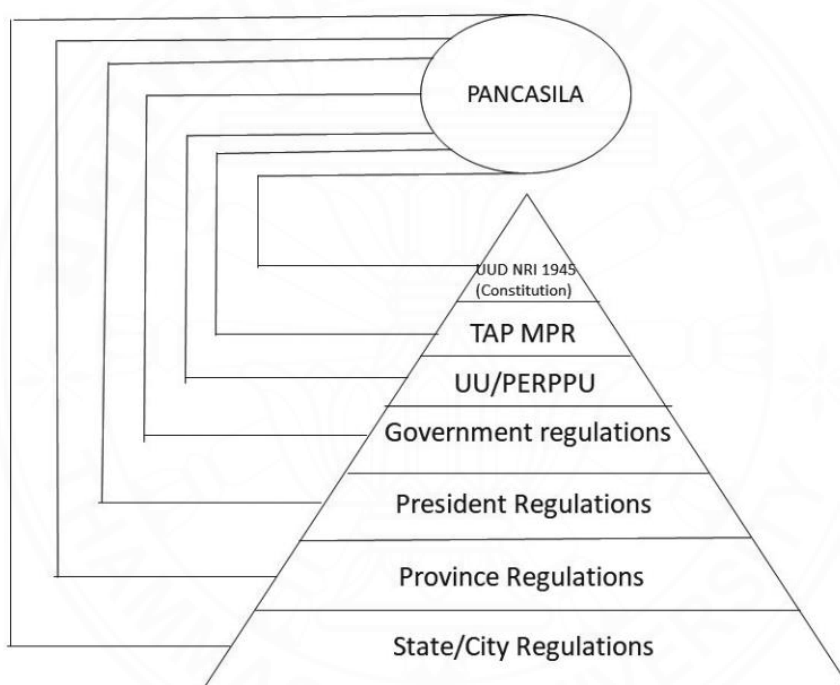
หน้าที่ที่สี่ หลักการปัญญาศีล มีหน้าที่ในฐานะพันธสัญญาอันประเสริฐ (Sublime Covenant) กล่าวคือ ชูการ์โน ต้องการให้หลักการปัญญาศีลสามารถดำรงอยู่ได้ในฐานะหลักการพื้นฐานของรัฐ

หน้าที่ที่ห้า หลักการปัญญาศีล มีหน้าที่เป็นแหล่งรวมของกฎหมายทั้งหมด กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบต่าง ๆ ในอินโดนีเซีย จะต้องมีแหล่งที่มาที่เกิดจากหลักการปัญญาศีล การบังคับใช้กฎหมายใด ๆ ต้องไม่แย้งกับคุณค่าใดคุณค่าหนึ่งของหลักการปัญญาศีล (Detikedu and Wulandari, 2022, อ้างถึงใน Kurniawan et al., 2022)

จะเห็นได้ว่า หลักการปรัชญาศีล เป็นอุดมการณ์ที่มีความแตกต่างไปจากอุดมการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ เช่น อุดมการณ์เสรีนิยม (Liberalism) อุดมการณ์สังคมนิยม (Socialism) เป็นต้น หลักการปรัชญาศีลเป็นหลักการที่ดำรงอยู่ในทุกระดับทางสังคมทั้งระดับความเชื่อ (Believe) ระดับโครงสร้าง (Structure) และระดับบุคคล (Agents) หลักการปรัชญาศีลจึงอยู่บนยอดสูงสุดของพีระมิดสังคมอินโดนีเซีย ดังนี้

ภาพที่ 2.1

ภาพระดับของการนำเอาหลักการปรัชญาศีลไปปฏิบัติในฐานะอุดมการณ์หลักของรัฐอินโดนีเซีย

หมายเหตุ. พีระมิดของหลักการปรัชญาศีลในฐานะแหล่งที่มาของกฎหมายทั้งหมด. จาก “Revolutionizing Pancasila as the ideology of Indonesians,” โดย Muqsih et al., 2022, *RUDN Journal of Sociology*, 22(4), p. 863.

นั่นหมายความว่า หลักการปรัชญาศีลได้กลายเป็นอุดมการณ์ที่ผูกพันหรือเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับทุกผู้แสดงบทบาททั้งภายใน และภายนอกของอินโดนีเซียในทุกมิติ ทุกระดับ มาอย่างต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.4 หลักการปรัชญาศีลในเหตุการณ์ครั้งสำคัญ ๆ ของอินโดนีเซีย

2.4.1 หลักการปรัชญาศีลกับยุคประชาธิปไตยแบบชี้นำ

หลังจากอินโดนีเซียได้ประกาศเอกราชจากประเทศเจ้าอาณานิคมเนเธอร์แลนด์ในปีค.ศ. 1945 และภายหลังอินโดนีเซียสามารถเข้าสู่กระบวนการจัดระเบียบการปกครองของตนเองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยได้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในปีค.ศ. 1955 การเลือกตั้งในครั้งนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประธานาธิบดีซูการ์โนว่าไม่เหมาะสมกับลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย ดังนั้น ในปีค.ศ. 1957 ซูการ์โนจึงประกาศจัดตั้ง “ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ” (Guided Democracy) ขึ้น ซึ่งในรูปแบบของระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำนี้ตั้งอยู่บนฐานคิดของหลักการปรัชญาศีล และเป็นรากฐานของปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ของสาธารณรัฐอินโดนีเซียในเวลาต่อมา

ซูการ์โนอ้างว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำมีรากฐานอยู่ที่ “หลักการปรัชญาศีล” โดยลักษณะที่นักวิชาการหลายฝ่ายมองว่าสำคัญที่สุดในหลักการปรัชญาศีล คือ การงดเว้นที่จะกล่าวถึงศาสนาอิสลามโดยตรง การงดเว้นเช่นนี้เป็นความตั้งใจที่จะให้ประชาชนจากทุกศาสนาเข้ามายึดถือหลักการนี้ ปัญหาสำคัญของการเมืองในยุคการสร้างรัฐในทศวรรษที่ 1960 คือ รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีบริบทที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย เหตุผลเป็นเพราะว่า แบบแผนการดำเนินการทางประชาธิปไตยนี้ ให้ความสำคัญต่อการมีตัวแทนทางการเมือง ซึ่งเป็นฐานสำคัญที่จะทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยสามารถหยั่งรากในสังคมการเมืองได้ แต่ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมแบบอินโดนีเซียเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย อันนำไปสู่วัฒนธรรมที่ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงมุ่งเน้นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ หรือความเป็นชาตินิยมให้เกิดขึ้นในสังคมการเมือง กล่าวคือ พรรคการเมืองไม่ได้ให้ความสนใจต่อประเด็นทางการเมือง หรือการมีตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ แต่กลับมุ่งเน้นกับตัวบุคคลที่มีบทบาทโดดเด่น และพยายามรักษาสถานะและตำแหน่งระดับสูงของตนไว้เท่านั้น

ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำของซูการ์โน จึงถือเป็นการปกครองอำนาจนิยมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งได้มีการผสมผสานกันระหว่าง ระเบียบวิธีการแบบจารีตของชุมชนแบบอินโดนีเซียในการตัดสินใจโดยใช้การปรึกษาหารือ (Consultation หรือ มุสจาวาระห์ (Musjawarah)) เพื่อหาหนทางที่จะให้มีการตกลงกันโดยหลักฉันทามติ (Consensus หรือ มูฟากัต (Mufakat)) ผสมกับรูปแบบฟาสซิสต์ของญี่ปุ่น ที่ยึดครองอินโดนีเซียในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา และแนวคิดสภาพจริงนิยมเชิงสังคมนิยม (Socialist Realism) ในบริบททางการเมืองของอินโดนีเซียขณะนั้น อำนาจนิยมรูปแบบนี้ถูกนำมาเป็นคำตอบให้แก่ความล้มเหลวทางการเมืองแบบเลือกตั้งตามแนวคิดโลก

ตะวันตก ชูการ์โนได้แสดงความเหยียดหยามแนวทางนี้ ซึ่งเขาเรียกว่า “ประชาธิปไตย 50 + 1 เปอร์เซนต์” (คือการใช้เสียงข้างมากแบบปกติ) อันเป็นระบบที่เขาเห็นว่าสร้างความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย

ในบรรยากาศทางการเมืองที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทางด้านภาษาชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความคิดทางการเมือง การแข่งขันทางการเมืองตั้งแต่ช่วงเสรีนิยมแห่งระบบรัฐสภาจนถึงสมัยประชาธิปไตยแบบชี้นำ ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม และทำให้เกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งปรากฏชัดแจ้งของผู้แสดงบทบาททางการเมืองระหว่าง “กองทัพ” และ “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย”(Partai Komunis Indonesia: PKI) พัฒนาการที่สำคัญในช่วงนี้ คือ การที่รัฐบาลชูการ์โน และ PKI เริ่มมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ความใกล้ชิดกันนี้มีความเกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ แนวนโยบายของ PKI ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 คือ การพยายามสร้างฐานกำลังของตนด้วยการเรียกร้องความรู้สึกชาตินิยมมากกว่าจะเน้นอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ วิธีการปลุกกระดมความรู้สึกรักชาติ คือ การเน้นความรู้สึกหัวนเกรงจักรวรรดินิยม ในแง่นี้ จึงสามารถกล่าวได้ว่า PKI สะท้อนแนวคิดของชูการ์โนที่ใช้ยุทธศาสตร์ต่อต้านจักรวรรดินิยม เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ (รวมทั้งเพื่อให้อินโดนีเซียได้รับการยอมรับว่าเป็นมหาอำนาจสำคัญของโลกชาติหนึ่ง) สำหรับ PKI ยุทธศาสตร์ต่อต้านจักรวรรดินิยมยังมีนัยสำคัญทางการเมืองภายในประเทศ คือ เป็นการตัดกำลังสนับสนุนด้านวัตถุ และด้านกำลังใจ แก่คู่ปรปักษ์สำคัญทางการเมืองของตน คือ กองทัพ (ตัดโอกาสที่กองทัพจะได้รับการสนับสนุนจากจักรวรรดินิยมอันได้แก่ มหาอำนาจทางตะวันตก) รวมทั้งเป็นการตรึงความสนใจของกองทัพไว้ที่จะต่อสู้กับภายนอก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเรียกร้องนิวกินีตะวันตก และการดำเนินนโยบายเผชิญหน้า (Konfrontasi) กับมาเลเซีย) จนไม่มีโอกาสที่จะมาคิดหาวิธีการกำจัดกวาดล้างคอมมิวนิสต์ในบ้านของตนเอง ต่อมาในวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1965 เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “เกสตาปู” (Gestapu) ซึ่งนับเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในของอินโดนีเซียที่ได้รับอิทธิพลจากพัฒนาการของสถานการณ์ภายนอกประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกนำไปสู่กระบวนการทางความคิดทางการเมืองของอินโดนีเซียได้

หลังจากนั้น อินโดนีเซียเกิดการเปลี่ยนผ่านทางอำนาจจาก “ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ” ไปสู่ระบอบที่เรียกว่า “ระบอบใหม่” ซึ่งมีนัยสำคัญต่อทั้งสถานการณ์การเมืองภายในและพัฒนาการด้านความร่วมมือภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ การสิ้นสุดอำนาจของชูการ์โนที่ดำเนินนโยบายต่อต่อนามาเลเซีย ในทศวรรษที่ 1960 เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การก่อตั้งอาเซียนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1967 สามารถเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ แม้ว่ากระแสพลังความคิดทางการเมืองในอินโดนีเซียที่ไม่ได้เห็นพ้องกับการขยายความร่วมมือภายในภูมิภาคดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “การเปิดเสรี” เพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ แต่การตัดสินใจของชูการ์โน

ที่ยึดถืออาเซียนเป็นผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศหลักภายในภูมิภาค นับเป็นคุณูปการสำคัญ ต่อพัฒนาการของอาเซียนในเวลาต่อมาอีกด้วย

2.4.2 หลักการปรัชญาศีลกับยุคระเบียบใหม่

สถานการณ์ทางการเมืองของอินโดนีเซียในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นช่วงที่ ประธานาธิบดีซูฮาร์โต เป็นผู้ครองอำนาจนำหลัก และกลายมาเป็นผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียวของ อินโดนีเซียในช่วงทศวรรษนี้ โดยมีรูปแบบการดำเนินนโยบายที่น่าสนใจคือ “ระเบียบใหม่” คือ การใช้กลุ่มเฉพาะต่าง ๆ เป็นฐานในการสนับสนุนด้านมวลชน และที่สำคัญ คือ ระเบียบดังกล่าวยังคง ได้รับอิทธิพลจากหลักการปรัชญาศีลให้เป็นอุดมการณ์พื้นฐานของระบอบการปกครอง โดยได้นำ หลักการปรัชญาศีลมาเปลี่ยนรูปทางอุดมการณ์เป็นแนวทางทางอุดมคติที่มีเป้าหมายเพื่อเรียกร้อง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ กล่าวคือ หลักการปรัชญาศีลได้กลายมาเป็นเครื่องมือใน การควบคุมทางการเมืองด้วยการยกระดับให้เป็นอุดมการณ์ของรัฐ (State Ideology) ซึ่งได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยใช้ตัวแสดง บทบาททางการเมืองที่โดดเด่น คือ กองทัพ เป็นผู้เข้ามาดำเนินการครอบงำทุกมิติทางสังคมของ อินโดนีเซีย

รูปแบบการปกครองด้วยระเบียบใหม่นี้ กองทัพได้เข้ามามีบทบาทในการครอบงำ แทบทุกมิติในสังคมอินโดนีเซีย ทหารได้มีตำแหน่งที่สามารถควบคุมกระทรวง หน่วยงานราชการ หรือ กิจการในธุรกิจต่าง ๆ เช่น บริษัทน้ำมันเปอร์ตามินา (Pertamina) ซึ่งฝ่ายบริหารที่เป็นทหารจะมีอยู่ ควบคู่กับฝ่ายพลเรือนทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติลงไปถึงระดับหมู่บ้าน มากไปกว่านั้น อิทธิพลของ กองทัพขยายเข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจอีกด้วย แม้ว่าผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของกองทัพจะมีมา ตั้งแต่ยุคซูการ์โนครองอำนาจนำ โดยเฉพาะที่เป็นผลมาจากนโยบายชาตินิยมที่นำไปสู่การยึดกิจการ ของดัตช์ แต่หลังจากซูฮาร์โตขึ้นสู่อำนาจไว้ได้อย่างเด็ดขาด ซูฮาร์โตก็ส่งเสริมให้กองทัพเข้าไปมี ส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่

2.4.3 หลักการปรัชญาศีลยุคหลังระเบียบใหม่

เมื่อรูปแบบการปกครองระเบียบใหม่ของซูฮาร์โตได้ล่มสลายลง ประชาชน ชาวอินโดนีเซียโดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับหลักการ และการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลามมากขึ้น ผลการสำรวจที่จัดทำโดยศูนย์การวิจัยอิสลาม และสังคม (Pusat Pengkajian Islam dan Masyarakat - PPIM) ชี้ให้เห็นว่า แม้ชาวอินโดนีเซียที่จะ สนับสนุนพรรคการเมืองอิสลาม (Islamic Party, หรือกล่าวคือ พรรคการเมืองมุสลิม) ลดลงอย่างเห็น ได้ชัดจากร้อยละ 22.6 ในช่วงปีค.ศ. 2001 และร้อยละ 21.1 ในช่วงปีค.ศ. 2002 แต่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้ความสำคัญกับศาสนาอิสลามมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีผลสำรวจให้เห็นอีกว่า ประชาชนชาวอินโดนีเซียกว่าร้อยละ 57 ในปีค.ศ. 2001 และร้อยละ 67 ในปีค.ศ. 2002 มีความต้องการให้รัฐบาลอินโดนีเซียควรมียึดพื้นฐานของคำสอนศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ผลการสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติต่อการใช้กฎหมายอิสลาม ปรากฏว่า ชาวมุสลิมกว่าร้อยละ 61.4 ในปีค.ศ.2001 และร้อยละ 70.8 ในปีค.ศ.2002 เห็นด้วยกับการใช้กฎหมายอิสลาม แต่ยังมีปฏิเสธมาตรการที่ใช้ความรุนแรง ในขณะเดียวกัน ผลสำรวจยังแสดงให้เห็นว่าชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 91.6 สนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองภายใต้แนวความคิดปัญญาศีล และในรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1945 ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าข้อบังคับทางศาสนาจะต้องเข้ากันได้กับแนวทางปัญญาศีลอีกด้วย

2.5 การขัดเกลาทางสังคมกับหลักการปัญญาศีล และความท้าทายของหลักการปัญญาศีลในโลกศตวรรษที่ 21

หลักการปัญญาศีล เป็นหลักการที่มีการส่งต่อจิตสำนึกร่วมกันของประชาชนชาวอินโดนีเซียจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ในส่วนนี้จะศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการที่ผู้นำอินโดนีเซียในแต่ละสมัยดำเนินการขัดเกลาทางสังคมให้แก่ประชาชนชาวอินโดนีเซีย และยิ่งไปกว่านั้น หลักการปัญญาศีลอยู่ในบริบทแบบใดในโลกศตวรรษที่ 21 ดังนี้

2.5.1 การถ่ายทอดหลักการปัญญาศีลไปสู่ประชาชนอินโดนีเซีย (Socialization)

หลังจากหลักการปัญญาศีลได้ถูกเสนอให้เป็นอุดมการณ์หลักของรัฐบาลอินโดนีเซีย การที่จะทำให้ประชาชนที่อยู่ตามพื้นที่หมู่เกาะที่กระจัดกระจายทั่วทั้งดินแดนได้รับรู้ หรือถูกขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สามารถใช้วิธีการดำเนินการถ่ายทอดไปยังประชาชนได้ โดยผ่านทาง การร่างและประกาศใช้กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ การใช้ระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน และที่สำคัญที่สุด คือ “ภาษา” ในที่นี้คือภาษาอินโดนีเซีย การใช้ภาษาอินโดนีเซียเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบรัฐบาลอินโดนีเซียถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนทั้งสังคมให้มีความเป็นเอกภาพ ดังนั้น ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีค.ศ. 1945-ปัจจุบัน การส่งต่อคุณค่าความเป็นปัญญาศีลจากรุ่นสู่รุ่นมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแบ่งช่วงระยะเวลาได้ ออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

2.5.1.1 ช่วงที่หนึ่ง: การถ่ายทอดหลักการปัญญาศีลในช่วงเวลาประกาศเอกราชและยุคระเบียบเก่า

ในช่วงแรกของการประกาศเอกราชของรัฐบาลอินโดนีเซียภายใต้การนำหลักการปัญญาศีลเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐบาลนั้น ซูการ์โนเลือกที่จะใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือใน

การขัดเกลาผู้คนในสังคม ระบบการศึกษาในช่วงเวลาเริ่มแรกนี้ให้ความสำคัญกับความรู้อิสระรักชาติ หรือสร้างแนวคิดชาตินิยมในหมู่ผู้คนชาวอินโดนีเซีย การสร้างอัตลักษณ์ของชาติจึงมีส่วนผสม ความเป็นชาตินิยมกับหลักปรัชญาที่คล้ายกันไม่ได้ หลักการปรัชญาที่ลึกลับเชิดชูในฐานะจิต วิญญาณแห่งรัฐ และเป็นอัตลักษณ์ของชาติ (persoonlijkheid) ที่ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตาม

ระบบการศึกษาในช่วงแรกนี้มีแนวทางปฏิบัติ คือ ให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่สามารถทำงานกันเป็นกลุ่ม สามารถเชื่อมโยงตนเองกับชุมชนที่หลากหลาย และรวมไปถึงการสร้าง ชาติ พัฒนาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ สุนทรียภาพ และอัตลักษณ์ประจำชาติ ดังนั้น ในช่วง แรกนี้ ระบบการศึกษาได้ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมกับประชาชนชาวอินโดนีเซีย โดยจุดประสงค์ สำคัญในช่วงแรกนี้ ชูการโน้มน้าวให้สังคมการเมืองอินโดนีเซียมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ อินโดนีเซีย (The Unity of Indonesia) อันเป็นหลักการประการที่สามของปรัชญา

2.5.1.2 ช่วงที่สอง: การถ่ายทอดหลักการปรัชญาในยุคระเบียบใหม่

ในช่วงเวลาของยุคระเบียบใหม่ ถือเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน ครอบคลุมระยะเวลาถึง 3 ทศวรรษ โดยในช่วงทศวรรษแรกของยุคระเบียบใหม่ซึ่งนำโดย ซูฮาร์โต ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศให้เป็นที่ยอมรับของทุกกลุ่มสังคมให้มากขึ้น การพัฒนา หลักการปรัชญาในช่วงระยะเวลาทศวรรษแรกของยุคระเบียบใหม่เกิดขึ้นผ่านสภาที่ปรึกษาประชาชน (The People's Consultative Assembly: MPR) ที่ตระหนักถึงแนวทางการดำรงชีวิตและแนว ปฏิบัติตามหลักการปรัชญา โดยดำเนินการขัดเกลาทางสังคมผ่านโครงการที่มีชื่อว่า Pedoman Penghayatan dan Pengamalan Pancasila หรือ P4 โครงการดังกล่าวถูกสร้างขึ้นเพื่อจัดระเบียบ ทางสังคมให้ประชาชนทุกคนรับรู้ถึงคุณค่าของหลักการปรัชญาในฐานะเครื่องมือทางการเมืองหนึ่ง ของซูฮาร์โต ดังนั้น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมล้วนต้องผ่านโครงการ P4 เพื่อ เสริมสร้างวิถีปฏิบัติแบบปรัชญา

ในช่วงทศวรรษที่สองของช่วงระเบียบใหม่ โครงการ P4 ได้เข้าไปแทรก ซึมทั่วทุกภูมิภาคของอินโดนีเซีย โครงการ P4 ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดวิธีการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาที่รัฐบาลกำหนดเท่านั้น แต่ P4 กลายมาเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สามารถกำจัดกลุ่ม ผู้เห็นต่างกับรัฐบาลได้อีกด้วย การเรียนการสอนในช่วงระยะเวลานี้ได้เกิดวิชาการศึกษาศิลธรรมตาม หลักปรัชญาซึ่งสอนในทุกระดับชั้นของระบบการศึกษามินโดนีเซีย การศึกษาศิลธรรมตามหลัก ปรัชญาเป็นกระบวนการที่ถูกควบคุมเนื้อหาจากรัฐบาลเพื่อจุดประสงค์การสร้างเรื่องเล่าทาง ประวัติศาสตร์ที่บอบช้ำของอินโดนีเซีย

ทศวรรษที่สามของยุคระเบียบใหม่ การขัดเกลาทางสังคมยังคงใช้ระบบ การศึกษาเป็นการถ่ายทอดหลักการปรัชญาอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของวิชาการศึกษาศิลธรรม ตามหลักปรัชญาที่มีการแตกย่อยออกเป็นสองวิชา คือ วิชาหลักการปรัชญา และวิชาการเป็นพลเมือง

ในช่วงระยะเวลาที่นี้ หลักการปรัชญาศีลได้เข้าไปผสมอยู่กับองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับพลเมืองอย่างแนบแน่น จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองเมื่อ ซูฮาร์โต ลงจากอำนาจในที่สุด

2.5.1.3 ช่วงที่สาม: การถ่ายทอดหลักการปรัชญาศีลในยุคการปฏิรูป

ในช่วงหลังปีค.ศ. 1997 หลักการปรัชญาศีลได้ขยับสู่จุดสูงสุดทางเมืองเนื่องมาจากการล่มสลายของระบอบซูฮาร์โตได้มีประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของอินโดนีเซียทั้งระบบราชการ รวมไปถึงระบบการศึกษา รัฐบาลในช่วงปฏิรูปเลือกใช้หลักการปรัชญาศีลเป็นกระแสทางสังคมหลักในการผลิตนโยบายสาธารณะ การพัฒนาประเทศได้รับอิทธิพลจากหลักการปรัชญาศีลที่ฝังตัวอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ หลักการปรัชญาศีลในยุคนี้ให้คุณค่ากับหลักการยอมรับความหลากหลาย ความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระเจ้า ผู้เป็นเจ้าของ ความมีคุณธรรม ความอดทนอดกลั้น ความร่วมมือสอดประสาน ความรักชาติ และพลวัตต่าง ๆ การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของรัฐในช่วงการปฏิรูปจึงให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย

การถ่ายทอดองค์ความรู้ของปรัชญาศีลในยุคนี้ไม่เพียงเป็นการสอนองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับปรัชญาศีล แต่ยังสร้างอัตลักษณ์ความเป็นพลเมืองของอินโดนีเซีย อินโดนีเซียมีความคาดหวังในระยะยาวว่า ระบบการศึกษาของหลักการปรัชญาศีลจะต้องสร้างผู้เรียนกลายเป็นมนุษย์ที่เชื่อในพระเจ้า มีคุณธรรม มีสุขภาพที่แข็งแรง มีความสามารถ มีความรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและระบอบประชาธิปไตย

2.5.2 หลักการปรัชญาศีลในโลกยุคศตวรรษที่ 21

ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Globalization” ในที่นี้ขอเรียกเป็นภาษาไทยว่า “กระแสครอบโลก” ปรากฏการณ์กระแสครอบโลกนี้เกิดขึ้นดำเนินอยู่และกำลังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อบุคคล ต่อชุมชน ต่อประเทศ เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) เป็นองค์ประกอบสำคัญของปรากฏการณ์ดังกล่าว สำหรับหลักการปรัชญาศีลได้รับความท้าทายอย่างยิ่งในยุคกระแสครอบโลก กล่าวคือ หลักการปรัชญาศีลจะได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากขึ้น ในขณะที่รัฐอินโดนีเซียในปัจจุบันอยู่ในบริบทที่ต้องรับแรงเสียดทานจากประเด็นชาติพันธุ์ ศาสนา กลุ่มผลประโยชน์ และวัฒนธรรมประชานิยม (Pop Culture) ที่เป็นที่ยอมรับของคนรุ่นใหม่ในสังคมอินโดนีเซีย

Rastati (2022) ได้เสนอว่า ภายใต้การบริหารประเทศของประธานาธิบดีโจโก วิโดโด (Joko Widodo) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภูมิปัญญา สังคมพหุวัฒนธรรม ศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์ ประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ได้เสนอ “Indonesian Dream 2015-2085” ผ่านวิสัยทัศน์ “Vision of Indonesia Year 2045” ซึ่งประกอบไปด้วย 4 เสาหลัก คือ เสาที่หนึ่ง การพัฒนามนุษย์และความเชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เสาที่สอง การพัฒนาเศรษฐกิจ

อย่างยั่งยืน เสถียรภาพ การส่งเสริมความเท่าเทียม และเสถียรภาพ ความสามารถในการฟื้นคืนสภาพของชาติ จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์หรือเสาหลักทั้งสี่นี้ยังคงได้รับอิทธิพลมาจากหลักการปรัชญาศีล ดังนั้น เมื่อถึงยุคที่ปรัชญาศีลจะต้องถูกส่งต่อไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ ในที่นี้คือ กลุ่มคนเจนเนอเรชั่น Z (ที่เกิดในระหว่างปีค.ศ. 1995 - 2009) ซึ่งเกิดมาในช่วงบริบทที่เทคโนโลยีเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) ได้เกิดขึ้นมาแล้ว คนเจนเนอเรชั่น Z มักชื่นชอบเทคโนโลยี ที่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบโลก และมักชื่นชอบการเข้าถึงข้อมูล (Information) ผ่าน YouTube, Memes และโปรแกรมที่สามารถสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกได้

นอกจากนี้ Instagram ของบัญชีที่ใช้ชื่อว่า “bpiPRI” หรือหน่วยงานการพัฒนาอุดมการณ์ปรัชญาศีล (The Pancasila Ideology Development Agency: BPIP) ได้ส่งเสริมให้มีการเปิดภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักการปรัชญาศีลในขณะที่ทำงานที่บ้าน (Work From Home) ผ่านภาพยนตร์ 5 เรื่อง ได้แก่ Soekarno: Indonesia (2013), Sang Kiai (2013), Guru Bangsa: Tjokroaminoto (2015), Jenderal Sudirman (2015), และ Kartini (2017) เป็นต้น หรือภาพยนตร์แอนิเมชัน (Animation) เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเด็ก เช่น Battle of Surabaya (2015), Knight Kris (2017), และ Kita Satu (2018) เป็นต้น หรือเพลงก็สามารถดึงดูดความสนใจในขณะเดียวกันก็สร้างจิตสำนึกความรักชาติและแผ่นดินของตนเอง เช่น เพลง Bendera ของ Cokelat, เพลง Garuda di dadaku ของ Netral, และเพลง Rumah Kita ของ Indonesian Voices เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ของหลักการปรัชญาศีลเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนคุณค่าสากลเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้าง ไม่มีกำแพงกั้นทั้งทางวัฒนธรรมและการเมือง ปรัชญาศีลไม่ใช่เพียงหลักการของคนอินโดนีเซียเท่านั้น แต่เป็นหลักการคนมนุษยทุกคน หรือกล่าวในอีกทางหนึ่งคือ ถึงแม้ปรัชญาศีลจะกำลังเผชิญหน้ากับกระแสครอบโลก แต่ปรัชญาศีลคือพื้นที่สำหรับคนทุกคนที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกรัฐอินโดนีเซีย

2.6 บทสรุป

หลักการปรัชญาศีล ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวมหลักการหรือแนวคิดที่จะผลานความแตกต่างหลากหลายของบริบทการเมืองภายในเท่านั้น หากแต่ปรัชญาศีลยังให้ความสำคัญกับคุณค่าสากลเพื่อดำเนินกิจการระหว่างประเทศอีกด้วย จะเห็นได้ว่าในการทำความเข้าใจอุดมการณ์ทางการเมืองของอินโดนีเซียผ่านหลักการปรัชญาศีล สามารถเข้าใจได้ในสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก ปรัชญาศีลประกอบไปด้วยหลักการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น ความรับผิดชอบ มนุษยธรรม ประชาธิปไตย อัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและทักษะต่าง ๆ และลักษณะที่สอง ปรัชญาศีลเป็นคุณค่าที่สามารถสนับสนุนแนวความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย ปรัชญาศีลอยู่ในฐานะอุดมการณ์ที่มีความเปิดกว้าง สอดรับกับ

กิจกรรมทางสังคมการเมืองที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา จึงทำให้ปัจเจกศีลเป็นหลักการที่มีพลวัตและ
แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคนอินโดนีเซียมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

บทที่ 3

ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย

3.1 บทนำ

ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า การเลือกวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ การตอบสนองต่อสถานการณ์ หรือวิกฤตการณ์ในกรณีต่าง ๆ ในระดับกิจการระหว่างประเทศ รัฐมักกระทำผ่านนโยบายการต่างประเทศ ซึ่งมีข้อถกเถียงจากหลายฝ่ายที่เห็นว่านโยบายต่างประเทศของรัฐเป็นผลที่เกิดจากผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้แสดงบทบาทที่เป็นผู้นำทางการเมืองเป็นผู้กำหนดเอง ยกตัวอย่างเช่น จากบทความของ กุลธน ธนาพงศธร เรื่อง “ผู้นำกับการกำหนดนโยบาย” ชี้ให้เห็นว่า นโยบายของรัฐไม่ว่าจะจะเป็นนโยบายประเภทใด หรือมีรูปแบบและเนื้อหาอย่างไรก็ตาม มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เองโดยธรรมชาติ เหมือนดังเช่นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หากแต่เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งอาจจะเป็นเพียงคนเดียว หรือเป็นกลุ่มบุคคลก็ได้ ในประเทศหนึ่ง ๆ นั้น มิใช่บุคคลทุก ๆ คนจะสามารถกำหนดนโยบายของรัฐได้ ผู้ที่จะสามารถกำหนดนโยบายได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นพิเศษเหนือกว่าบุคคลทั่วไป และบุคคลเช่นว่านี้จะเป็นที่รู้จักและกล่าวขานกันโดยทั่วไปว่า ผู้นำหรือผู้ปกครองนั่นเอง (กุลธน ธนาพงศธร, 2521) ในขณะที่ จุลชีพ ชินวรรณ (2557) แสดงให้เห็นว่า ในการเมืองของรัฐที่พัฒนาไปสู่ระบบประชาธิปไตย ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายมักเป็นผู้แทนของประชาชนที่ได้รับมอบหมายให้บริหารประเทศ โดยหลักการแล้ว นโยบายต่างประเทศมักถูกกำหนดในนามของผู้นำประเทศหรือหัวหน้าคณะผู้บริหารประเทศ อันหมายถึงนายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดี แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้นำเหล่านี้มิได้กำหนดนโยบายด้วยตนเองเสมอไป มักได้คำแนะนำจากคณะที่ปรึกษาใกล้ชิด หรือรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลัก ๆ ในนโยบายต่างประเทศ ทั้งนี้ นโยบายต่างประเทศต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) เพราะผลประโยชน์แห่งชาติเป็นความปรารถนาและความต้องการของประชาชนทั้งหมดในชาติ ซึ่งมีหลายประการ ดังนั้น ผู้นำจึงต้องจัดลำดับความสำคัญ (Priority) เช่น ความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงไม่ถูกรุกรานหรือคุกคามอธิปไตย ความปรารถนาที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและการยกระดับการครองชีพของประชาชน ตลอดจนการเสริมสร้างเกียรติภูมิและการยอมรับในประชาคมโลก (จุลชีพ ชินวรรณ, 2557)

ในบทที่ 3 นี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ “ปัจจัยผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย” ที่เป็นปัจจัยในระดับผู้เล่นทางการเมือง และโครงสร้างทางการเมืองของประเทศ

อินโดนีเซีย เพื่อแสดงให้เห็นถึงปฏิกริยาของผู้แสดงบทบาทภายใน การเคลื่อนไหวของขบวนการต่าง ๆ ในสังคมการเมือง รวมไปถึงการชี้ให้เห็นถึงระบบการเมืองที่ส่งผลต่อการเปิดพื้นที่ในการเคลื่อนไหว ในบริบททางการเมืองภาคประชาสังคมต่าง ๆ โดยในบทที่ 3 จะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง เป็นส่วนของการอธิบายความหมาย การให้คำนิยามของคำว่า “ผู้แสดงบทบาทภายในของรัฐ” ในฐานะผู้มีความสามารถในการผลักดันวาระ หรือประเด็นที่สังคมการเมืองต่างให้ความสนใจ และสามารถส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการต่างประเทศของรัฐ

ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซียภายใต้การปกครองของรัฐบาลประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโตโยโน ระหว่างปีค.ศ. 2009-2014 โดยใช้ระดับการวิเคราะห์ (Level of Analysis) ในระดับปัจเจกบุคคล (Individual) และระดับรัฐ (State)

ส่วนที่สาม เป็นการศึกษาผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซียภายใต้การปกครองของรัฐบาลประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ระหว่างปีค.ศ. 2014-2019 โดยใช้ระดับการวิเคราะห์ (Level of Analysis) ในระดับปัจเจกบุคคล (Individual) และระดับรัฐ (State)

ส่วนที่สี่ เป็นบทสรุปของการวิเคราะห์ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศกับวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ค.ศ. 2009-2019

3.2 ความหมายของผู้แสดงบทบาท

ผู้แสดงบทบาทภายใน (Internal Actors) มีส่วนสำคัญต่อการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเรียกร้องต่อการแสดงพฤติกรรมของรัฐว่าจะมีการแสดงจุดยืนทางการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้ มีผู้ให้ความหมายหรือกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้แสดงบทบาท” ไว้ดังต่อไปนี้

จุลชีพ ชินวรโรณ ให้ความหมายว่า ผู้แสดงบทบาท หมายถึง ผู้กระทำกิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนบนเวทีระหว่างประเทศและอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศนี้อาจแบ่งออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ ผู้แสดงบทบาทที่เป็นรัฐ (State Actors) หมายถึง รัฐ-ชาติ หรือประเทศต่าง ๆ ในโลกที่มีอยู่ 193 ประเทศในปัจจุบัน (ค.ศ. 2014) และอาจเพิ่มมากขึ้นจากการแยกตัวเป็นอิสระในอนาคต รัฐ-ชาติมีเครื่องมือโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังทหารและอาวุธที่อาจส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศได้ และผู้แสดงบทบาทที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) หมายถึง ผู้แสดงบทบาทอื่น ๆ ที่มีใช้รัฐ-ชาติ เช่น องค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั้งที่มีรัฐเป็นสมาชิกและเอกชนเป็นสมาชิก รวมทั้งองค์การข้ามชาติ เช่น บริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ให้ความหมายว่า ผู้แสดงบทบาท หมายถึง บุคคล กลุ่ม องค์กร ที่ข้ามพรมแดนของประชาคมทางการเมือง ถือกำเนิดนับตั้งแต่ยุคโบราณต่อเนื่องถึงปัจจุบัน พัฒนาการที่ต่อเนื่องทำให้แบ่งเป็น ตัวแสดงที่เป็นรัฐ และตัวแสดงที่ไม่มีรัฐ ในส่วนของตัวแสดงที่ไม่มีรัฐแบ่งเป็น ตัวแสดงระหว่างประเทศด้านการเมือง เศรษฐกิจทั้งบริษัทข้ามชาติและกลุ่มทุนข้ามชาติ และสังคมทั้งองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่ทั้งหมดมีความแตกต่างกัน

กล่าวได้ว่า “ผู้แสดงบทบาท” คือ บุคคล กลุ่ม องค์กร หรือผู้ที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกิจการทั้งภายในประเทศและกิจการระหว่างประเทศ และนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์กันของชุมชนระหว่างประเทศ ซึ่งผู้แสดงบทบาทอาจเป็นผู้แสดงที่เป็นรัฐ และผู้แสดงที่ไม่มีรัฐก็ได้

3.3 ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ในช่วงปีค.ศ. 2009-2014

3.3.1 ปัจจัยผู้นำทางการเมือง

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้วิเคราะห์ผู้แสดงบทบาทภายในของประเทศอินโดนีเซีย ในช่วงปีค.ศ. 2009-2014 คือ ประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน (Susilo Bambang Yudhoyono) หรือเรียกกันทั่วไปอย่างล้าลองว่า “SBY” นั้น (โดยในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้เรียกชื่อประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน โดยย่อว่า “SBY”) ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนที่ 6 ของประเทศอินโดนีเซีย โดยสามารถสรุปประวัติและประสบการณ์ต่าง ๆ ของ SBY ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1

ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน

ปีค.ศ.	ประสบการณ์ต่าง ๆ ของ SBY
ประวัติชีวิตส่วนตัว	
1949	เกิดเมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1949 ที่เมืองปาซิดัน (Pacitan) จังหวัดชวาตะวันออก (East Java)
ประวัติการศึกษา	
1973	สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการทหารของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Akademi Militer Republik Indonesia or Akabri)

ตารางที่ 3.1

ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน (ต่อ)

ปีค.ศ.	ประสบการณ์ต่าง ๆ ของ SBY
1991	สำเร็จการศึกษาระดับชั้นปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ จากมหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์ (Webster University) รัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา
2004	สำเร็จการศึกษาระดับชั้นปริญญาเอกด้านเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเกษตรโบกอร์ (Bogor Agricultural University: IPB) ประเทศอินโดนีเซีย
ประสบการณ์การทำงาน	
1995	ได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้สังเกตการณ์ทางทหารของประเทศอินโดนีเซีย ในกองกำลังสันติภาพสหประชาชาติ ในประเทศบอสเนียและเฮอร์เซโก
2000	ดำรงตำแหน่งเป็นเสนาธิการฝ่ายสังคมและการเมืองกองทัพบก ประเทศอินโดนีเซีย
2004	ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 6 ของประเทศอินโดนีเซีย (สมัยแรก)
2009	ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 6 ของประเทศอินโดนีเซีย (สมัยที่สอง)

หมายเหตุ. สรุปรubyผู้เขียน

จะเห็นได้ว่า ประสบการณ์ที่ส่งผลความคิด ความเชื่อ หรือวิธีการมองเห็นโลกของ SBY นั้น เป็นผลมาจากบรรยากาศทางการเมืองภายใต้โครงสร้างทางการเมืองในยุคของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ในช่วงระหว่างปีค.ศ 1967-1998 ที่ทหารเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจอย่างมากในการดำเนินปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ทางสังคมของประเทศอินโดนีเซีย แม้ SBY จะเกิดและเติบโตในครอบครัวทหารระดับกลางที่มีฐานะดี แต่ก็ยังเป็นกลุ่มคนชนชั้นบนของสังคมการเมืองอินโดนีเซีย ดังนั้นกระบวนการถูกกล่อมเกลாதงสังคม (Socialization) ของ SBY จึงเป็นการมองโลกจากฐานโครงสร้างของกลุ่มชนชั้นนำของสังคมการเมือง ดังจะสะท้อนบริบทวัยเยาว์ได้จากการตั้งชื่อของ SBY เอง กล่าวคือ คำว่า Susilo มาจากคำว่า “Su” แปลว่า ดี และคำว่า “Silo” แปลว่า พฤติกรรมความประพฤติหรือศีลธรรม ส่วนคำว่า Bambang แปลว่า อัศวิน และคำว่า Yudhoyono มาจากคำว่า “Yuddha” แปลว่า การต่อสู้ และ “Yana” แปลว่า เดินทาง ดังนั้น เมื่อรวมความหมายของชื่อ Susilo Bambang Yudhoyono จึงมีความหมายว่า “อัศวินผู้ประพฤติดีในภารกิจสงคราม” (“ซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน”, ม.ป.ป.) SBY จึงมีความคุ้นชินกับวิถีชีวิตแบบทหาร และหลักการของกองทัพอินโดนีเซียมาตั้งแต่วัยเด็ก

ประสบการณ์ส่วนตัวของ SBY นั้นได้ส่งผลต่อความเชื่อและค่านิยมในการดำเนินชีวิตของเขา จากบทความเรื่อง The President's Expression: Analyzing the Psychological Aspects of Susilo Bambang Yudhoyono's Lyrics ของ Adinugroho, Muhamad, and Susianto ได้ทำการศึกษา SBY ในประเด็นว่าด้วยเรื่อง ความสามารถในการตัดสินใจในฐานะผู้นำประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้วิธีการศึกษาผ่านผลงานการแต่งเพลง เนื่องจากในครั้งหนึ่ง SBY เคยกล่าวว่า

“ในยามสงบที่หาได้ยาก แม้อยู่ท่ามกลางความท้าทาย และสถานการณ์มากมาย ในความพยายามของข้าพเจ้าจะเติมเต็มความรับผิดชอบทั้งหมดที่ประชาชนได้ฝากไว้กับข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึกว่ ในบางครั้งข้าพเจ้าต้องการที่แสดงความรู้สึกผ่านชิ้นงานศิลปะ”

จากการศึกษาดังกล่าว พบว่า บทบาทเชิงกลยุทธ์ในฐานะผู้นำประเทศและผู้นำของพรรคการเมือง มีสองอัตลักษณ์หลักที่สำคัญของ SBY ได้แก่ ความสำเร็จ (Achievement) และความสามัคคี (Harmony) กล่าวคือ ในมุมมองแรกด้านความสำเร็จ (Achievement) พบคำที่โดดเด่นที่ SBY แต่งผ่านเนื้อเพลงต่าง ๆ และเป็นคำที่เชื่อมโยงกับการประสบความสำเร็จ คือ “terus” (continue) ซึ่งปรากฏทั้งหมด 11 ครั้งใน 23 เพลง นอกจากนี้ ยังพบคำอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับมุมมองด้านความสำเร็จคือ “indah” (beautiful), “ingin” (want), and “mari” (let's) ในส่วนของมุมมองที่สองด้านความสามัคคี (Harmony) พบคำที่โดดเด่นคือ “hidup” (live), “bersama” (together), และ “mari” (let's) ในฐานะเพลงและการแต่งเพลงที่กลายมาเป็นส่วนสำคัญของชีวิต SBY เนื้อเพลงจึงสามารถเปรียบเสมือนเป็นหน้าต่างเพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขทางจิตวิทยาของเขาได้ในอีกทางหนึ่ง ในขณะที่คำสำคัญทั้งสอง คือ ความสำเร็จและความสามัคคี ทั้งสองมุมมองนี้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำรัฐในการสร้างการตัดสินใจครั้งสำคัญ ๆ ของรัฐ ในแง่มุมที่ว่าด้วยเรื่องความสำเร็จ สามารถเป็นคำอธิบายความสามารถทางปัญญาและมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ในขณะที่มุมมองของ SBY เกี่ยวกับการเมืองเรื่องความสามัคคีที่เขายึดถือมาโดยตลอด อาจนำไปสู่ปรากฏการณ์การคิดแบบกลุ่มอันเป็นความปรารถนาที่จะสามัคคีกันเป็นหมู่คณะ ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดปกติ ในขณะที่คำที่เกี่ยวข้องกับ ความสามัคคี ได้อธิบายทัศนคติของ SBY ในความต้องการที่จะปกป้องพรรคการเมืองทั้งหมด และป้องกันใครก็ตามที่จะเสียเปรียบตามนโยบายของเขา

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า SBY มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการแก้ไขปัญหา การผสมผสานของความมั่นคงทางอารมณ์และทักษะการแก้ไขปัญหา SBY จึงกลายมาเป็นประธานาธิบดีที่ประชาชนชาวอินโดนีเซียให้ความไว้วางใจในการบริหารประเทศ

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ปัจจัยผู้นำทางการเมือง การรับรู้ของประชาชน และรายงานของสื่อสารมวลชน ชี้ให้เห็นว่า SBY มีบุคลิกภาพที่ซื่อสัตย์และเชิงซำในการตัดสินใจอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังสามารถเน้นย้ำในงานวิจัยที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพของ SBY ผ่านการศึกษาของ Takwin and Karim (2004) ที่วิเคราะห์บุคลิกภาพของ SBY ว่ามีความเป็นเด็กและเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพในฐานะผู้ที่ชอบสงสัย การศึกษาจากเนื้อเพลงนี้พยายามที่จะตรวจสอบบุคลิกภาพของ SBY ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า SBY ในบริบทของการตัดสินใจต่าง ๆ ไม่ได้เกิดจากสภาวะทางอารมณ์ที่ผันผวน หรือขาดความสามารถในการแก้ปัญหา แต่เป็นความเห็นที่หลายฝ่ายต้องมีสิ่งที่จะได้รับจากแต่ละนโยบายของเขา ตัวอย่างก็คือ การตัดสินใจขึ้นราคาน้ำมันที่ล่าช้าแล้วซ้ำอีกในตอนท้าย SBY เป็นประธานาธิบดี (Adinugroho, et al., 2016)

SBY ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 6 ของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีที่มาทางอำนาจจากการเลือกตั้งปีค.ศ. 2004 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย สาเหตุที่ทำให้ SBY ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งในสมัยแรกในปีค.ศ. 2004-2009 นั้นมาจากที่กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมสมัยใหม่มีแนวโน้มสนับสนุน SBY เนื่องจากพรรคต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สนับสนุนพรรคของเมกาวาตีที่มีแนวคิดแบบโลกวิสัย ในช่วงเวลานั้น กลุ่มการเมืองอิสลามสมัยใหม่มักวิจารณ์การทำงานการบริหารประเทศของเมกาวาตี แต่พวกเขาก็มีความกังวลที่ให้กลุ่มทหารเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่กลุ่มมุสลิมสายจารีตพยายามที่จะสร้างสมานฉันท์ระหว่างอับดุลเราะห์มาน วาฮิด และอาสซิม มูชาดิ หัวหน้าองค์กรคนใหม่ขององค์กรนะห์ฎอตุล อุลามา เพื่อสร้างพันธมิตรและกีดกันไม่ให้ SBY ขึ้นเป็นประธานาธิบดี อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากอับดุลเราะห์มาน มีความสนิทสนมกับ SBY และเคยสนับสนุนเขาในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอีกด้วย ส่วนอาสซิมต้องสนับสนุน SBY ในฐานะไฟโบสำคัญขององค์กรนะห์ฎอตุล อุลามา ชัยชนะของ SBY เป็นความสำเร็จของอดีตนายทหารที่ก้าวเข้ามาครองที่นั่งส่วนใหญ่ในสภาและเป็นยุทธศาสตร์ของกลุ่มอิสลามการเมืองในการเลือกผู้นำที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองเข้ามาชิงตำแหน่งผู้นำในครั้งนี้ จุดประสงค์ของพวกเขาเพื่อสร้างพลังทางการเมืองให้กับนักการเมืองฝ่ายพลเรือน (Mietzner, 2009 อ้างอิงใน สามารถ ทองเฟื้อ, 2562)

หลังขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี SBY ได้กล่าวสุนทพจน์ครั้งแรกถึง การดำเนินกิจการต่างประเทศ ณ ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 2004 ว่า

“รัฐบาลภายใต้การนำของข้าพเจ้า จะยังคงยึดมั่นในหลักการอิสระ และกระตือรือร้น ในระดับระหว่างประเทศนั้น อินโดนีเซีย จะเป็นเสียงแห่งคุณธรรมเพื่อนำไปสู่สันติภาพ เพิ่มพูนความเจริญรุ่งเรือง และดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม อินโดนีเซียจะเติบโตเป็นประเทศที่เป็นประชาธิปไตย

เปิดกว้าง ทันทสมัย พหุนิยม และมีขันติ” (Yudhoyono, 2004 อ้างถึงใน กอปรธรรม นีละไพจิตร, ม.ป.ป.)

กอปรธรรม นีละไพจิต ได้เสนอว่า สัญญาประชาคมที่ SBY ได้มอบให้แก่ประชาชนชาวอินโดนีเซียและประชาคมระหว่างประเทศมีคำสำคัญ (Key Words) ที่ต้องพิจารณาคือ การเป็นเสียงของประเทศที่ส่งเสริมประชาธิปไตย สันติภาพ และความยุติธรรม และยังคงกล่าวถึงหลักการดำเนินนโยบายต่างประเทศอีกว่า

“อินโดนีเซียจะไม่พิจารณาประเทศใด ๆ ว่าเป็นภัยคุกคาม หรือศัตรู จะดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบไม่เป็นภัยคุกคามต่อประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาค แต่ต้องเป็นผู้สร้างสันติภาพและความมั่นคงทั้งในภูมิภาคและระดับโลก การมี “Connectivity” จะช่วยให้อินโดนีเซียมีศักยภาพในการประกอบรูปร่างระเบียบระหว่างประเทศ คือ การมีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลก เป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีขนาดใหญ่ที่สุดอันดับที่ 3 ของโลก เป็นประเทศที่ประชาธิปไตยและอิสลามไปด้วยกันได้ ช่วยสะท้อน “เครื่องหมายแห่งความเป็นชาตินิยมที่แท้จริง” (True brand of nationalism) ว่าความเป็นชาตินิยมของอินโดนีเซีย คือ การเปิดกว้าง เชื่อใจได้ สายกลาง มีขันติ และก้าวไปข้างหน้า โดย “ชาตินิยมต้องเป็นรากฐานของความเป็นสากลนิยม” (Internationalism)” (Yudhoyono, 2004 อ้างถึงใน กอปรธรรม นีละไพจิตร, ม.ป.ป.)

กอปรธรรม นีละไพจิต ยังเสนอต่อไปอีกว่า SBY ได้นำเสนอแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศรูปแบบใหม่คือ แนวคิด “เพื่อนเป็นล้าน ศัตรูเป็นศูนย์” (A Million Friends and Zero Enemy) และ “นโยบายต่างประเทศแบบทุกทิศทาง” (All Directions Foreign Policy) ทั้งสองแนวคิดถือเป็นประดิษฐกรรมใหม่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอินโดนีเซีย โดย Dino Patti Djalar (อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียในรัฐบาล SBY สมัยที่สอง และอดีตเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี.) ให้นิยามว่า “A million Friends” คือ การเปลี่ยนอดีตศัตรูมาเป็นเพื่อนใหม่ เปลี่ยนเพื่อนใหม่มาเป็นหุ้นส่วน และเปลี่ยนเพื่อนบ้านมาเป็นสมาชิกครอบครัว ขณะที่ “Zero Enemy” มิใช่ว่าจะเกิดขึ้นอย่างฉับพลันหลังจากมี A Million Friends แต่คือการขยายเครือข่ายเพื่อนหรือหุ้นส่วน และนี่จึงเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้การทูต

อินโดนีเซียใช้ประโยชน์จาก Zero Enemy ในการปรับปรุงภาพลักษณ์และสร้างอำนาจอย่างรวดเร็ว ในระบบระหว่างประเทศ ขณะที่ All Directions Foreign Policy คือ การแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติและมีความรับผิดชอบต่อโลก โดยอินโดนีเซียจะต้องสามารถติดต่อกับทุกฝ่ายทั้งตะวันออก ตะวันตก เหนือและใต้ (Djalal, 2012 อ้างถึงใน กอปรธรรม นิลไพจิต, ม.ป.ป.) สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาล SBY ที่ปรารถนาถึงการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนานาประเทศบนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมที่ตรงกันและได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย โดยไม่เลือกสร้างความร่วมมือกับเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตามกรอบมายาคติต่าง ๆ ในอดีต (กอปรธรรม นิลไพจิต, ม.ป.ป.)

ผู้เขียนเสนอว่า จากองค์ประกอบทางความคิดความเชื่อ องค์ประกอบจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของ SBY ภายใต้สังคมนการเมืองยุคซูฮาร์โต (ค.ศ. 1967-1998) และองค์ประกอบจากผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ ของ SBY ล้วนประกอบสร้างการรับรู้ (Perception) ของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้แสดงบทบาทในสังคม ความสำคัญประการหนึ่งของการประกอบสร้างการรับรู้ คือ ความสามารถในการตีความข้อเท็จจริงเชิงอัตวิสัยร่วมในชุมชนระหว่างประเทศ ประกอบกับชุดคุณค่าที่ SBY ให้ความสำคัญว่าด้วยเรื่อง ความสำเร็จและความสอดคล้องประสานสามัคคี องค์ประกอบเหล่านี้ จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้าใจของ SBY ต่อกรณีวิกฤตการณ์โรฮิงญาในสองลักษณะ คือ **ลักษณะแรก** วิกฤตโรฮิงญา ดำรงอยู่ในฐานะสถานการณ์ที่มีแนวโน้มเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอินโดนีเซีย กล่าวคือ อินโดนีเซียในฐานะประเทศที่มีอัตลักษณ์ความเป็นผู้นำและผู้รักษาสันติภาพในภูมิภาค ประกอบกับสถานะความเป็นประเทศมุสลิมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของโลก เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ SBY ในฐานะประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย ตัดสินใจดำเนินมาตรการที่มุ่งเน้นรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลัก คือ การให้ความช่วยเหลือชาวมุสลิมโรฮิงญา ที่มีความเชื่อมโยงกันทางศาสนากับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอินโดนีเซียที่เป็นชาวมุสลิมด้วยตัวเอง ปราบปรามการดักกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงชุดคุณค่าจากหลักการปัญญาศีลที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมองโลกของ SBY อย่างมีนัยสำคัญ และกลายมาเป็นสาเหตุของแนวทางการตอบสนองของ SBY ในช่วงปีค.ศ.2009-2014 ตามลำดับ **ลักษณะที่สอง** การตอบสนองของ SBY ต่อวิกฤตโรฮิงญา เป็นการดำเนินนโยบายที่มุ่งอาศัยความร่วมมือจากความสัมพันธ์ในเวทีพหุภาคี เช่น การผลักดันวาระปัญหาโรฮิงญาผ่านองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) เป็นต้น การดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนอกจากจะไม่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียและเมียนมาแล้ว แต่ยังไม่กระทบต่อหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกันของรัฐสมาชิกตามวิถีอาเซียนอีกด้วย ความพยายามในการสร้างความสามัคคี ดำรงความเป็นกลาง และรักษาผลประโยชน์ในการเป็นผู้นำภายในภูมิภาคของอินโดนีเซีย ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ SBY ให้ความสำคัญในฐานะการรับรู้ปรากฏการณ์ในสังคมระหว่างประเทศที่มีลักษณะเป็นอัตวิสัยร่วมกัน

3.3.2 ปัจจัยการเมืองภายใน

โครงสร้างทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซียภายใต้รัฐบาล SBY จำเป็นที่จะต้องดูบริบททางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปปีค.ศ. 2004 ซึ่ง อรอนงค์ ทิพย์พิมล (2562) ได้อธิบายไว้ดังนี้ การเลือกตั้งทั่วไปปีค.ศ. 2004 เป็นการเลือกตั้งครั้งที่สองในยุคปฏิรูป จำนวนพรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้งในปีค.ศ. 2004 ลดลงจาก 48 พรรคในคราวเลือกตั้งปีค.ศ. 1999 เหลือ 24 พรรค เป็นผลเนื่องมาจากการแก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งในปีค.ศ. 2003 ที่ระบุว่าพรรคการเมืองต้องมีที่นั่งในสภาผู้แทนประชาชน 3 เปอร์เซ็นต์ และในสภาผู้แทนประชาชนส่วนภูมิภาค 4 เปอร์เซ็นต์ ในครั้งหนึ่งของจังหวัดหรือครั้งหนึ่งของจำนวนเมืองทั้งหมดในประเทศ (Horowitz, 2013 อ้างถึงใน อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2562) พรรคไม่ผ่านตามเงื่อนไขดังกล่าวสามารถรวมพรรคเข้าพรรคที่มีอยู่แล้วได้ พรรคที่ไม่ได้รับคะแนนเสียงข้างน้อย 3 เปอร์เซ็นต์ต้องยุบพรรคตัวเอง พรรคส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนชื่อพรรคเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง (Mietzner, 2009 อ้างถึงใน อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2562) พรรคการเมืองใหม่ต้องมีกรรมการบริหารพรรคและที่ทำการพรรคที่ถาวรสองในสามของจังหวัด และสองในสามของเมืองหรือภูมิภาคในจังหวัดต่าง ๆ และต้องมีสมาชิกพรรค 1,000 คน หรือ 1 คนต่อประชากร 1,000 คน ขึ้นอยู่กับว่าตัวเลขไหนน้อยกว่าในแต่ละเมืองหรือภูมิภาคซึ่งพรรคดำเนินงานอยู่ (Tan, 2006 อ้างถึงใน อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2562) ผลการเลือกตั้งพรรค Golkar ได้คะแนนเสียงมากที่สุด 178 ที่นั่ง พรรค PDI-P ได้ 109 ที่นั่ง พรรค PPP ได้ 58 ที่นั่ง ซึ่งคู่ SBY และ ยูซุฟ คัลลา ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี ซึ่งเป็นการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชนเป็นครั้งแรก และ SBY ก็ชนะการเลือกตั้ง ทั้งนี้ SBY เป็นนายทหารสายปฏิรูป เขาได้เน้นย้ำนโยบายในการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันและการปฏิรูปทางการเมือง

การปฏิรูปทางการเมืองในยุค SBY นั้น สภาที่ปรึกษาประชาชนยังคงมีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและถอดถอนฝ่ายบริหาร แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดทิศทางนโยบายสาธารณะและการลงคะแนนเสียงเลือกประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีเช่นที่ผ่านมา ยกเว้นในกรณีพิเศษ เช่น เกิดการว่างลงของตำแหน่งทั้งสองในช่วงกลางวาระของการดำรงตำแหน่ง ที่สำคัญอย่างยิ่งคือในสภาที่ปรึกษาประชาชนซึ่งเป็นผลจากการเลือกตั้งปีค.ศ. 2004 สมาชิกสภาทุกคนมาจากการเลือกตั้ง และเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ไม่มีที่นั่งในสภาสำหรับทหารแม้แต่ที่นั่งเดียว (Dagg, 2007 อ้างถึงใน อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2562) การเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีโดยตรงส่งผลการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ การที่ตัวแทนพรรคการเมืองในสภาผู้แทนประชาชนไม่ได้ลงคะแนนเลือกประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีทำให้ไม่มีภาวะที่ทั้งสองฝ่ายขึ้นอยู่กับอีกฝ่าย ส่งผลให้การปฏิบัติงานและความรับผิดชอบของทั้งสองฝ่ายดีขึ้น

การเลือกตั้งฝ่ายบริหารของรัฐบาลท้องถิ่นเกิดขึ้นในปีค.ศ. 2005 ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งรวมถึงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ นายอำเภอ และนายกเทศมนตรีซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยตรงโดยประชาชนทั้งสิ้น

SBY ลงรับสมัครเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดีอีกหนึ่งสมัยคู่กับผู้ลงตำแหน่งรองประธานาธิบดีคือ บูดีโยโน (Boediono) และ SBY ชนะการเลือกตั้งในการเลือกตั้งปีค.ศ. 2009 ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นสมัยที่สอง (อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2562)

การบริหารงานในตำแหน่ง SBY ไม่เป็นที่พอใจของผู้สนับสนุนเท่ากับในสมัยแรก เนื่องจากมีกรณีพรรคร่วมรัฐบาลเกี่ยวข้องกับข้อหาคอร์รัปชัน เற்றுณิกของพรรค PD นายมุฮัมมัด นาซารุดดีน (Muhammad Nazaruddin) ถูกตัดสินว่ารับสินบนในการประกวดราคากีฬาซีเกมส์ปีค.ศ. 2011 ซึ่งอินโดนีเซียเป็นเจ้าภาพ จากกรณีดังกล่าวนี้ส่งผลให้ความนิยมต่อ SBY ลดลงจาก 75 เปอร์เซ็นต์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009 เป็น 57 เปอร์เซ็นต์ในเดือนมกราคมปีค.ศ. 2011 และ 30 เปอร์เซ็นต์ในเดือนพฤษภาคมปีค.ศ. 2013 (Mietzner, 2014 อ้างถึงในอรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2562)

สถาบันทางการเมืองในยุคปฏิรูป หลังการปฏิรูปทางการเมืองได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและผู้แสดงบทบาทที่เข้ามามีบทบาทในการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยอินโดนีเซีย ในที่นี้จะขอกกล่าวถึง สภาที่ปรึกษาประชาชน, สภาผู้แทนประชาชน, ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ

สภาที่ปรึกษาประชาชนในยุคปฏิรูปได้ถูกเปลี่ยนบทบาทและอำนาจไปมาก ในยุคระเบียบใหม่สภาที่ปรึกษาประชาชนมีอำนาจสูงสุด มีอำนาจในการออกแบบกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงการลงมติเลือกประธานาธิบดี การปฏิรูประบบรัฐธรรมนูญและกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่าง ๆ ส่งผลให้มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสภาที่ปรึกษาประชาชนและสภาผู้แทนประชาชน ตั้งแต่การเลือกตั้งในปีค.ศ. 1999 สภาของอินโดนีเซียถือได้ว่าเป็นสภาที่มาจาก การเลือกตั้งที่อิสระและจะป้องกันการเกิดขึ้นของประธานาธิบดีที่เป็นเผด็จการ และจากสภาที่ปรึกษาประชาชนและสภาผู้แทนประชาชนที่มาจาก การเลือกตั้งในปีค.ศ. 1999 ได้ทำการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งได้มีการแก้ไข 9 มาตราจากทั้งสิ้น 37 มาตราในรัฐธรรมนูญ สภาที่ปรึกษาประชาชนลดจำนวนลงเหลือ 700 คนซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนประชาชน 500 คน และสมาชิกจากการแต่งตั้ง 200 คน โดยสมาชิกจากการแต่งตั้ง 200 คนมาจากการเลือกผู้แทนส่วนภูมิภาค 5 คน จากหนึ่งจังหวัดซึ่งเป็นอำนาจของสภาในระดับจังหวัด และสมาชิกอีก 65 คนแต่งตั้งจากกลุ่มตัวแทนอาชีพต่าง ๆ ซึ่งมาจากกลุ่มทางสังคมที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ เช่น กลุ่มศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กลุ่มผู้หญิง และกลุ่มคนพิการ เป็นต้น สภาผู้แทนประชาชนในยุคระเบียบใหม่มีทั้งสิ้น 500 คนซึ่ง 75 คนในจำนวนนี้สงวนไว้ให้ตัวแทนจากกองทัพที่มาจากแต่งตั้ง ในการเลือกตั้งปีค.ศ. 1999 สัดส่วนที่หนึ่งสำรองลดลงจาก 75

เป็น 38 คน และสัดส่วนผู้แทนจากสภาผู้แทนประชาชนส่วนท้องถิ่นลดลงจาก 15 เปอร์เซ็นต์ เป็น 10 เปอร์เซ็นต์ สิ่งที่มีการปฏิรูปทำคือ ความพยายามที่จะลดสัดส่วนของผู้แทนประชาชนในสภาส่วนกลาง และผู้แทนประชาชนจากสภาท้องถิ่นสำหรับ DPR และในส่วน MRP มุ่งลดสัดส่วนผู้แทนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและลดอิทธิพลทางการเมืองในการเลือกผู้แทนให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ สภาที่ปรึกษาประชาชนยังได้จำกัดวาระของประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีให้ดำรงตำแหน่งได้วาระละ 5 ปี ได้ 2 วาระเท่านั้น ซึ่งเป็นการป้องกันการผูกขาดอำนาจในตำแหน่งประธานาธิบดีที่เคยเกิดขึ้นในยุคระเบียบใหม่โดยเป็นรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1945 ก่อนการปฏิรูปอนุญาตให้กระทำได้อำนาจหน้าที่อีกประการของสภาผู้แทนประชาชนที่สำคัญคืออำนาจในกระบวนการบัญญัติกฎหมายซึ่งในยุคระเบียบใหม่อยู่ภายใต้การครอบงำของประธานาธิบดี มาตรการเปลี่ยนผ่านอำนาจจากฝ่ายบริหารมาสู่ฝ่ายนิติบัญญัติจากก่อนหน้านี้ ประธานาธิบดี เป็นผู้ที่มีอำนาจในกระบวนการนิติบัญญัติผ่านความเห็นชอบของสภาผู้แทนประชาชนเป็นสภาผู้แทนประชาชนมีอำนาจในการกระบวนการนิติบัญญัติ ประธานาธิบดีทำได้เพียงเสนอร่างกฎหมายต่อสภาผู้แทนประชาชนเท่านั้น โดยจะมีการอภิปรายร่วมกันระหว่างประธานาธิบดีและสภาผู้แทนประชาชนจนได้มติร่วมกัน หลังจากนั้นร่างกฎหมายจะถูกลงนามโดยประธานาธิบดีและประกาศใช้ต่อไป

ศาลรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซีย ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อพิทักษ์อำนาจสูงสุดของรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1945 ศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันรัฐระดับสูง ซึ่งการดำรงอยู่และอำนาจหน้าที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1945 และกฎหมายหมายเลข 24 ปีค.ศ. 2003 เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายหมายเลข 8 ปี ค.ศ. 2011 เกี่ยวกับบทแก้ไขกฎหมายหมายเลข 24 ปี 2003 ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการ 9 คนซึ่งลงนามแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี โดย 3 คน มาจากการได้รับการเสนอชื่อโดยประธานาธิบดี 3 คนได้รับการเสนอชื่อโดยสภาผู้แทนประชาชน และอีก 3 คนได้รับการเสนอชื่อโดยศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียมีอำนาจสี่ประการและมีข้อผูกมัดหนึ่งข้อ โดยที่ได้รับความสั่งจากมาตรา 24C วรรค (1) และ (2) ของรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1945 อำนาจสี่ประการของศาลรัฐธรรมนูญ คือ ตรวจสอบในขั้นตอนแรกและสุดท้าย การตัดสินของศาลถือเป็นที่สุดในการพิจารณาว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตัดสินข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสถาบันของรัฐที่ได้รับมอบอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ตัดสินใจยุบพรรคการเมือง และแก้ไขข้อโต้แย้งเกี่ยวกับผลการเลือกตั้งทั่วไป ศาลรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียมีหน้าที่เสริมสร้างประชาธิปไตยบนพื้นฐานของอำนาจและมีอิทธิพลต่อการตั้งมั่นของประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย ตั้งแต่การก่อตั้งในปี ค.ศ. 2003 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซียจนถึงปีค.ศ. 2015 โดยศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา 2,056 คดี เป็นคดีที่มีการตัดสิน 1,993 คดี และ 63 คดียังไม่ได้รับการตัดสิน และยังมีกรณีที่ยังไม่ได้รับการตัดสินแต่ถูกยกฟ้อง 330 คดี ถูกปฏิเสธ 1,013 ไม่รับฟ้อง 499 คดี ดึงเรื่องกลับไป 13 คดี ถอน 120 คดี และไม่มีอำนาจในการพิจารณา 5 คดี ในคดีความที่

เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่ยอมรับว่าได้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยของอินโดนีเซียมีความมั่นคง คุฎุบการของศาลรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดวิถีปฏิบัติตามแนวทางของรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ของรัฐและสิทธิมนุษยชน

หลังการสิ้นสุดยุคระเบียบใหม่ การปฏิรูปกฎหมายรัฐธรรมนูญก่อให้เกิดองค์กรอิสระขึ้นที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการด้านประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย เช่น องค์กรควบคุมการเลือกตั้ง องค์กรปราบปรามการทุจริต องค์กรผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นต้น

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (The General Election Commission (Komisi Pemilihan Umum)) หรือ KPU เป็นคณะกรรมการอิสระที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศตามที่บัญญัติหน้าที่ไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายหมายเลข 15 ปี 2011 คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบด้วย คณะกรรมการทั้งสิ้น 7 คน ขั้นตอนการคัดเลือกคณะกรรมการกระทำอย่างเข้มข้นและมีการลงนามแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี เมื่อวันที่ 12 เมษายน ค.ศ. 2012 โดยมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 5 ปี

คณะกรรมการปราบปรามการทุจริต (Corruption Eradication Commission (Komisi Pemberantasan Korupsi)) ก่อตั้งในปีค.ศ. 2003 โดยคณะกรรมการมาจากการคัดสรรโดยตัวแทนของภาครัฐและภาคประชาสังคม คณะกรรมการคัดสรรจะเสนอชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งคณะกรรมการปราบปรามทุจริต 10 คนเสนอต่อสภาที่ปรึกษาประชาชน หลังจากนั้นสภาที่ปรึกษาประชาชนจะคัดเลือก 5 คนและประธานาธิบดีลงนามแต่งตั้งต่อไป กรรมการทั้ง 5 คนอยู่ในตำแหน่งวาระละ 4 ปีไม่เกิน 2 วาระ คณะกรรมการปราบปรามทุจริตทำงานได้ค่อนข้างมีประสิทธิภาพสามารถนำผู้ที่มีชื่อเสียงทางสังคมและการเมืองมาลงโทษจากข้อหาทุจริตได้ ทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่าเป็นองค์กรอิสระที่มีประสิทธิภาพในการปราบปรามทุจริตคอร์รัปชัน

3.3.3 ปฏิกริยาของผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย

ภาพที่ 3.1

ภาพถ่ายผู้ประท้วงชาวอินโดนีเซียหน้าสถานทูตเมียนมาประจำกรุงจาการ์ตา

หมายเหตุ. จาก *Pro-Rohingya protest staged in Indonesia*, โดย Aljazeera, 2012, (<https://www.aljazeera.com/news/2012/8/9/pro-rohingya-protest-staged-in-indonesia>)

สำนักงานข่าว Aljazeera ได้รายงานข่าวเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 2012 ถึงปรากฏการณ์ที่ประชาชนชาวอินโดนีเซียได้ออกมาเคลื่อนไหวการต่อสถานการณ์โรฮิงญา ดังนี้ กลุ่มประชาชนชาวอินโดนีเซียที่เรียกตนเองว่า “People’s Care for Rohingya” ได้ชุมนุมประท้วงบริเวณด้านหน้าสถานทูตเมียนมาประจำกรุงจาการ์ตา เพื่อต่อต้านความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติของกลุ่มชาวมุสลิมโรฮิงญาในเมียนมา โดยกลุ่มผู้ประท้วงได้แสดงป้ายว่า “หยุดความรุนแรง” (Stop Violence) และโห่ร้องคำว่า “พระเจ้าคือผู้ยิ่งใหญ่” (God is Great) กลุ่มผู้ประท้วงเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมาหยุดการปฏิบัติการณ์อันนำไปสู่การนองเลือด และความรุนแรงในการแบ่งแยกชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญา ความรุนแรงระหว่างชาวมุสลิมโรฮิงญาและชาวพุทธในรัฐยะไข่ ดำเนินมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. 2011 และผลลัพธ์คือมีผู้เสียชีวิตจำนวน 78 ราย และส่งผลให้ผู้คนนับหมื่นต้องกลายเป็นผู้ไร้ที่อยู่อาศัย โดยกลุ่มผู้ประท้วงได้ใช้เลือดปลอมและเขียนภาพกราฟฟิตี (Graffiti) บนกำแพงสถานทูตเมียนมา โดยในกลุ่มผู้ประท้วงชื่อ Arya Sandi Yudh ได้กล่าวว่า “รัฐบาลเมียนมาได้กระทำการซึ่งไร้ความเป็นมนุษยธรรม องค์การสหประชาชาติยังได้ระบุด้วยว่า ชาวโรฮิงญา เป็นหนึ่งในกลุ่มคนที่ถูกข่มเหงมากที่สุดในโลก” (Aljazeera, 2012)

3.4 ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ช่วงปีค.ศ. 2014-2019

3.4.1 ปัจจัยผู้นำทางการเมือง

ประธานาธิบดีโจโก วิโดโด (Joko Widodo) หรือเป็นที่รู้จักในชื่อ “โจโกวี” ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 7 ของประเทศอินโดนีเซียระหว่างปีค.ศ. 2014-2024 (โดยในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้ชื่อเรียกประธานาธิบดีโจโก วิโดโด โดยย่อว่า “Jokowi”) Jokowi เกิดในครอบครัวชนชั้นกลางที่ค่อนข้างไปทางยากจนในจังหวัดสุราการ์ตา หรือ โซโล ในเกาะชวา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1961 (ThaiPublica, 2557) โดยสามารถสรุปประสบการณ์ส่วนตัวของ Jokowi ได้ ดังนี้

ตารางที่ 3.2

ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของโจโก วิโดโด

ปีค.ศ.	ประสบการณ์ต่าง ๆ ของ Jokowi
ประวัติชีวิตส่วนตัว	
1961	เกิดเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1961 ที่เมืองสุราการ์ตา (Surakarta) หรือ โซโล (Solo) ในจังหวัดชวากลาง (Central Java)
ประวัติการศึกษา	
1985	จบการศึกษาปริญญาตรีด้านวิศวกรรมป่าไม้ มหาวิทยาลัยกัตจาห์ มาตา (Gadjah Mada) เมืองยอกยาคาร์ตา (Yogyakarta)
ประสบการณ์การทำงาน	
1986-1988	ทำงานบริษัทด้านป่าไม้และวัตถุดิบไม้ ที่จังหวัดอาเจห์ (Aceh)
1991	ตั้งบริษัทด้าน Rakabu ทำธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ไม้สักของตนเอง และส่งออกไปประเทศต่าง ๆ ในยุโรป โดยเฉพาะที่ประเทศฝรั่งเศส รวมทั้งเคยเป็นประธานสมาคมผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ โดยมีลูกค้าชาวฝรั่งเศสชื่อ Bernard ได้ตั้งชื่อเล่นให้กับ โจโก วิโดโด ว่า “โจโกวี”

ตารางที่ 3.2

ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของโจโก วิโดโด (ต่อ)

ปีค.ศ.	ประสบการณ์ต่าง ๆ ของ Jokowi
2005-2012	ลงสมัครผ่านพรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซีย-ต่อสู้ และได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมืองสุราการ์ตาคนที่ 15 โดยมีลักษณะบุคลิกภาพความเป็นผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชน มีนโยบายการทำงานที่เน้นความโปร่งใส เพราะห้ามไม่ให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมประมูลโครงการใด ๆ ของภาครัฐ เมื่อดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีได้ประยุกต์ประสบการณ์ที่เคยไปค้าขายไม้สักในยุโรปมาประยุกต์การพัฒนาเมืองสุราการ์ตาให้พัฒนาเป็นเมืองเหมือนเมืองในยุโรป มีการสร้างตลาดท้องถิ่นแนวใหม่ ส่งเสริมการจัดการประชุมนานาชาติ ส่งเสริมด้านสุขภาพ และการศึกษาของประชาชนในเขตเมือง ทำให้เมืองสุราการ์ตา หรือ โซโล (Solo) มีคำขวัญของเมืองว่า “Solo: the Spirit of Java” นอกจากนี้ ในปีค.ศ. 2006 ได้ส่งเสริมเมืองสุราการ์ตาให้เป็นสมาชิกของเมืองมรดกโลก และในปีค.ศ. 2008 เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเมืองมรดกโลกด้วยนโยบาย “Can do” หรือ “Punya Gaye” ทำให้ได้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีครั้งที่สองในปีค.ศ. 2010
2008	หนังสือพิมพ์ Tempo ประกาศให้เป็นหนึ่งใน 10 สุดยอดนายกเทศมนตรีของประเทศอินโดนีเซีย
2012-2014	ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการกรุงจาการ์ตา (Jakarta) คนที่ 14 เน้นนโยบายโปร่งใส และการบริหารจัดการสมัยใหม่ เช่น e-budgeting, e-purchasing (การประมูลผ่านระบบ electronic)
2012	ได้รับการยกย่องว่าเป็นนายกเทศมนตรีอันดับ 2 ของโลก ที่สามารถเปลี่ยนเมืองอาณานิคมไปเป็นเมืองแห่งศิลปะและวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว
2013	วารสาร Foreign Policy ยกย่องให้เป็นนักคิดระดับโลก
2014	วารสาร Fortune ยกย่องให้เป็นหนึ่งใน 50 ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของโลก
2011-2018	ได้รับรางวัล Star (เหรียญตรา) ทั้งในระดับประเทศอินโดนีเซีย และระดับนานาชาติจากประเทศต่าง ๆ อาทิเช่น บรูไน ซาอุดีอาระเบีย สวีเดน และอัฟกานิสถาน

ตารางที่ 3.2

ตารางรายละเอียดประสบการณ์ของโจโก วิโดโด (ต่อ)

2014-2019	สมัครและชนะการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนที่ 7 ในนามพรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซีย-ต่อสู้
2019-2024	สมัครและได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอินโดนีเซียสมัยที่สอง

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

Jokowi เกิดและเติบโตในครอบครัวที่อยู่ในบริบททางสังคมผสมผสานระหว่างความเป็นคนชาวท้องถิ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม กล่าวคือ ในวัยเด็กของเขานั้น ชื่อแรกที่ครอบครัวของเขาได้ตั้งให้คือ มุลโยโน (Mulyono) แต่เนื่องจาก มุลโยโนในวัยเด็กนั้นมีสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง ครอบครัวของมุลโยโนจึงมีความเชื่อในการเปลี่ยนชื่อเป็น โจโก วิโดโด ซึ่งมีความหมายว่าความเจริญรุ่งเรืองและสุขภาพแข็งแรงอยู่เสมอ (Wahyono, 2017) จากบริบทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า Jokowi เกิดมาในครอบครัวอิสลามที่ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมแบบชาวอยู่ หรืออาจกล่าวได้ว่า Jokowi คำนึงกับลักษณะสังคมที่มีความหลากหลาย หรือสังคมแบบพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) นอกจากนี้ ชื่อของ Jokowi ยังคงสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของเขาอยู่เสมอตามที่ Zulkarnain and Harris (2017) ได้กล่าวถึงชื่อเล่นของ Jokowi ที่ได้ปรากฏต่อสื่อสารมวลชน และชื่อที่บุคคลโดยทั่วไปได้มอบให้กับประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ยกตัวอย่างเช่น ประชาธิปไตยบนท้องถนน (The Street Democracy) ชื่อนี้ได้มาจากการที่ Jokowi มักใช้เวลาส่วนใหญ่ของเขาพบปะและรับฟังเสียงแห่งความหวังและข้อเรียกร้องหรือความต้องการต่าง ๆ ของประชาชน, โอบามาจากจาการ์ตา (Obama from Jakarta), นายแก้ไข (Mr. Fix), ชายผู้สวมเสื้อมีตราส (The man in the Madras Shirt) ชื่อดังกล่าวได้มาจากการที่ Jokowi มักสวมเสื้อลายตารางหรือลายสก๊อตในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าการกรุงจาการ์ตา, และคนของประชาชน (man of the people) เนื่องจาก Jokowi ถูกมองเห็นในฐานะนักการเมืองมือสะอาด และประสบความสำเร็จในการบริหารงานให้กับประชาชน (Zulkarnain and Harris, 2017)

สำหรับการทำความเข้าใจประสบการณ์ในวัยเยาว์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และความคิดของ Jokowi นั้น ได้มีงานศึกษาของ Bangun, Djaenuri, and Wildan (2020) ได้วิเคราะห์ถึงพื้นฐานทางความคิดของ Jokowi และเชื่อว่าประสบการณ์ในวัยเด็ก การปฏิบัติตามหลักศาสนา วิถีปฏิบัติแบบคนชวา และประสบการณ์การเป็นนักธุรกิจค้าขายเฟอร์นิเจอร์ของ Jokowi ล้วนเป็นสิ่งประกอบสร้างที่หล่อหลอมมุมมองทางความคิด ความเชื่อ ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) และรวมไปถึงแนวคิดด้านการบริหารงานและการเป็นผู้นำพรรค และประธานาธิบดีของประเทศอินโดนีเซีย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มิติ ความฉลาดทางอารมณ์ Bangun, Djaenuri, and Wildan (2020)

ได้วิเคราะห์ว่า ความสามารถในการจัดการอารมณ์ของ Jokowi นั้น บุคลิกภาพของ Jokowi มีความมั่นใจในตนเองค่อนข้างสูง ความมั่นใจดังกล่าวนี้เกิดมาจากพื้นฐานประสบการณ์ในอดีตของ Jokowi นั่นคือ การเลี้ยงดูจากครอบครัว ชุมชนที่เขาอยู่อาศัย คลังสมอง (Think Tank) และความฉลาดทางปัญญาของเขา Jokowi ทราบดีว่าตนเองไม่สามารถบริหารงานได้เพียงลำพังโดยตัวคนเดียว เขาจึงมีความเชื่อในคณะทำงาน และเต็มใจที่จะเชิญผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เข้ามาร่วมบริหารและพัฒนา งานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ นอกจากนี้ Jokowi ยังมีบุคลิกภาพที่ช่วยส่งเสริมให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น เช่น ทักษะคิดในการถ่อมตน ซึ่งเป็นส่วนช่วย กระชับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับทีมคณะทำงานของเขา ทักษะคิดด้านความซื่อสัตย์ ในทักษะคิดนี้ Jokowi ได้รับมาจากการปลูกฝังของครอบครัว ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติแบบศาสนาชาวา (Javanese Religious) คุณค่าทางวัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิต การที่ Jokowi สามารถดำรงและรักษาความซื่อสัตย์ของตนเองได้ ก็ทำให้เขาได้รับความไว้วางใจ การให้ความเคารพ และการให้เกียรติจากชุมชนต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการที่ Jokowi ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นทั้งนายกเทศมนตรีของเมืองโซโล ผู้ว่าการกรุงจาการ์ตา และประธานาธิบดีของประเทศอินโดนีเซีย ตามลำดับ เป็นต้น ดังนั้น ความสามารถในการจัดการอารมณ์ของ Jokowi นั้น จึงกลายมาเป็นบุคลิกภาพของ Jokowi ที่ไม่เพียงเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลายของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ แต่ยังเปิดรับ ปัจจัยการผลิตที่สามารถเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและประเทศอินโดนีเซียได้ในอีกทางหนึ่ง ประสบการณ์ในอดีตที่ Jokowi ได้เคยเป็นผู้ประกอบการ การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อ Jokowi ได้ก้าวเข้ามาสู่บทบาททางการเมือง เขาจึงสร้างความพึงพอใจของประชาชนผ่านการจัดการทางนโยบายสาธารณะ และผลที่ได้รับคือประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียพร้อมจะให้การสนับสนุนมากขึ้น และกลายมาเป็นผลประโยชน์ทางการเมืองของเขาในเวลาถัดมา

มิติความสามารถในการบริหารและการทำงาน McMaster (1999) กล่าวว่าไว้พื้นฐานของการเป็นผู้นำที่ดี คือ การมีความคิดริเริ่ม กล่าวในอีกทางหนึ่งก็คือ มีการตอบสนองอย่างทันทีทันใดที่ต่อสถานการณ์วิกฤติ และการใช้ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (McMaster, 1999) Bangun, Djaenuri, and Wildan (2020) ได้วิเคราะห์ว่า ความคิดริเริ่มในการบริหารงานของ Jokowi นั้น เป็นผลที่ได้มาจากการกล่อมเกลามาจากความฉลาดทางปัญญา และประสบการณ์ในฐานะนักธุรกิจ และผู้นำองค์กรที่ชายเฟอร์นิเจอร์ และต่อมาได้กลายมาเป็นผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนคณะทำงานให้มีความคิดริเริ่มในการสร้างสิ่งใหม่ และส่งผลในทางบวกแก่รัฐบาล Jokowi สำหรับทักษะที่มีความโดดเด่นของ Jokowi นั้น ได้แก่ ทักษะด้านความสามารถในการสื่อสาร บุคลิกภาพดังกล่าวเกิดมาจากความต้องการผูกมิตรกับผู้คนต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการประกอบธุรกิจ สภาพแวดล้อมจากสังคมและครอบครัว วิถีปฏิบัติแบบชวา ศาสนา และการศึกษา ดังนั้น

Jokowi จึงมีการสื่อสารระหว่างเขากับคณะผู้ปฏิบัติงานเพื่อผลประโยชน์ของรัฐบาล และการพัฒนาผลงานของรัฐบาล Jokowi ในอนาคต ทักษะด้านความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้ง Jokowi มีความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเขากับบุคคลอื่นได้ ความสามารถนี้ได้รับอิทธิพลมาจากบุคลิกภาพความอ่อนน้อมถ่อมตนของเขาเอง ทักษะนี้จึงส่งผลให้การบริหารงานในภาครัฐเป็นไปด้วยความเรียบร้อยเพื่อรับใช้สังคม และทักษะด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน Jokowi เป็นผู้ที่มีความสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างเขากับผู้ปฏิบัติงานได้ ความตระหนักถึงความใกล้ชิดกันในการทำงานนั้น ส่งผลให้เกิดการความร่วมมือร่วมแรงในการทำงานให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด เป็นต้น

มิตีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัว Bangun, Djaenuri, and Wildan (2020) ได้วิเคราะห์ว่า Jokowi เป็นคนที่ปรับตัวอยู่เสมอ เขาเต็มใจที่จะยอมรับและเคารพความเห็นที่แตกต่างหลากหลาย นั้นทำให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้สึกภูมิใจและพึงพอใจ แม้ว่าความคิดเห็นเหล่านั้นจะไม่ได้ถูกนำไปใช้ในทางปฏิบัติก็ตาม Jokowi มีความได้เปรียบในเชิงจิตวิทยา สิ่งนี้ส่งผลให้ผู้คนต่างสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล Jokowi สำหรับในแง่ของความรอบคอบ Jokowi มีความตระหนักถึงผลประโยชน์ของชุมชนและประเทศเป็นหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า Jokowi ให้ความสำคัญในประเด็นว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นอย่างสูง ความตระหนักนี้ก่อร่างมาจากประสบการณ์ในวัยเด็กของเขา นอกจากนี้ Jokowi เองก็มีความเข้าใจและความตระหนักต่อบริบททางสังคมและการเมืองที่เป็นพหุนิยม Jokowi ไม่เพียงสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในการทำงาน แต่เขายังให้เกียรติเพื่อนร่วมงานที่มีชาติพันธุ์และศาสนาที่แตกต่างออกไปจากเขาอีกด้วย ในลักษณะเช่นนี้ แรงสนับสนุนจากทีมงานของเขาก็จะร่วมใจกันผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ทศนคติด้านพหุนิยมของ Jokowi ได้รับมาจากสภาวะแวดล้อมจากครอบครัว ความเข้าใจในประวัติศาสตร์การต่อสู้ของประชาชนอินโดนีเซีย และหลักการปรัชญาจิต ในแง่มุมนี้ ความสามารถที่จะเข้าใจบรรยากาศของความหลากหลายของกลุ่มการเมือง และความสามารถที่จะส่งเสริมให้มีความหลากหลายเข้าไปอยู่ในบรรยากาศที่เปิดกว้าง แสดงให้เห็นว่า Jokowi สามารถสร้างความสมัครสมานสามัคคีในความสัมพันธ์ของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ได้ ดังเช่น ความสัมพันธ์ของรัฐบาล Jokowi ในการนำแผนงานต่าง ๆ ไปปรับใช้ในการพัฒนานโยบาย โดยปราศจากข้อกั้ววลที่ต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายค้านในสภาผู้แทนประชาชน และทำให้ประชาชนได้รับบริการจากทางภาครัฐได้อย่างรวดเร็ว และสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลประธานาธิบดีคนที่ 7 ของอินโดนีเซียตามลำดับ

ผู้เขียนเสนอว่า จากองค์ประกอบที่ได้กล่าวมานั้น ส่งผลให้ Jokowi มองสถานการณ์โรฮิงญาในลักษณะของชุมชนทางสังคมการเมืองหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากฝ่ายรัฐ ซึ่งมีแนวโน้มทำลายความสัมพันธ์พื้นฐานของครอบครัว และโอกาสในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมี

ศักดิ์ศรี ประกอบกับความสามารถในการสื่อสารทางการเมืองและความสามารถในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที จึงส่งผลให้ Jokowi ดำเนินมาตรการในหลายลักษณะ ทั้งความร่วมมือพหุภาคีจากองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ และความร่วมมือทวิภาคีที่รัฐบาล Jokowi ได้วางตนเองเป็นสะพานเชื่อมโลกภายนอกกับประเทศเมียนมา ความสำคัญของการตอบสนองดังกล่าวยังส่งผลให้อินโดนีเซียกลายมาเป็นผู้เล่นคนสำคัญในการเมืองระหว่างประเทศไม่มากก็น้อย และยังสร้างความพึงพอใจต่อประชาชนในบรรยากาศทางการเมืองที่หลากหลายอีกด้วย

3.4.2 ปัจจัยการเมืองภายใน

ภายใต้การปกครองของรัฐบาลประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ตั้งแต่ปีค.ศ. 2014 เป็นปรากฏการณ์ที่ประธานาธิบดีคนแรกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือมาจากผู้มีบทบาทจากกองทัพ เพราะเดิมทีกองทัพอินโดนีเซียมักอยู่เบื้องหลังการขึ้นสู่ตำแหน่งของผู้นำประเทศ ในฐานะที่กองทัพมักมองตนเองว่ามีสถานะพิเศษในฐานะผู้สร้างรัฐชาติสมัยใหม่ และเป็นผู้ที่ต้องคอยรักษาความอยู่รอดของชาติ และปกป้องประเทศจากภัยคุกคาม เช่น ภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์แฉกเช่นในอดีตที่ผ่านมา จนประเทศชาติเป็นปึกแผ่น (ศิวช ศรีโกคางกุล, 2560) รวมถึงไม่ได้มาจากชนชั้นสูงทางการเมือง ไม่ได้มีต้นทุนทางสังคมที่สูงและสวยหรูเหมือนผู้นำคนอื่น ๆ โดยก่อนหน้านี้ นายโจโก วิโดโด จะได้รับตำแหน่งประธานาธิบดี ได้มีนักวิเคราะห์บางคนเริ่มตั้งคำถามว่า โจโก วิโดโด มีประสบการณ์และความสามารถมากพอที่จะรับตำแหน่งนี้หรือไม่ ซึ่งผู้ที่ให้คำตอบนี้ที่ดีที่สุดคือสำนักข่าวบลูมเบิร์ก ที่นำเสนอรายงานถึงวิเคราะห์ชิ้นหนึ่งที่ระบุว่า นายโจโก วิโดโด อาจจะเป็นผู้ช่วยเหลือประชาธิปไตยในทวีปผืนเหลืองเอเชียที่กำลังอยู่ในภาวะลึกลับ โดยใช้นโยบายประชานิยมแต่ไม่โกงเหมือนผู้นำอื่น ๆ ในเอเชีย ยิ่งเทียบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเมียนมา กัมพูชา มาเลเซีย รวมทั้งไทย ยิ่งตอกย้ำว่าอนาคตทางการเมืองของนายโจโก วิโดโด มีความสำคัญเกินกว่าจะถูกจำกัดอยู่แค่การเป็นผู้ว่าการกรุงจาการ์ตา นายโจโก วิโดโด เป็นประธานาธิบดีสังกัดพรรคต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแห่งอินโดนีเซีย โดยผลการเลือกตั้งในวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 นายโจโก วิโดโด ได้คะแนนเสียงคิดเป็น 46.85 เปอร์เซ็นต์ (ศาสตรินทร์ ต้นสน, 2560)

นายโจโก วิโดโด ถูกจับตามองในทุกแง่มุม เขาโดดเด่นจากการแสดงทัศนคติ “Can do” ภายใต้การแสดงออกถึงความจริงจัง มีชื่อเสียง ถึงลูกถึงคน เข้าถึงคนธรรมดา ในยุคการเมือง “Inclusive” ที่ประชาชนตื่นตัวในสิทธิของตนเอง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนผ่านผู้นำโดยกระบวนการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง โดยโจโก วิโดโด ได้รับชัยชนะด้วยคะแนนเสียงเหนือ นายปราโบโว ซูเบียนโต (Prabowo Subianto) เพียงร้อยละ 6.3 (8,421,389) คะแนนเสียง และสาบานตนเข้ารับตำแหน่งเมื่อ 20 ตุลาคม ค.ศ. 2014 (กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคงฯ, 2558)

ภายใต้การนำของยุคประธานาธิบดีโจโก วิโดโด เริ่มดำรงตำแหน่งในค.ศ. 2014 จนกระทั่งปัจจุบัน อินโดนีเซียได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ประเทศประชาธิปไตยใหม่ประเทศนี้พัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ รัฐบาลภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยสามารถปกครองประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือในภาษาอินโดนีเซียเรียกว่า Bhinneka Tunggal Ika (Unity in Diversity) นอกจากนี้ การพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่มั่นคงของอินโดนีเซียยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติอื่น ๆ (สามารถ ทองเฟื้อ, 2562)

ผลการเลือกตั้งในปีค.ศ. 2014 ชัยชนะของประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ที่ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 7 ของประเทศอินโดนีเซีย ผ่านการเลือกตั้งมาจากพรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซียแห่งการต่อสู้ (Indonesian Democratic Party of Struggle: PDI-P) และเป็นประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียที่ไม่ได้มาจากกลุ่มทุนรายใหญ่ หรือกลุ่มทหาร สะท้อนให้เห็นภาพของกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย

Jokowi ได้ภาพอดีตผู้ว่าเมืองจาการ์ตาที่เป็นคนรุ่นใหม่ชนชั้นกลาง และเป็นกลุ่มพลเรือนที่เน้นนโยบายประชานิยมสายกลางจากเรื่องปัญหาปากท้อง ความแตกต่างที่ทำให้ Jokowi ชนะเลือกตั้งมี ดังนี้

1. ด้านบทบาททางศาสนาอิสลามในการเมืองและสังคม Jokowi มีพันธมิตรพรรคการเมืองในแนวทางชาตินิยม-ฆราวาส (Nationalist-Secular) อย่างพรรคพีดีไอ-พี (Partai Demokrasi Indonesia Perjuangan: PDI-P) และพรรคพีเคบี (Partai Kebangkitan Bangsa: PKB) ที่แม้เป็นพรรคศาสนาอิสลามก็ตามแต่สนับสนุนนโยบายชาตินิยม/รัฐนิยม ส่งผลให้ฐานเสียงสำคัญของ Jokowi เป็นกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิมด้วย

2. ด้านอุดมการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย Jokowi มีข้อเสนอในการปกป้องรัฐธรรมนูญและสถานะเดิมของประชาธิปไตย (Democratic Status Quo) อย่างไรก็ดี Jokowi ไม่ได้มีข้อเสนอประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการประนีประนอมกับกลุ่มอำนาจเก่าอย่างเมกาวตี ซูการ์โนบุตรี (Megawati Sukarnoputri) อดีตประธานาธิบดีลูกสาวของซูการ์โนที่ปกครองช่วงปีค.ศ. 2001-2004 ให้เป็นผู้เสนอชื่อเข้าแข่งขันประธานาธิบดีของพรรคพีดีไอ-พี ทำให้การเมืองของ Jokowi ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชนชั้นนำเช่นกัน

3. นโยบายเศรษฐกิจ Jokowi ได้สร้างภาพเศรษฐกิจแห่งชาติใหม่ในการหาเสียงช่วงเลือกตั้ง ผ่านการนำเสนอสร้างเศรษฐกิจผ่าน “การพึ่งพาตนเองทางอาหาร” และนำแนวคิดเรื่องอิสระทางอาหาร มาใช้ในกระบวนการหาเสียงว่าจะทำให้อินโดนีเซียมีแหล่งอาหารของตัวเองโดยไม่พึ่งการนำเข้าภายในช่วงเวลา 3 ปี

4. นโยบายการต่างประเทศ Jokowi เน้นการหาเสียงจากนโยบายปัญหาในชีวิตประจำวันเป็นหลัก (สุขภาพ ความยากจน การศึกษา คมนาคม และการว่างงาน) แต่ในเรื่องนโยบายต่างประเทศกลับพบว่า Jokowi ทำให้อินโดนีเซียกลายเป็นผู้นำคนสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และใช้นโยบายต่างประเทศในการสะท้อนปัญหาชีวิตประจำวัน เช่น การออกแนวทางลดจำนวนแรงงานประมงต่างด้าวจากเวียดนามและไทย ที่เข้ามาทำงานในอินโดนีเซีย หรืออาจกล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียมีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการเมืองภายในประเทศเป็นหลัก (วีระ หวังสัจจะโชค, 2564)

3.4.3 ปฏิกริยาของผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย

จากการศึกษาของ พิษณุตม์ บงกชพรรณราย (2563) ได้ศึกษาและรวบรวมปฏิกริยาของผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ตั้งแต่ปีค.ศ. 2014-2019 ไว้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ เมื่อความรุนแรงระหว่างกลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงญากับกองกำลังความมั่นคงเมียนมาปะทุขึ้นอีกครั้งในปีค.ศ. 2017 ชาวโรฮิงญากว่าแสนคนต้องอพยพไปยังประเทศบังคลาเทศ ชาวมุสลิมในประเทศอินโดนีเซียจำนวนกว่า 5,000 คน ทำการประท้วงบนท้องถนนในกรุงจาการ์ตา เพื่อขับไล่เอกอัครราชทูตเมียนมา และเรียกร้องให้สหประชาชาติถอนคืนรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพที่มอบให้แก่นางออง ซาน ซูจี ทั้งนี้ สำนักข่าว AP NEWS (2017) รายงานว่า Sobri Lubis ผู้ประท้วงในเหตุการณ์กล่าวว่า “เมื่อโลกไม่สนใจ ดังนั้น พวกเราจึงมารวมตัวกันเพื่อแสดงให้โลกเห็นว่าชาวโรฮิงญาไม่ได้โดดเดี่ยว ชาวมุสลิมในประเทศอินโดนีเซียจะยืนหยัดต่อสู้เพื่อปกป้องพวกเขาจากความอยุติธรรมและความโหดร้าย” นอกจากนี้ ผู้ประท้วงยังเรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการพยายามยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเมียนมาต่อชาวโรฮิงญาด้วย และที่สำคัญไม่ได้มีเพียงแค่ชาวมุสลิมในประเทศอินโดนีเซียเท่านั้นที่พยายามออกมาเรียกร้องการกระทำที่รุนแรงของเมียนมาต่อชาวโรฮิงญา แต่ชาวพุทธในอินโดนีเซียยังได้ประณามการใช้ความรุนแรงของเมียนมาต่อชาวโรฮิงญาด้วยเช่นกัน โดยเห็นได้จากการที่ ปีเตอร์ ลิม พระที่อาศัยอยู่ในเมืองเมดาน เกาะสุมาตราทางเหนือ ได้กล่าวกับ The Jakarta Post เกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่า “ฉันรู้สึกละอายใจและเสียใจ และฉันขอประณามเพราะมันเป็นการดูหมิ่นพระพุทธศาสนา และคำสอนของพระพุทธเจ้า” นอกจากนี้ ชุมชนชาวพุทธที่มีเครือข่ายทั่วประเทศอินโดนีเซียยังเรียกร้องให้ชาวพุทธทุกคนช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาที่อพยพเข้ามาในอาเจะห์ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม มีกระแสสังคมจำนวนหนึ่งในประเทศอินโดนีเซียที่มองว่าไม่ต้องการรับชาวโรฮิงญาเข้ามาในประเทศ และมีความต้องการที่ผลักดันให้ชาวโรฮิงญากลับไปประเทศต้นทาง โดยเห็นได้จากกระแสสังคมในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีชาวอินโดนีเซียจำนวนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องของการแบกรับภาระมากพอแล้ว และมีบางคนได้แสดงถ้อยคำในเชิง

เกลียดชัง (Hate Speech) ต่อชาวโรฮิงญาที่อพยพเข้ามาว่า “ชาวโรฮิงญาเป็นสาเหตุของการจลาจล พวกเขาเป็นปรปักษ์ในรัฐอาเจะห์ เนื่องจากพวกเขาไม่ทำงาน กินนอนและผสมพันธุ์อย่างเดียว” ความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์นี้จึงสะท้อนให้เห็นว่ามีชาวอินโดนีเซียบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการรับชาวโรฮิงญาเข้ามาในประเทศอินโดนีเซีย และมีความต้องการที่จะผลักดันชาวโรฮิงญาออกจากอินโดนีเซียอีกด้วย

3.5 บทสรุป

จะเห็นได้ว่าชาวอินโดนีเซียจำนวนหนึ่งค่อนข้างให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญา เมื่อความรุนแรงปะทุขึ้นชาวมุสลิมในประเทศอินโดนีเซียก็ได้ออกมารวมตัวกันเพื่อประท้วงรัฐบาลเมียนมาให้ยุติการกระทำความรุนแรง และยังเรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียพยายามดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เมียนมาหยุดการละเมิดต่อชาวโรฮิงญา นอกจากนี้ชาวพุทธอินโดนีเซียยังได้ประณามการกระทำความรุนแรงของเมียนมาต่อชาวโรฮิงญา และเรียกร้องให้ชาวพุทธในอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่ชาวโรฮิงญาที่อพยพเข้ามาในอาเจะห์ อย่างไรก็ตาม มีกระแสสังคมในอินโดนีเซียบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการรับชาวโรฮิงญาและมีความต้องการที่ผลักดันชาวโรฮิงญาออกจากประเทศอินโดนีเซีย เพราะมองว่าชาวโรฮิงญานั้นเข้ามาเป็นภาระแก่ประเทศอินโดนีเซีย ดังนั้น กระแสสังคมในอินโดนีเซียจึงมีทั้งผู้ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวโรฮิงญา และผู้ที่ไม่ต้องการรับชาวโรฮิงญาเข้ามาในประเทศอินโดนีเซีย

บทที่ 4

กระบวนการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซีย

4.1 บทนำ

กระบวนการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมกรณีศึกษาโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปีค.ศ. 2009-2019 สามารถพิจารณาได้จากสถานะ บทบาทและอัตลักษณ์ที่กลายมาเป็นแนวทางของการแสดงออกทางพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ถูกรับรู้จากสังคมระหว่างประเทศว่าเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง (Middle Power) จากประสบการณ์ทางสังคมการเมืองที่มีพัฒนาการมาโดยตลอดการก่อร่างสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ตั้งปีค.ศ. 1945 จนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์แห่งชาติที่อินโดนีเซียได้ให้คุณค่า และนำไปสู่การดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศที่เข้าใกล้ระบอบโลก จนนำไปสู่การตอบสนองในรูปแบบการประกอบสร้างความตระหนักถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าสากล เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาก็คือปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่ออินโดนีเซียในหลากหลายมิติทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใน อินโดนีเซียจึงต้องผลิตนโยบายสาธารณะว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่เพียงมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกิจการภายในเพื่อรักษาผลประโยชน์ของแห่งชาติอินโดนีเซียเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของอินโดนีเซียในฐานะผู้ประกอบสร้างทางสังคมระหว่างประเทศได้ในอีกทางหนึ่ง

ในบทที่ 4 นี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการสร้างความกระจ่างเกี่ยวกับประเด็นข้างต้นผ่านการวิเคราะห์กระบวนการตอบสนองของอินโดนีเซียจากมุมมองของดำรงอยู่ในสถานะความเป็นมหาอำนาจขนาดกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก จะเป็นการพิจารณาตรวจสอบบทบาทและสถานะของประเทศอินโดนีเซียในฐานะมหาอำนาจขนาดกลาง โดยจะสำรวจพัฒนาการของอินโดนีเซียในฐานะมหาอำนาจขนาดกลางที่นำไปสู่การเข้าใกล้ระบอบโลกของอินโดนีเซีย

ส่วนที่สอง จะเป็นการตรวจสอบผลกระทบจากสถานการณ์โรฮิงญา และนโยบายด้านการต่างประเทศว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนของอินโดนีเซียในช่วงปีค.ศ. 2009-2019

4.2 บทบาทและสถานะของประเทศอินโดนีเซียในฐานะมหาอำนาจขนาดกลาง

พฤติกรรมที่รัฐได้แสดงบทบาทในกิจการระหว่างประเทศ ตั้งอยู่บนโครงสร้างของการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในสังคมระหว่างประเทศ ที่มีลักษณะของการกำกับสถานะและคุณค่าของรัฐ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแสดงออกทางพฤติกรรมผ่านนโยบายสาธารณะต่าง ๆ แนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคศตวรรษที่ 21 จึงมีความหลากหลายทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่อง สถานะของรัฐต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น ทฤษฎีสภาพจริงนิยม (Realism) ที่วิเคราะห์ปรากฏการณ์การแบ่งขั้วอำนาจในการจัดจำแนกประเภทของรัฐ เช่น อภิมหาอำนาจ มหาอำนาจ มหาอำนาจขนาดกลาง เป็นต้น จากมุมมองการแบ่งขั้วอำนาจของรัฐประเภทต่าง ๆ รัฐมหาอำนาจขนาดกลางและรัฐเล็กเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหน่วยย่อยทางโครงสร้างทางการเมืองระหว่างประเทศ ที่ได้รับอิทธิพลจากการแสดงบทบาทจากประเทศมหาอำนาจ

เมื่อพิจารณาถึงการวิเคราะห์ลักษณะ หรือคุณสมบัติของความเป็นมหาอำนาจในทางทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางดังกล่าว จะสามารถจัดประเภทได้ 3 มุมมอง คือ Functional, Behavioral, และ Hierarchical สำหรับการวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเลือกใช้มุมมองแบบ Functional ซึ่งมีนักวิชาการที่ได้เปิดพื้นที่ถกเถียงหลากหลายคน ยกตัวอย่างเช่น Yamasaki (2009) ได้นิยามความหมายของการวิเคราะห์ผ่านมุมมองแบบ Functional ไว้ว่า เป็นการกำหนดบทบาทของผู้แสดงบทบาทในประชาคมระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค หรือชุมชนระหว่างประเทศ ซึ่งจากข้อถกเถียงดังกล่าวสอดคล้องกับ Dong Min Shin (2015) ที่ได้นิยามว่า มหาอำนาจขนาดกลาง คือ ผู้แสดงบทบาทที่สามารถส่งอิทธิพลต่อพื้นที่บางพื้นที่ และสามารถถูกรับรู้ว่าผู้แสดงบทบาทนั้นมีหน้าที่ในกิจการระหว่างประเทศในฐานะประเทศที่มีสถานะเป็นมหาอำนาจขนาดกลาง ยกตัวอย่างเช่น ในปีค.ศ. 1942 Hume Wrong นักการทูตของประเทศแคนาดา ได้เน้นย้ำต่อสังคมระหว่างประเทศของสถานะ บทบาท และอัตลักษณ์ของประเทศแคนาดาในความเป็นมหาอำนาจขนาดกลาง ซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็นสถานะมหาอำนาจขนาดกลางใน 3 ประเด็น คือ 1. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม (Extent of Involvement) 2. ผลประโยชน์แห่งรัฐ (State Interest) และ 3. ชีตความสามารถ (Ability) (Foreign Affairs, 2013 อ้างถึงใน Dong Min Shin, 2015)

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ผ่านมุมมองมหาอำนาจขนาดกลางของสำนักสภาพจริงนิยม ก็มีข้อจำกัดในการพิจารณา ดังนี้ **ประการแรก** จากมุมมองดังที่กล่าวมานั้น เป็นมุมมองที่จำกัดหรือพูดในอีกทางหนึ่งคือ ปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นประเด็นเฉพาะเรื่องที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่ หรือในบางภูมิภาคของโลกเท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับอิทธิพลทาง

ความคิด และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของโลกตะวันตกเป็นหลัก จากประสบการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดังกล่าว จึงเกิดสมมติฐานในแนวทางที่ว่า รัฐต่าง ๆ ล้วนหาโอกาสสร้างความร่วมมือระหว่างกัน และรัฐพยายามค้นหาบทบาทของความเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลางตามมุมมองแบบโลกตะวันตก **ประการที่สอง** มุมมองในการพิจารณาคุณลักษณะความเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลางล้วนมีสมมติฐานว่า ปัจจัยสำคัญของอำนาจ คือ ปัจจัยผู้แสดงบทบาทที่เป็นรัฐ ซึ่งได้แก่ การแสดงบทบาทของประเทศที่ส่งอิทธิพลต่อบางพื้นที่ รวมไปถึงพฤติกรรมและขีดความสามารถในการพิจารณาการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศต่าง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มุมมองของประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง สันนิษฐานว่า รัฐแต่ละรัฐมีความสามารถในการเป็นผู้ตัดสินใจในการพิจารณาว่า ตนเองมีคุณลักษณะ อัตลักษณ์ ผลประโยชน์ รวมไปถึงขีดความสามารถที่เข้าเกณฑ์การเป็นสถานะประเทศมหาอำนาจขนาดกลางหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การนิยามความเป็น “มหาอำนาจขนาดกลาง” โดยปราศจากการคำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์กับหน่วยทางการเมืองอื่น ๆ นั้น มีความเพียงพอต่อการวิเคราะห์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมมองแบบสภาพจริงนิยม (Realism) โดยมีนักคิดในสำนักนี้ เช่น Hans Morgenthau (1965) ที่ได้นิยามว่า เป็นความสัมพันธ์ใด ๆ ก็ตามที่สามารถสร้างและรักษาสถานภาพการควบคุมของมนุษย์ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ผู้อื่น (man over man) เนื่องจาก อำนาจเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด man over man หากไม่มีผู้แสดงบทบาทอื่นใด การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ในประเด็นดังกล่าว Dong Min Shin (2015) เสนอว่า หากไม่มีการพิจารณาว่าด้วยเรื่องธรรมชาติของอำนาจ คุณลักษณะของมหาอำนาจขนาดกลางก็ไม่อาจสะท้อนภาพให้เห็นได้ชัดเจนนัก

ในขณะที่ มุมมองแบบสรรสร้างนิยม (Constructivism) เชื่อว่า มหาอำนาจขนาดกลางคือ ปัจจัยที่กำหนดสถานะของประเทศ และสามารถผลักดันหรือสนับสนุนให้เกิดอัตลักษณ์ทางนโยบายด้านการต่างประเทศของรัฐ ผ่านการใช้วิธีการทางการทูตแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนในการกำหนดรูปแบบการสร้างภาพลักษณ์ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Lee, 2014 อ้างถึงใน Hidayatullah,) ตัวอย่างเช่น ผู้นำประเทศออสเตรเลีย แคนาดา และเกาหลีใต้ ได้กล่าวถึง “การทูตของประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง” (Middle Power Diplomacy) ซึ่งมาปรับใช้ในนโยบายด้านการต่างประเทศ เช่น ประเทศออสเตรเลียได้ใช้นโยบายที่เรียกว่า Creative Diplomacy ประเทศแคนาดาได้ใช้นโยบายที่เรียกว่า Niche Diplomacy หรือประเทศเกาหลีใต้ใช้นโยบายที่เรียกว่า Global Korea ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ หมายความว่า ผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศได้สนับสนุนให้มีการปรับใช้นโยบายด้านการต่างประเทศ โดยเฉพาะการให้ความใส่ใจต่อประเด็นทางการเมืองระดับล่าง (Low Political Issue) ในการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของภาคปฏิบัติการ ซึ่งพิจารณาไปตามขีดความสามารถและความเชี่ยวชาญของแต่ละประเทศ (Baxter & Bishop, 1998) ดังนั้น ผู้แสดงบทบาทเหล่านี้ จึงมีความเต็มใจที่จะอาสาเข้ามาแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศที่รัฐขนาดเล็กไม่สามารถ

แก้ไขปัญหาก็ได้ โดยเฉพาะในบางประเด็นที่อยู่นอกเหนือความสนใจของประเทศมหาอำนาจ (Neack, 2008) ตัวอย่างเช่น รัฐที่สนับสนุนคุณค่าในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และความใส่ใจต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จะมีความน่าเชื่อถือมากกว่ารัฐอื่น ๆ ที่ไม่สนับสนุนคุณค่าในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นต้น (Baldwin, 2013)

ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศที่มีสถานะเป็นมหาอำนาจขนาดกลาง ยังถูกกำกับด้วยบทบาทการเป็นผู้สนับสนุนในกิจการระหว่างประเทศ กล่าวคือ รัฐมหาอำนาจขนาดกลางจะดำเนินการเชิญชวนให้รัฐอื่น ๆ ในสังคมระหว่างประเทศร่วมกันสนับสนุน หรือให้ความใส่ใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ จนเกิดการสร้างแนวร่วมเฉพาะกิจขึ้นมา เพื่อให้รัฐต่าง ๆ มีพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนชุดความคิดและค่านิยม (Lee, 2015) หรืออาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมที่เกิดขึ้นในสังคมระหว่างประเทศเป็นผลมาจากนโยบายด้านการต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจขนาดกลาง ซึ่งเป็นที่สนใจของประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ (Bezglasnyy, 2013) เพื่อที่จะสร้างบทบาทความเป็นผู้นำในเวทีพหุภาคี ประเทศมหาอำนาจขนาดกลางจึงต้องการที่จะสนับสนุน หรือส่งเสริม หรือสร้างความตระหนักความใส่ใจต่อประเด็นเฉพาะ ยกตัวอย่างเช่น การสร้างนโยบายที่สามารถเชื่อมโยงชุดความคิดความเชื่อที่คล้ายกันของรัฐบ้านเพื่อนในภูมิภาค (Cho, 2012) เนื่องจาก การสร้างแนวร่วมในชุมชนระหว่างประเทศระหว่างประเทศมหาอำนาจขนาดกลางกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านเวทีพหุภาคี สามารถสร้างผลกระทบที่เกิดขึ้นผ่านการลงนาม การให้สัตยาบันในข้อตกลง และหรือระเบียบข้อบังคับตลอดการประชุมนั้น ๆ และในท้ายที่สุด ความสำเร็จของการสร้างความตระหนักต่อประเด็นต่าง ๆ ของแนวร่วมก็จะแปรผันไปตามขอบเขตที่ประเทศมหาอำนาจขนาดกลางสามารถสนับสนุน และช่วยเหลือรัฐที่เข้าร่วมดำเนินการอย่างเป็นทางการอย่างเป็นรูปธรรมผ่านความร่วมมือในเวทีพหุภาคีที่เกิดขึ้นในภูมิภาค (Nye, 2008) ทั้งนี้ ประเทศอินโดนีเซียในฐานะประเทศมหาอำนาจขนาดกลางที่มีขีดความสามารถส่งอิทธิพลต่อชุดคุณค่าในประเด็นต่าง ๆ ได้นั้น มีพัฒนาการตลอดช่วงเวลาหลังการก่อร่างสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ตั้งแต่ปี.ศ. 1945 ตลอดจนถึงปัจจุบัน

4.2.1 พัฒนาการของอินโดนีเซียในฐานะมหาอำนาจขนาดกลาง

ในช่วงค.ศ. 1945-2004 ประเทศอินโดนีเซียได้มีความพยายามในการประกอบสร้างรัฐชาติสมัยใหม่หลังการปลดแอกจากประเทศเจ้าอาณานิคม ประวัติศาสตร์บาดแผลที่เกิดขึ้นในยุคอาณานิคม ส่งผลให้การก่อร่างสร้างรัฐอินโดนีเซียในยุคเริ่มต้น มีความพยายามเสนอชุดความคิดการเป็นประเทศที่มีบทบาทนำ เพื่อสร้างแนวร่วมในกลุ่มประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมตะวันตก ในช่วงยุคระเบียบเก่า (Old Order) ของประธานาธิบดีซูการ์โน ปี.ศ. 1945-1967 ประเทศอินโดนีเซียได้เสนอแนวทางการรักษาผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านการบุกเบิกการประชุมเอเชีย-แอฟริกา (the Asian-African Conference: AAC) ที่จัดตั้งขึ้นในปี.ศ. 1955 และส่งเสริม

ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM) (Wardaya, 2012) จากการประชุม เอเชีย-แอฟริกา (AAC) ที่จัด ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซียได้เน้นย้ำถึงความร่วมมือ และการหารือผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งรวมไปถึงการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศที่เป็นอิสระ จากประเทศอภิมหาอำนาจต่าง ๆ ทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต (Mulyana, 2011) ผลจากการประชุมดังกล่าว ได้ผลิตบรรทัดฐานทางสังคมระหว่างประเทศขึ้นมาใหม่ที่เรียกว่า “Bandung Code of Peaceful Existence 1955” ซึ่งถ่ายทอดชุดทางความคิด ความเชื่อ ความเห็นอกเห็นใจ ต่อดินแดนต่าง ๆ ที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณานิคมตะวันตก (Djuraeva, 2014) ปราบกฎการณ์ดังกล่าวจึงสามารถทำให้ประเทศทั้ง 73 ประเทศโลกที่สามทั่วภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกาสามารถปลดปล่อยตนเองจากเจ้าอาณานิคมได้จนสำเร็จ (Mital, 2016 and Jati in Dhakidae, 2013)

ในขณะที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศอินโดนีเซียได้ให้ความสำคัญ กับสถาบันระดับภูมิภาคเป็นอย่างยิ่ง ยกตัวอย่างเช่น องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Treaty Organization: SEATO) ที่ก่อตั้งในปีค.ศ. 1954 ที่ถูกมองจากหลายฝ่ายว่าเป็นส่วนหนึ่งในเครื่องมือของประเทศสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านลัทธิ คอมมิวนิสต์ และการสร้างชุดความคิดที่ไม่ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ดังกล่าวให้กลมกลืนไปกับ ผลประโยชน์ของรัฐสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เนื่องจากการวางตัวเป็นกลาง ทางการเมืองระหว่างประเทศ อินโดนีเซียจึงปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ SEATO ที่ได้รับ อิทธิพลทางความคิดมาจากโลกตะวันตก นอกจากนี้ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีสมาคม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (the Association of Southeast Asia: ASA) ซึ่งก่อตั้งโดยประเทศมาเลเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศไทย ในปีค.ศ. 1961 ด้วยวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งที่ไม่ชัดเจนนัก จึงส่งผลให้การดำเนินมาตรการความร่วมมือต่าง ๆ และการจัดการข้อพิพาทด้วยเรื่องดินแดน ระหว่างกันของรัฐสมาชิกไม่สามารถดำเนินการได้อย่างชัดเจน (Shimada, 2010 and Weber, 2009) ต่อมา อินโดนีเซียได้ตอกย้ำความเป็นผู้นำในภูมิภาคด้วยการประกาศนโยบายการเผชิญหน้า (Confrontation Policy) ในการต่อต้านลัทธิการล่าอาณานิคมใหม่ของประเทศอังกฤษ และลัทธิ จักรวรรดินิยมใหม่ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Emmers, 2005) ประธานาธิบดี ซูการ์โน มีความเชื่อว่า ประเทศมาเลเซียได้ดำเนินมาตรการต่อต้านข้อตกลงที่เรียกว่า MALPHILINDO 1963 ในกรุงมะนิลา โดยไม่อนุญาตให้ประชาชนชาวซาบาร์และชาวซาราวัค มีสิทธิในการออกเสียง ประชามติ (Onge, 2015) ซึ่งต่อมาในวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1963 อินโดนีเซียได้เปิดปฏิบัติการทาง ทหารในการข้ามชายแดนบนเกาะบอร์เนียวเหนือ ตามด้วยปฏิบัติการของกองทัพเรืออินโดนีเซียใน การออกลาดตระเวนตามพื้นที่ชายฝั่ง (Djokovic, 2016) การเผชิญหน้าดังกล่าวของอินโดนีเซีย ประสบความสำเร็จในการขจัดอิทธิพลจากต่างประเทศในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ภายในภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากขณะนั้น ไม่มีสถาบันระดับภูมิภาคใดที่มีศักยภาพในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอย่างสันติวิธีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ต่อมาประเทศอินโดนีเซียในยุคระเบียบใหม่ (New Order) ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ในช่วงปีค.ศ. 1967-1998 อินโดนีเซียได้ยืนยันสถานะ และบทบาทของตนเองในฐานะประเทศที่สามารถประกอบสร้างชุดคุณค่าในสังคมระหว่างประเทศในภูมิภาค ด้วยการผลักดันและร่วมก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (the Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1967 ในฐานะสถาบันการเมืองระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Emmers, 2005) เพื่อที่จะให้อินโดนีเซียสามารถรักษาสถานภาพของตนเอง และสร้างความไว้วางใจต่อประเทศต่าง ๆ ในสังคมระหว่างประเทศ อินโดนีเซียภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลของซูฮาร์โต จึงตัดสินใจหยุดการดำเนินนโยบายการเผชิญหน้า (Confrontation Policy) ที่ดำเนินมาตั้งแต่การบริหารประเทศของประธานาธิบดีซูการ์โน และได้เสนอให้ชุมชนระหว่างประเทศสร้างความร่วมมือทางการทูต และการต่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Nolte, 2010) อินโดนีเซียได้บรรลุเป้าหมายที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบสร้างบรรทัดฐานผ่านความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และสังคมระหว่างประเทศกับเพื่อนบ้านในภูมิภาคที่ยืนระยะยาวได้ในอนาคต แต่ในขณะเดียวกัน อินโดนีเซียก็มีการปรับลดบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจการด้านการทหารระหว่างประเทศลง (Weber, 2009) อาเซียนจึงเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีลักษณะของการประสบความสำเร็จอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อตอบสนองต่อประเด็นความสนใจของรัฐสมาชิก ซึ่งได้พิสูจน์ผ่านการขยายจำนวนประเทศสมาชิกเป็น 10 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Putra, 2015) นอกจากนี้ ประเทศอินโดนีเซียยังเป็นที่ถูกรับรู้จักในนามของผู้นำในระดับภูมิภาคโดยพฤตินัย กล่าวคือ อินโดนีเซียมีฐานะเป็น “First among Equals” เนื่องจากการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งต่อกิจการระหว่างประเทศในฐานะผู้ประกอบสร้างบรรทัดฐานของอาเซียน และผู้ผลักดันวาระสำคัญ ๆ ของภูมิภาค (Heiduk, 2016) ความร่วมมือของอาเซียนในการดำเนินมาตรการใด ๆ โดยใช้กลไก “วิถีอาเซียน” (ASEAN’s Way) ที่ใช้แนวทางในการปรึกษาหารือและการหาฉันทามติร่วมกัน มีรากฐานของชุดทางความคิด ความเชื่อมาจากชุดคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมการเมืองท้องถิ่นของอินโดนีเซียที่เรียกว่า “musyawarah dan mufakat” หลักการนี้เป็นเครื่องมือทางความคิดในการกำหนดปทัสสถานการเจรจาระหว่างกันอย่างไม่เป็นทางการต่อการตัดสินใจต่อประเด็นวาระต่าง ๆ ของชุมชน

อินโดนีเซียในช่วงยุคปฏิรูป ปีค.ศ. 1998-2004 ประธานาธิบดีบาการ์ุดดีน ยูซุฟ ฮาบีบี (Bacharuddin Jusuf Habibie) ได้ริเริ่มกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมือง ด้วยการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้วยวิธีการลดวาระการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประธานาธิบดีอินโดนีเซียลง ซึ่งเริ่มใช้ในช่วงปีค.ศ. 1999-2003 เพื่อให้มี

การจัดการเลือกตั้งทั่วไป (Anwar อ้างถึงใน Aspinall and Fealy, 2010) นอกจากนี้ ประธานาธิบดี ฮาบีบี ยังได้แก้ไขการดำเนินการที่ไม่เป็นประชาธิปไตยในยุคระเบียบใหม่ที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญ อินโดนีเซีย จากการดำเนินมาตรการดังกล่าวส่งผลให้การสร้างชุดคุณค่าของการกระจายอำนาจทางการเมืองภายในเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และภายหลังได้เกิดพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่กว่า 200 พรรคการเมืองที่ประกอบไปด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองอันหลากหลาย (Anwar in Aspinall and Fealy 2010) ผลที่ตามมาคือ อินโดนีเซียหันมาใส่ใจต่อกิจการภายในประเทศของตนเองมากยิ่งขึ้น สถานะของอินโดนีเซียต่อการเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคจึงมีบทบาทที่ลดลง และตามมาด้วยการดำเนินการของอาเซียนภายใต้ชุดความคิดแบบอินโดนีเซียก็ลดลงตามไปด้วย เช่นเดียวกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ขัดขวางชุดคุณค่าแบบอินโดนีเซียในการดำเนินงานของอาเซียน ในฐานะศูนย์กลางทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Smith, 1999) ยกตัวอย่างเช่น ข้อเสนอของประเทศไทยว่าด้วยประเด็น “Flexible engagement” เพื่อใช้วิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ภายในประเทศเมียนมาและประเทศกัมพูชา ซึ่งปฏิเสธหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Smith, 1999) แม้ว่าประเทศอินโดนีเซียจะไม่มีบทบาทนำในการเป็นผู้ประกอบสร้างชุดความคิด ความเชื่อ และคุณค่าในสังคมระหว่างประเทศ แต่อินโดนีเซียภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลฮาบีบี ก็ได้วางรากฐานสำคัญสำหรับการปฏิรูปกระบวนการสร้างประชาธิปไตยของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งต่อมาได้ช่วยส่งเสริมให้ประเทศอินโดนีเซียได้กลายมาเป็นรัฐที่มีขีดความสามารถในการกำหนดชุดคุณค่าต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อินโดนีเซียภายใต้รัฐบาลอับดุลรัฮ์มาน วาฮิด (Abdurrahman Wahid) ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานด้านการระหว่างประเทศและการทูตของอินโดนีเซียไปสู่ความร่วมมือในระดับทวิภาคี จุดประสงค์ดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อทบทวนภาพลักษณ์ของอินโดนีเซียในสังคมระหว่างประเทศในฐานะประเทศมุสลิมสายกลาง ซึ่งให้การสนับสนุนคุณค่าเรื่องความอดทนอดกลั้น และค่านิยมการปกครองแบบประชาธิปไตย (A’la อ้างถึงใน Suhanda, 2010) ประธานาธิบดีวาฮิดได้เดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อประเมินความคิดเห็นของประชาคมระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งใหม่ของอินโดนีเซีย รวมไปถึงการปรับท่าทีทางนโยบายด้านการต่างประเทศของอินโดนีเซียให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาค (Drajat อ้างถึงใน Suhanda, 2010) และต่อมาภายใต้การบริหารงานรัฐบาลประธานาธิบดีเมกาวาตี ซูการ์โนปุตรี (Megawati Sukarnoputri) อินโดนีเซียก็กลับมาคงสถานะบทบาทการเป็นรัฐที่มีขีดความสามารถในการประกอบสร้างชุดความคิดทางสังคมการเมืองระหว่างประเทศได้อีกครั้งหนึ่ง โดยการปรับปรุณโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีชื่อว่า “ASEAN Declaration on Joint Action to Counterterrorism” และเปลี่ยนอาเซียนไปสู่ประชาคมความร่วมมือระหว่างประเทศในเวลาต่อมา (Sukma อ้างถึงใน Lee & Melissen, 2011)

ในปีค.ศ. 2004 ประเทศอินโดนีเซียยังคงรักษาสถานภาพการเป็นประเทศที่สามารถประกอบสร้างคุณค่าทางสังคมต่อกิจการระหว่างประเทศในภูมิภาค ตลอดจนประสบความสำเร็จในการเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง ผ่านการส่งเสริมค่านิยมแบบศาสนาอิสลามสายกลางที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย (Aspinall, 2005) ในช่วงการปกครองของประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน (Susilo Bambang Yudhoyono) ช่วงปีค.ศ. 2004-2014 อินโดนีเซียได้ประกาศนโยบายดุลยภาพเชิงพลวัต หรือภาษาอังกฤษเรียกว่า Dynamic Equilibrium Policy เพื่อที่จะปฏิเสธการครอบงำจากอำนาจอื่นใดในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Putra, 2015) จากนโยบายดังกล่าว สามารถพิจารณาการส่งผลกระทบต่อบทบาทของประเทศไทยของประเทศไทยในสังคมระหว่างประเทศได้ใน 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก SBY มองว่าภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่มีลักษณะของการพึ่งพิงซึ่งกันและกันอย่างซับซ้อน โดยประเทศมหาอำนาจขนาดกลางและประเทศมหาอำนาจมีความร่วมมือกันทั้งทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Widyaningsih and Roberts, 2014) ดังนั้น การเข้าร่วมการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) จะทำให้ประเทศไทยมั่นใจว่าอาเซียนจะกลายเป็นสถาบันที่ขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออก (Pakpahan, 2013)

ประการที่สอง ประเทศไทยอินโดนีเซียเป็นผู้แสดงบทบาทนำในการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการสร้างความร่วมพหุภาคี ผ่านนโยบายเพื่อนเป็นล้าน ศัตรูเป็นศูนย์ (Million friends, Zero enemy) นอกจากนี้ อินโดนีเซียก็ได้เข้าร่วมกลุ่ม MIKTA ซึ่งเป็นความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการระหว่างประเทศมหาอำนาจขนาดกลางประกอบไปด้วยเม็กซิโก อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ตุรกี และออสเตรเลีย ความร่วมมือดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางการทูตที่แน่นแฟ้น และส่งผลให้อินโดนีเซียมีความก้าวหน้าในเวทีระหว่างประเทศ จนนำไปสู่การเข้าร่วมเวทีระหว่างประเทศอื่น ๆ เช่น G20 เป็นต้น (Engin and Baba, 2015) SBY มองว่า การเข้าร่วมกลุ่ม G20 ซึ่งเป็นเวทีความร่วมมือที่เป็นมากกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการรวมกลุ่มของชุมชนระดับโลกที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของพลเมืองทั้งหลาย (Hermawan, 2014) ยกตัวอย่างเช่น อินโดนีเซียและตุรกีสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์ของตนในฐานะรัฐมุสลิมที่เป็นประชาธิปไตยในฐานะสะพานเชื่อมระหว่างโลกอิสลามและโลกตะวันตกผ่านความร่วมมือของกลุ่ม G20 (Flake and Wang, 2017)

ประการที่สาม ประเทศไทยอินโดนีเซียในฐานะผู้แสดงบทบาทที่สามารถสนับสนุนคุณค่าสากล โดยเฉพาะการส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และหลักนิติธรรม จึงทำให้อินโดนีเซียมีบทบาทในการสานเสวนาในเวทีระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม Bali Democracy Forum (BDF) เพื่อเปิดพื้นที่หารือเกี่ยวกับประสบการณ์การพัฒนาระบอบ

ประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ การหารือเกี่ยวกับการปรับปรุงระบบการเมือง และคำนึงถึงหลักปฏิบัติทางประชาธิปไตยที่เหมาะสมตามบริบทภายในประเทศของแต่ละรัฐ (Halans and Nassy, 2013) นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังได้จัดการสานเสวนาระหว่างศาสนาต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความอดทนอดกลั้นทางศาสนาและการแลกเปลี่ยนชุดค่านิยมของชาวมุสลิมสายกลางอีกด้วย

ประการที่สี่ การเลือกตั้งประธานาธิบดีของประเทศอินโดนีเซีย เป็นสถานการณ์ที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างให้ความสนใจ เนื่องจาก อินโดนีเซียเป็นผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศที่สามารถประกอบสร้าง และสามารถกำหนดทิศทางต่อประเด็นสำคัญต่าง ๆ ในภูมิภาค ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงหรือความต่อเนื่องทางนโยบายด้านการต่างประเทศของอินโดนีเซีย ซึ่งขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจจากประธานาธิบดี ก็ส่งอิทธิพลต่อประเทศเพื่อนบ้านภายในภูมิภาคได้ ยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายของอินโดนีเซียหลังการเลือกตั้งปีค.ศ. 2014 ทำให้สังคมระหว่างประเทศคาดหวังให้ประธานาธิบดีโจโก วิโดโด จัดการปัญหาต่าง ๆ ในภูมิภาคได้มากกว่าประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ทั้งนี้ การบริหารประเทศของประธานาธิบดีโจโก วิโดโด เป็นการบริหารกิจการระหว่างประเทศ โดยใช้วิธีการกระชับความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีกับประเทศต่าง ๆ และเพื่อให้แน่ใจว่าอินโดนีเซียจะได้รับผลประโยชน์จากความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น ปรากฏว่ามีแนวคิดของนักวิชาการชื่อ Sukma ได้เสนอแนวคิด Post ASEAN กล่าวคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างกังวลต่อท่าทีของประเทศอินโดนีเซียว่าจะไม่จัดลำดับความสำคัญของอาเซียนให้ เป็นรากฐานในการผลิตนโยบายต่างประเทศอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของความต่อเนื่องทางนโยบาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นางเร็ตโน มาร์ซูดี (Retno Marsudi) และรองประธานาธิบดียูซุป กัลลา (Jusuf Kalla) กล่าวว่า อาเซียนยังคงมีความสำคัญต่ออินโดนีเซีย เพื่อสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4.2.2 อินโดนีเซียกับระเบียบโลก

การพิจารณาสถานะของประเทศอินโดนีเซียในฐานะประเทศมหาอำนาจขนาดกลางนั้น Karim (2018) เสนอว่า แนวความคิดดังกล่าวยังไม่ค่อยถูกนิยมนำมาใช้ในวาทกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศของอินโดนีเซีย เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ประเทศอินโดนีเซียอธิบายถึงความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของอินโดนีเซียว่าจะเข้ามาเป็นผู้แสดงบทบาทที่มีส่วนร่วมในการประกอบสร้างหลักธรรมาภิบาลในระดับโลก ดังนั้น นโยบายด้านการต่างประเทศของอินโดนีเซีย จึงมีจุดยืนว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศมหาอำนาจในระดับภูมิภาคที่ให้ความสนใจและมีข้อกังวลต่อการเมืองระดับโลก (Natalegawa, 2014) ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเพราะ อินโดนีเซียมองสถานภาพและตัวตนของตนเองว่าเป็นประเทศมหาอำนาจกลางที่มีศักยภาพ ในช่วงการดำรงตำแหน่งของ SBY สมัยที่สองปีค.ศ. 2009-2014 เป็นช่วงที่ผู้กำหนดนโยบายของประเทศอินโดนีเซียเริ่มตระหนักถึงสถานภาพของอินโดนีเซียว่าเป็น “มหาอำนาจขนาดกลาง” และเริ่มที่จะพิจารณาถึงแนวนโยบาย เป้าหมาย

และผลประโยชน์ของรัฐ เพื่อกำหนดพฤติกรรมของรัฐอินโดนีเซียต่อไป อย่างไรก็ตาม SBY ไม่ค่อยใช้คำดังกล่าวในการกล่าวสุนทรพจน์อย่างเป็นทางการของเขามากนัก ซึ่งต่อมาในการดำรงตำแหน่งของโจโกวี สมัยที่หนึ่ง ปีค.ศ. 2014-2019 คำว่า “มหาอำนาจขนาดกลาง” ได้ถูกรวบรวมเข้าไปในแผนพัฒนาระยะกลาง ตามแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย จึงส่งผลให้นโยบายด้านการต่างประเทศของอินโดนีเซีย มีการมุ่งส่งเสริมบทบาทของอินโดนีเซียในระดับโลก ในฐานะประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง และเพื่อวางตำแหน่งแห่งที่ของอินโดนีเซียในเวทีระดับโลก และเวทีระดับภูมิภาค โดยให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์แห่งชาติ อินโดนีเซียเป็นสำคัญ (Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Indonesia, 2015)

นับตั้งแต่การดำรงตำแหน่งของ SBY สมัยที่สอง การแสวงหาสถานภาพความเป็นมหาอำนาจขนาดกลางของอินโดนีเซีย ได้ดำเนินผ่านแนวคิดหลัก 3 ประการ คือ ความสอดคล้องกับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ และความคาดหวังของสังคมระหว่างประเทศ บทบาทเหล่านี้เป็นการส่งเสริมความเป็นผู้นำในระดับภูมิภาค กระทบเสียงสำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ผู้แสดงบทบาทที่สนับสนุนแนวความคิดการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย และสถานะของความเป็นประเทศสะพานเชื่อมอาณานิคมต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับโลกภายนอก เนื่องจากขีดความสามารถทางวัตถุ ตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ และอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากรัฐเผด็จการไปสู่รัฐประชาธิปไตย อินโดนีเซียจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในบรรดาผู้แสดงบทบาทแรกท่ามกลางผู้แสดงบทบาทอื่นอย่างเท่าเทียมของภูมิภาค หรือที่เรียกว่า *primus inter pares* ด้วยสถานะเช่นนี้เอง ทำให้อินโดนีเซียคาดหวังว่าจะมีบทบาทเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคที่มีความกระตือรือร้นจะรักษาความสำคัญของคุณค่า กลไก และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติของอินโดนีเซีย

ทั้งนี้ ประเทศอินโดนีเซียก็เผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับโลก การแข่งขันกันระหว่างประเทศมหาอำนาจอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาและจีน ส่งผลให้อินโดนีเซียที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หรืออาจจะเรียกว่าภูมิภาคอินโดจีนก็ตาม กลายมาเป็นหนึ่งในสนามการแข่งขันของมหาอำนาจทั้งสองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ อินโดนีเซียและประเทศในอาเซียนต่างก็มีความกังวลกับการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองภายในของภูมิภาค แต่ในทางกลับกัน ด้วยความปรารถนาที่จะรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินโดนีเซียและอาเซียนจึงเลือกที่จะเข้าผูกพันกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ และรายได้ทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะทำให้สถานะของอินโดนีเซียไม่จำเป็นต้องเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในทางการเมืองระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซีย ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้แสดงบทบาทที่ประกอบสร้างสถาปัตยกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ และมีบทบาทเป็นผู้นำในภูมิภาคที่มีความสามารถในการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาค และเสริมสร้างความความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่นในระดับต่าง ๆ อินโดนีเซียจึงมีความพยายามจะเข้าผูกพันกับระเบียบโลกอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม G20 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation: OIC) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) และรวมไปถึงการดำรงตำแหน่งสมาชิกไม่ถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council: UNSC) เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติที่อินโดนีเซียให้ความสำคัญต่อประเด็นต่าง ๆ

4.3 นโยบายด้านสิทธิมนุษยชนกับกิจการระหว่างประเทศของอินโดนีเซีย

4.3.1 ระดับของผลกระทบกรณีโรฮิงญาต่อประเทศอินโดนีเซีย

จากเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรม กรณีโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา หลายฝ่ายต่างวิเคราะห์ว่ามี 3 แนวทางของสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่หนทางต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ คือ **หนทางแรก** เกิดการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลเมียนมากับชาวโรฮิงญา **หนทางที่สอง** เกิดการปกครองแบบแบ่งแยกเชื้อชาติด้วยข้อตกลงที่ทำให้คู่ขัดแย้งสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ หรือ **หนทางที่สาม** เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างคู่ขัดแย้ง แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ประเทศอินโดนีเซียก็เป็นหนึ่งในผู้แสดงบทบาทที่ได้รับผลกระทบต่อกรณีโรฮิงญาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะอินโดนีเซียอยู่ในฐานะ 2 ประการ คือ เป็นประเทศทางผ่านของชาวโรฮิงญาไปสู่ดินแดนอื่น หรือเป็นประเทศจุดหมายปลายทางของกลุ่มผู้อพยพลี้ภัย โดยลักษณะของการลักลอบเข้าประเทศอินโดนีเซียของชาวโรฮิงญามีลักษณะที่เป็นไปอย่างผิดกฎหมาย และส่งผลกระทบต่ออินโดนีเซียทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดย Lubis (2020) ได้วิเคราะห์โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลกระทบทางการเมือง การลักลอบเข้าและออกจากประเทศอินโดนีเซียอย่างผิดกฎหมาย โดยไม่มีเอกสารทางราชการใด ๆ รับรอง จะสร้างความอันตรายต่อชุดคุณค่าและบรรทัดฐานที่สังคมการเมืองอินโดนีเซียยึดถือปฏิบัติ เนื่องมาจาก การบริหารจัดการประชาชนที่เข้าออกเมืองของอินโดนีเซียจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก และอาจสร้างรูปแบบของการเข้าออกเมืองแบบใหม่ที่สร้างความเสียหายต่ออินโดนีเซียในภายภาคหน้า ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดปัญหาทางการเมือง ในลักษณะของการเกิดคลื่นผู้อพยพที่ต้องการขอความช่วยเหลือจากอินโดนีเซียในอนาคตอีกมากมาย

และจะกลายเป็นภาระและข้อกั่วงวลต่อการผลิตนโยบายสาธารณะว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนของอินโดนีเซียต่อไปในอนาคต

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายของชาวโรฮิงญา โดยไม่มีเอกสารราชการรองรับนั้น จะทำให้อินโดนีเซียมีรายได้ที่ลดลง เหตุผลเนื่องมาจาก คลื่นผู้อพยพจะทะลักเข้ามาในประเทศ และจะเกิดปรากฏการณ์ที่ตลาดแรงงานจะมีแรงงานผิดกฎหมายมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอินโดนีเซีย เพราะแรงงานที่ทำงานอย่างผิดกฎหมายมีแนวโน้มที่ฝ่ายนายจ้างสามารถจ่ายค่าจ้างในราคาที่ถูกกว่าแรงงานประเภทอื่น ๆ ในตลาดแรงงาน

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม ชาวโรฮิงญาที่อพยพเข้ามาในประเทศอินโดนีเซียจะกลายเป็นชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ไม่เหมือนกับชาวอินโดนีเซียท้องถิ่น ในแง่นี้หมายความว่า วัฒนธรรมของผู้คนที่เข้ามาใหม่นี้อาจจะสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาในสังคมอินโดนีเซีย และจะทำให้เกิดปัญหาด้านการวิถีปฏิบัติในการดำรงชีวิต ความเสียหายต่อชุดความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย โดยมีปัจจัยจากชาวโรฮิงญาเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาในอนาคต

จากการวิเคราะห์ด้านผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากปรากฏการณ์คลื่นผู้อพยพชาวโรฮิงญา ทำให้อินโดนีเซียให้ความสำคัญและใส่ใจต่อการแก้ปัญหาทางสิทธิมนุษยชนเพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของอินโดนีเซีย ดังนั้น นโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอินโดนีเซียจึงเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวในที่สุด

4.3.2 นโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอินโดนีเซีย

รากฐานสำคัญที่ทำให้ประเทศอินโดนีเซียมีความใส่ใจต่อประเด็นว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน และมีแนวโน้มที่จะใช้นโยบายด้านการต่างประเทศที่เรียกว่า “การทูตทางมนุษยธรรม” (Humanitarianism Diplomacy: HD) ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ แทนที่จะเป็นการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแต่เพียงอย่างเดียว หรือมีจุดประสงค์ด้านการพัฒนาประเด็นทางสิทธิมนุษยชน จากบทความของ Jatmika and Anggraheni (2021) ได้อธิบายว่า นโยบายการทูตทางมนุษยธรรม เป็นแนวความคิดที่ถูกเสนอโดย Larry Minear and Hazel Smith ในช่วงยุคทศวรรษที่ 2000 โดยมีหน้าที่หลักในการเป็นแนวความคิดที่จะพยายามให้ผู้มีอำนาจผลิตนโยบายที่ตระหนักและใส่ใจต่อประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนในบริบททางการทูต องค์ประกอบสำคัญของแนวคิดการทูตทางมนุษยธรรมมี 2 องค์ประกอบหลัก คือ **องค์ประกอบแรก** แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ กล่าวคือ การดำเนินการทางทูตของผู้แสดงบทบาท โดยเฉพาะความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของรัฐ เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ และ**องค์ประกอบที่สอง** แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ หลักคุณค่าสากลที่ให้

ความสำคัญกับความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ในภาวะต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงพฤติกรรมของผู้แสดงบทบาทใด ๆ อาจกล่าวได้ว่า ทั้งสององค์ประกอบเป็นแนวความคิดที่ไม่ได้เกาะเกี่ยวกันในแง่ของการเคลื่อนไหวของผู้แสดงบทบาท แต่ในอีกทางหนึ่งทั้งสององค์ประกอบต่างส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุดคุณค่ากับผู้แสดงบทบาท ที่เป็นแรงบันดาลใจในการส่งเสริมให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องไปกับบริบทของโลกที่มีพลวัต ทั้งนี้ De Lauri (2018) ได้ถกเถียงว่า นโยบายการทูตทางมนุษยธรรม เป็นชุดคุณค่าทางสังคมระหว่างประเทศที่เต็มไปด้วยค่านิยมด้านมนุษยธรรม เช่น ความเป็นกลาง ความยุติธรรม ความเป็นมนุษย์ และความมีอิสระ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า นโยบายการทูตทางมนุษยธรรม เป็นนโยบายที่เปิดกว้างให้ผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศ เช่น รัฐ ภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมต่อการเชิดชูคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสร้างกระบวนการที่เข้มแข็งให้กับประชาคมโลก

แนวโน้มนำดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความใส่ใจต่อประเด็นสิทธิมนุษยชน คือ การเชื่อมโยงกับจุดมุ่งหมายของการมีสถานะเป็นผู้นำภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แรงจูงใจดังกล่าวเป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนการมีส่วนร่วมต่อกิจการทางมนุษยธรรมภายในอาเซียน ยกตัวอย่างเช่น วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา เป็นต้น ผลประโยชน์แห่งชาติที่เกิดจากการขับเคลื่อนนโยบายจากแรงผลักดันของผู้แสดงบทบาทภายในที่หลากหลาย เช่น กองทัพของประเทศอินโดนีเซีย ภาคประชาสังคม เป็นต้น เป็นปรากฏการณ์ที่สังคมการเมืองอินโดนีเซียพยายามที่จะสร้างสมดุลระหว่างชุดคุณค่าหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่มาจากอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น หลักการปัญจศีล กับชุดคุณค่าทางความคิด ความเชื่อทางศาสนา เช่น หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ผ่านการตีความนิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” จากคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross: ICRC) อันประกอบไปด้วยชุดคุณค่าว่าด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Humanity), ความเป็นธรรม (Impartiality), ความเป็นกลาง (Neutrality), และความเป็นอิสระ (Independence) อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์แห่งชาติอินโดนีเซียที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีแรงขับเคลื่อนมากจากรากฐานทางอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Altruistic) ความเป็นปึกแผ่นทางศาสนา (Religious Solidarity) ร่วมด้วย

หลักการสำคัญที่ขับเคลื่อนนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของอินโดนีเซีย มาจากรากฐานทางอุดมการณ์ของหลักการปัญจศีล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของชุดคุณค่า ความตระหนักรู้ทางมนุษยธรรมของอินโดนีเซียที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1945 “เสรีภาพเป็นสิทธิของทุกชาติ ดังนั้น ลัทธิล่าอาณานิคมและการกดขี่ทุกรูปแบบโดยประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งจะต้องถูกยกเลิก เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ไม่มีมนุษยธรรมหรือความยุติธรรม” นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียยังกำหนดให้รัฐอินโดนีเซียต้องมีส่วนร่วมในการธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของโลก

อีกด้วย ในทางกลับกัน หลักการข้อที่สองของหลักการปรัชญาศีลว่าด้วยเรื่องความเป็นมนุษย์ที่มีความยุติธรรมและมีอารยะ สะท้อนถึงอุดมคติของอินโดนีเซียในเรื่องความใส่ใจทางมนุษยธรรมของอินโดนีเซีย และสถานะของอินโดนีเซียในฐานะสมาชิกที่เท่าเทียมกันในชุมชนระหว่างประเทศของประเทศต่าง ๆ อุดมคตินี้นำมาซึ่งการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันต่อมนุษย์คนอื่น รวมถึงประชาชนชาวต่างประเทศในลักษณะที่มีความยุติธรรม ความอดทน การแสวงหาผลประโยชน์ และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Morfit, 1981 อ้างถึงใน Ramage, 1995)

นอกจากนี้ ปัจจัยทางวัฒนธรรมก็มีส่วนส่งเสริมคุณค่าทางสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ แนวคิดมนุษยธรรมของอินโดนีเซียยังผสมผสานกับแนวคิดท้องถิ่นที่เรียกว่า “Gotong Royong” ซึ่งเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า เป็นหลักการของการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และจิตวิญญาณของเพื่อนบ้านและชุมชนที่อยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างประเทศ (Daly, 2018) ในชุมชนและกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ ทั่วหมู่เกาะอินโดนีเซีย ในบริบททางมนุษยธรรมและจิตวิญญาณของ Gotong Royong ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่ใช้กันนั้น การเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันกับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ความรู้สึกพื้นฐานของความสามัคคีในฐานะเพื่อนมนุษย์ช่วยอธิบายว่าทำไมอินโดนีเซียถึงต้องการมีส่วนร่วมสนับสนุนภารกิจด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ แม้อินโดนีเซียจะมีทรัพยากรทางการเงินและทรัพยากรทางมนุษย์ที่จำกัด แต่อินโดนีเซียก็มีความสามารถที่จะจัดสรรนโยบายต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ด้านมนุษยธรรมภายในภูมิภาค นอกเหนือจากคุณค่าทางวัฒนธรรมแล้ว แนวคิดทางมนุษยธรรมของอินโดนีเซียยังถูกขับเคลื่อนด้วยคำสอนทางศาสนา และเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางจิตวิญญาณ ผู้ที่นับถือศาสนาทุกศาสนาได้รับการอบรมบ่มเพาะให้มีการสนับสนุนให้ช่วยบรรเทาความทุกข์ของผู้อื่นผ่านการบริจาค การลงแรงเป็นอาสาสมัคร หรือการให้ทาน โดยไม่เลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ ในบริบทของอินโดนีเซียที่มีฐานะเป็นประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นด้วยวิธีการผ่านการบริจาค ซึ่งไม่เพียงเป็นการแสดงออกทางจิตวิญญาณเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการในการส่งเสริมความสามัคคีของชุมชนอิสลามในวงกว้างโดยทั่วไปด้วย (Latief, 2013) อาจเป็นไปได้ว่ารากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาที่คอยสนับสนุนแนวความคิดแบบมนุษยธรรม ในฐานะอุดมการณ์ของรัฐที่เป็นสากลอย่างหลักการปรัชญาศีล ที่ตั้งเอาค่านิยม ประเพณี และความเชื่อที่หลากหลายของอินโดนีเซียมาสังเคราะห์ขึ้นเป็นชุดคุณค่า และความเชื่อที่มีร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานของจิตวิญญาณแห่งมนุษยธรรมของอินโดนีเซีย ค่านิยมเหล่านี้ มีความเป็นสากล หมายความว่า การมีส่วนร่วมด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศของอินโดนีเซียเป็นความพยายามของผู้แสดงบทบาทภายในหลายฝ่าย โดยที่สังคมอินโดนีเซียมีส่วนร่วมกันในวิธีการและความสามารถที่แตกต่างกัน เช่น การบริจาค ความเชี่ยวชาญทางเทคนิคในการแก้ไขปัญหาในภารกิจด้านมนุษยธรรม รากฐานทางปรัชญาเหล่านี้ กำหนดรูปแบบนโยบายทางการทูตว่าด้วยเรื่องมนุษยธรรมระหว่างประเทศของอินโดนีเซียอย่าง

ชัดเจน โดยมุ่งเน้นหลักในการช่วยเหลือประเทศ หรือกลุ่มชุมชนที่ถูกกดขี่จากผู้อื่น ตลอดจนส่งเสริมสันติภาพระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกัน ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนของอินโดนีเซียในการรับรองรัฐปาเลสไตน์ให้มีอำนาจอธิปไตย และความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในประเทศต่าง ๆ ตลอดจนความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของอินโดนีเซียต่อชาวโรฮิงญา ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของอินโดนีเซียในปฏิบัติการรักษาสันติภาพทั่วโลกเป็นการสะท้อนถึงชุดคุณค่าตามรัฐธรรมนูญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในระดับโลก (Anwar, 2014)

แนวคิดมนุษยธรรมในฐานะนโยบายทางการทูตของอินโดนีเซียนั้น แม้ว่าหลักการมนุษยธรรมของอินโดนีเซียจะถูกสร้างขึ้นบนค่านิยมที่มีร่วมกันในสังคมการเมือง เช่น ปัญจศีล และจิตวิญญาณของ gotong royong แต่ก็ยังมีความเชื่อมโยงอย่างมากกับแนวคิดผลประโยชน์ของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความจำเป็นในการส่งเสริมความเป็นผู้นำของอินโดนีเซียในระดับภูมิภาคและระดับโลก ดังนั้น การดำเนินการทางการทูตเพื่อสิทธิมนุษยธรรมที่เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นจากการบุกเบิกของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ซึ่งได้ให้คำจำกัดความว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการชักจูงฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้วยอาวุธและอื่น ๆ จุดประสงค์คือเพื่อมนุษยธรรมที่แท้จริง (Harroff-Tavel, 2005) ท้ายที่สุดแล้ว ความแตกต่างระหว่างทั้งสองแนวคิดคือ มนุษยธรรมและผลประโยชน์แห่งชาติ ก็จัดเป็นปัจจัยที่มีความจำเป็นหลักของอินโดนีเซีย ปัจจัยเหล่านี้กระตุ้นให้เกิดการดำเนินการด้านมนุษยธรรม จึงมีการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งรัฐเป็นหลัก (O'Hagan, 2016) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วทั้งสองแนวความคิดไม่สามารถจะแยกออกจากกันเสมอไป แต่ในทางกลับกันทั้งสองแนวคิดมักจะเสริมซึ่งกันและกัน

สำหรับอินโดนีเซีย แนวโน้มของปรากฏการณ์ด้านมนุษยธรรมในฐานะนโยบายทางการทูต สะท้อนให้เห็นความสนใจของประเทศอินโดนีเซียผ่านกิจกรรมด้านมนุษยธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณอาเซียน และสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมุสลิมทั่วโลก สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอาเซียน ถึงแม้ว่าจะมีองค์ประกอบของบรรทัดฐานว่าด้วยหลักฉันทามติของประเทศสมาชิกอาเซียน แต่แรงจูงใจของอินโดนีเซียในการปรับใช้นโยบายด้านมนุษยธรรม คือ เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับปณิธานที่จะแสดงความเป็นผู้นำภายในองค์การระหว่างประเทศ และภายในกลุ่มชุมชนมุสลิม แม้ว่าความช่วยเหลือของอินโดนีเซียจะได้รับแรงบันดาลใจจากความสามัคคีในการช่วยเหลือกันของชุมชนมุสลิมที่ต้องการความช่วยเหลือในสภาวะต่าง ๆ แต่รัฐบาลอินโดนีเซียก็เปิดรับคุณค่าสากลในการช่วยเหลือผู้ถูกกดขี่จากฝ่ายรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ได้รับความนิยมนจากประชาชนมุสลิมส่วนใหญ่ในประเทศ และเพื่อยกระดับภาพลักษณ์ของอินโดนีเซียให้มีความโดดเด่นในการเป็นผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศในโลกมุสลิม ดังนั้น วัตถุประสงค์ของนโยบายด้านการต่างประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นความเป็นผู้นำด้วยหลักสิทธิมนุษยธรรมที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการความมุ่งมั่นต่อมนุษยชาติและ

ความเป็นกลางตามที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) กำหนด ซึ่งในบางกรณีก็พบข้อจำกัดและความตึงเครียด เมื่ออินโดนีเซียให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือพลเมืองโลกที่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นธรรม ผ่านความพยายาม และการยึดหยัดเผชิญหน้าด้วยหลักความเป็นกลาง อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียก็สามารถจัดการกับความตึงเครียดเหล่านี้ ด้วยการขยายการสนับสนุนด้านมนุษยธรรมให้ไปไกลกว่าประเด็นของชุดคุณค่าของชุมชนชาวมุสลิมโดยไม่สนใจเชื้อชาติและศาสนา

ทั้งนี้ ความตึงเครียดระหว่างความเชื่อทางศาสนาและแนวคิดมนุษยธรรมได้รับการเน้นย้ำโดยนักวิชาการหลายฝ่าย ซึ่งเปิดพื้นที่ถกเถียงว่า ปัจจัยทางศาสนามีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อหลักการดำรงความเป็นกลางในสถานการณ์ทางมนุษยธรรม (Salek, 2015) เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้มีลักษณะเป็นพันธมิตรที่ฝักใฝ่ฝ่ายใดและถือว่าไม่ก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาและการดำเนินการด้านมนุษยธรรม ตามข้อมูลของ Kraft (2015) ความเป็นกลาง และหลักการด้านมนุษยธรรม (ความเป็นมนุษย์ ความเป็นกลาง และความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน) เป็นหนึ่งในค่านิยมที่ได้รับการเน้นย้ำบ่อยที่สุดในกิจการด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

สำหรับวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญานั้น อินโดนีเซียได้ให้ความช่วยเหลือในวิกฤตการณ์โรฮิงญาตั้งแต่ปีค.ศ. 2009 ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมโรฮิงญาของอินโดนีเซีย สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มในการดำเนินการด้านมนุษยธรรมในฐานะนโยบายทางการทูต โดยรัฐบาลอินโดนีเซีย เริ่มต้นตั้งแต่การบริหารงานของประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ไปจนถึงประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ได้มีการเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมต่อกิจการด้านมนุษยธรรมกับความปรารถนาที่จะแสดงบทบาทความเป็นผู้นำภายในอาเซียน นอกจากนี้ ทัศนศึกษานี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสมดุลอันละเอียดอ่อนสองประการที่อินโดนีเซียพยายามทำให้สำเร็จ **ประการแรก** คือการสร้างสมดุลระหว่างการปฏิบัติตามหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกันของประเทศอาเซียน กับการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในเมียนมา **ประการที่สอง** อินโดนีเซียเข้าใจถึงความจำเป็นในการตอบสนองต่อความปรารถนาของกลุ่มมุสลิมในการแสดงบทบาทความสามัคคีของชาวมุสลิม ขณะเดียวกัน ก็ยังคงยึดมั่นในหลักการของความเป็นกลาง

อินโดนีเซียตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมอย่างมีความหมาย เพื่อที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์โรฮิงญาตั้งแต่ปีค.ศ. 2012 ภายหลังจากเกิดเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ซึ่งได้รับการตอบสนองอย่างมากจากผู้แสดงบทบาทภายในของประเทศอินโดนีเซีย และสามารถสร้างแรงกดดันต่อการดำเนินนโยบายต่อรัฐบาลซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ให้ดำเนินมาตรการระหว่างประเทศต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าว นับตั้งแต่การเริ่มต้นการบริหารงานของ SBY ซึ่งมีความมุ่งมั่นอย่างมากในการยกระดับสถานภาพและบทบาทในระดับภูมิภาคและระดับโลกของอินโดนีเซีย และมองอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุด และเป็นประชาธิปไตยที่ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก และยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างระบอบ

ประชาธิปไตยตะวันตกกับโลกมุสลิม หลังวิกฤตการณ์ในปีค.ศ. 2012 SBY เขียนจดหมายถึงประธานาธิบดีเต็ง เส่ง (Thein Sein) ของประเทศเมียนมา เพื่อเรียกร้องให้ประเทศเมียนมาอนุญาตให้องค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องสามารถติดตามสถานการณ์ในเมียนมาได้อย่างใกล้ชิด ในเวลาเดียวกัน SBY ได้กล่าวสุนทรพจน์ที่สนับสนุน ASEAN, OIC และ UN ในการให้ความช่วยเหลือและติดตามสถานการณ์ด้านมนุษยธรรมในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา อย่างไรก็ตาม อาเซียนซึ่งกำลังหมกมุ่นอยู่กับวิกฤตการณ์ทางการทูตภายหลังจากความล้มเหลวในการผลิตแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทะเลจีนใต้ นั้น ในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในปีค.ศ. 2013 ที่ไม่สามารถหาข้อยุติที่สำคัญใด ๆ ต่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาได้ เนื่องจากความล้มเหลวของอาเซียน ฝ่ายบริหารของ SBY จึงหันหน้าไปหา OIC และเน้นย้ำประเด็นนี้ในระหว่างการประชุมสุดยอดวิสามัญของ OIC ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2013 การประชุมสุดยอดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความใส่ใจของ OIC ต่อประเด็นโรฮิงญา (สถาบันเพื่อการวิเคราะห์นโยบายความขัดแย้ง ค.ศ. 2017) หลังการประชุมเหล่านี้ ประธานาธิบดีเต็ง เส่ง ตกลงที่จะอนุญาตให้คณะผู้แทนจาก OIC เยี่ยมชมค่ายผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาในรัฐยะไข่ และหนึ่งในสมาชิกของคณะผู้แทน คือ นายจูซุฟ คัลลา (Jusuf Kalla) รองประธานาธิบดีของประเทศอินโดนีเซีย และดำรงตำแหน่งประธานสภาภาคอินโดนีเซีย (Palang Merah Indonesia: PMI) การเยือนในครั้งนี้ทำให้ PMI สามารถกระจายความช่วยเหลือทางการแพทย์และบรรเทาทุกข์ในบางพื้นที่ในรัฐยะไข่ได้

เมื่อประธานาธิบดีโจโก วิโดโด เข้ารับตำแหน่งในปีค.ศ. 2014 อินโดนีเซียยังคงแสดงความมุ่งมั่นต่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นด้านสิทธิมนุษยธรรมของชาวโรฮิงญามักเกี่ยวพันกับปัญหาการเมืองภายในของประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจาก ไม่นานหลังจากโจโกวี เข้ารับตำแหน่ง ชาวโรฮิงญาจำนวนประมาณ 1,800 คน ได้รับการช่วยเหลือจากชาวประมงตามแนวชายฝั่งจังหวัดอาแจะห์และจากทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากความรู้สึกของความเป็นปึกแผ่นของชาวมุสลิม (Pudjiastuti, 2016) ในขณะเดียวกัน การมาถึงของชาวโรฮิงญาในปีค.ศ. 2015 ได้สร้างแรงกดดันภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชนที่ต่อต้านรัฐบาลโจโกวี ซึ่งมักจะผลิตเรื่องราวที่วิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายบริหารว่า เหมินเฉยต่อชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์ ในทำนองเดียวกัน องค์การอิสลามกระแสหลัก เช่น Muhammadiyah และ Nahdlatul Ulama ก็ขอให้รัฐบาลดำเนินการความช่วยเหลือแก่ชาวโรฮิงญาด้วย ภายหลังจากการประชุมระหว่างรัฐมนตรี นางเร็ตโน มาร์ซูดิ (Retno Marsudi) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศประเทศมาเลเซียและประเทศไทยในการหารือประเด็นวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา รัฐบาลอินโดนีเซียได้ตอบสนองด้วยข้อเสนอที่จะให้ที่พักพิงชั่วคราวแก่ชาวโรฮิงญา และให้คำมั่นว่าจะให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นจำนวน 2.3 พันล้านรูเปียห์ (ประมาณ 177,000 เหรียญสหรัฐ) (Missbach, 2017) ทั้งนี้ ประเทศอินโดนีเซียซึ่งไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติ

ว่าด้วยสถานะของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และพิธีสารว่าด้วยสถานะผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 ซึ่งหมายความว่า อินโดนีเซียไม่มีพันธกรณีทางกฎหมายที่จะต้องให้ความคุ้มครองผู้ลี้ภัย (Tan, 2016) ตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นางเร็ตโน มาร์ซูดี (Retno Marsudi) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวของอินโดนีเซียนี้เป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่ทำให้ “อินโดนีเซียก้าวไปอีกขั้น” ด้วยการให้การสนับสนุนผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญา (Parlina and Salim, 2015) นับตั้งแต่ผู้ลี้ภัยอพยพไปยัง ประเทศอินโดนีเซียมีจำนวนมากขึ้น อินโดนีเซียได้จัดทำระเบียบปฏิบัติการทางกฎหมายสำหรับผู้ลี้ภัย เพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติตามหลักการในการจัดการผู้ลี้ภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ส่งกลับพื้นที่ที่ตน จากมา (Sampson et al., 2016)

ภาพที่ 4.1

ภาพการหารือระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซียและไทย เรื่อง การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติของมหาสมุทรอินเดีย

หมายเหตุ. จาก การพบหารือระหว่างรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย เรื่องการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ ปกติ ในมหาสมุทรอินเดีย , โดย กระทรวงการต่างประเทศ , 2565, (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcef615e39c3060017bb1?page=5d5bd3c915e39c306002a904&menu=5d5bd3c915e39c306002a905>)

ความต่อเนื่องดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากนายจูซุฟ คัลลา (Jusuf Kalla) ในฐานะรองประธานาธิบดี และความพยายามของเขาในการช่วยเหลือผ่านองค์การระหว่างประเทศที่ไม่ใช่รัฐ (Non-Governmental Organization: NGO) ในการเป็นนายหน้าให้เงินทุนภาคเอกชนสำหรับโครงการฟื้นฟูและช่วยเหลือในประเทศเมียนมา ในระหว่างกระบวนการดำเนินนโยบายเหล่านี้ รัฐบาลอินโดนีเซียยังได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามให้แน่ใจว่าความช่วยเหลือจากองค์การพัฒนาเอกชนไม่ได้มุ่งเป้าไปที่ชุมชนชาวมุสลิมเท่านั้น แต่ยังให้ช่วยเหลือผู้อื่นที่ต้องการอีกด้วย สิ่งที่น่าสนใจที่สุดคือในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2016 สำนักงานรองประธานาธิบดีให้การต้อนรับคณะกรรมการช่วยเหลือฉุกเฉินทางการแพทย์ (MER-C) ในขณะที่สำนักงานของนายจูซุฟ คัลลา (Jusuf Kalla) สนับสนุนแนวคิดนี้ เขาต้องการให้ MER-C สร้างสถานพยาบาลที่ไม่มีลักษณะเป็นอิสลาม แต่ให้บริการแก่ทุกชุมชน รวมถึงชาวพุทธด้วย (Institute for Policy Analysis of Conflict, 2018) สำนักงานของ นายจูซุฟ คัลลา (Jusuf Kalla) ยังแนะนำให้ MER-C ทำงานร่วมกับสหพันธ์พุทธศาสนาอินโดนีเซีย ซึ่งต่อมาได้บริจาคเงิน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐสำหรับโครงการว่าด้วยเรื่องสาธารณสุข และการก่อสร้างโรงพยาบาล ซึ่งเริ่มต้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2017 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนางเร็ตโน มาร์ซูดี (Retno Marsudi) ได้เข้าร่วมพิธีวางศิลาฤกษ์ และในช่วงปีค.ศ. 2018 การพัฒนาโรงพยาบาลระยะที่สองได้เริ่มต้นขึ้น (Marsudi, 2018) ภายใต้การนำของเธอ กระทรวงการต่างประเทศยังได้เป็นผู้นำในการประสานงานกลุ่มพันธมิตรมนุษยธรรมอินโดนีเซียเพื่อเมียนมา (AKIM) ซึ่งเป็นความพยายามร่วมกันระหว่างองค์การกุศลอิสลาม 11 องค์การ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในรัฐยะไข่ (Fauzia, 2017)

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2018 หลังจากการพบปะระหว่างประธานาธิบดีโจโกวี กับประธานาธิบดีวิน มินต์ (Win Myint) ของประเทศเมียนมา โจโกวีได้แสดงความคิดเห็นถึงความพร้อมของประเทศอินโดนีเซียในการให้ความช่วยเหลือส่งผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญากลับประเทศอย่างปลอดภัยจากค่ายในบังคลาเทศถึงรัฐยะไข่ ในระหว่างการประชุมโจโกวี ได้บอกกับวิน มินต์ ว่า อินโดนีเซียมีความสนใจประการหนึ่งคือ “ความต้องการเห็นรัฐยะไข่เป็นสถานที่ที่มั่นคงและสงบสุข ที่ซึ่งมีผู้คนรวมทั้งชาวยะไข่ด้วย ชาวมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ” (Sapiie, 2018) เป็นที่ยอมรับว่าบทบาทของอินโดนีเซีย และอาเซียนในการกล่าวถึงวิกฤตการณ์โรฮิงญายังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างมาก ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ บทบาทของอินโดนีเซียและอาเซียนในการส่งชาวโรฮิงญากลับประเทศจะถูกจำกัดอยู่เพียงการระบุความต้องการด้านมนุษยธรรม (Thuzar, 2019) กิจกรรมของศูนย์ประสานงานสำหรับการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมการจัดการภัยพิบัติ (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on disaster management: AHA) เกี่ยวกับชาวโรฮิงญาก็มีเช่นกันที่ต้องเผชิญการวิพากษ์วิจารณ์ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2019 การประเมินความต้องการเบื้องต้นของศูนย์ได้รั่วไหลไปยังสื่อสารมวลชนและถูกสื่อวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มสิทธิ

มนุษยชนเกี่ยวกับการมองโลกในแง่ดีมากขึ้นไปและช่วงที่เกี่ยวข้องกับการประเมินชาวโรฮิงญาพลัดถิ่น (Leong, 2019)

สำหรับนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอินโดนีเซียที่จะเกิดขึ้นต่อไปนั้น อาจพิจารณาจากท่าทีของประธานาธิบดีโจโกวี ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2018 ซึ่งประธานาธิบดีโจโก วิโดโด เน้นย้ำว่า “ในฐานะประเทศขนาดใหญ่ ถึงเวลาแล้วที่อินโดนีเซียจะต้องให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ และไม่พึ่งความช่วยเหลือจากประเทศอื่นภายนอกภูมิภาคอีกต่อไป” คำกล่าวของเขาสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่อินโดนีเซีย เคยเผชิญอยู่จากประเทศผู้ได้รับการช่วยเหลือกลายเป็นผู้แสดงบทบาทที่แข็งขันมากขึ้นในระดับภูมิภาคและระดับโลก อินโดนีเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้ง จนทำให้เกิดบทเรียนหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีค.ศ. 2004 คลื่นยักษ์สึนามิที่ได้สร้างความเสียหายแก่อินโดนีเซีย และต่อมาได้ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปครั้งใหญ่ในการจัดการภัยพิบัติในการตั้งความร่วมมือพหุภาคี ซึ่งการมีส่วนร่วมของอินโดนีเซียในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการติดตามประเมินผล การจัดการประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบของสหประชาชาติ (United Nations: UN) ในการกระทำเช่นว่านี้ จุดสนใจของอินโดนีเซียและการลำดับความสำคัญถูกกำหนดโดยบทบาทในฐานะผู้นำของอาเซียน และด้วยอัตลักษณ์ของอินโดนีเซียในฐานะประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอินโดนีเซียจะบริจาคเงินหรือให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม รัฐบาลอินโดนีเซียที่มุ่งมั่นหนุนประเทศสมาชิกอาเซียน แสดงให้เห็นว่าความพยายามที่จะยึดหลักการของความเป็นกลาง สะท้อนให้เห็นในการดำเนินมาตรการของรัฐบาลอินโดนีเซีย ความพยายามในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ชาวพุทธในวิกฤติโรฮิงญา และประเทศอื่น ๆ ของอินโดนีเซีย การมีส่วนร่วมด้านมนุษยธรรม เช่น การมีส่วนร่วมแก่ประเทศสมาชิกอาเซียนและชุมชนชาวมุสลิมในตะวันออกกลาง

ในอนาคตข้างหน้า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เปิดพื้นที่ถกเถียงว่า ประเทศอินโดนีเซียจะมีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อประเด็นสิทธิมนุษยธรรม ซึ่งมีเหตุผลจากพัฒนาการทางการเมืองภายในประเทศอันเป็นผลมาจากปัจจัยทางอุดมการณ์แห่งรัฐ และปัจจัยจากผู้แสดงบทบาทภายในของประเทศอินโดนีเซีย และประสบการณ์ที่ประเทศอินโดนีเซียได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในช่วงปีค.ศ. 2019-2020 อินโดนีเซียให้คำมั่นที่จะเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบนิเวศสันติภาพและเสถียรภาพของโลก นอกจากนี้ ภายหลังจากเหตุการณ์ความพยายามทำรัฐประหารโดยใช้กำลังทหารในเมียนมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2021 อินโดนีเซียมีบทบาทสำคัญในการทูต ในการสนับสนุนการตอบสนองทางการเมืองและมนุษยธรรมในระดับภูมิภาค และนโยบายต่างประเทศยังคงมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมอย่าง

แข็งขันในการอย่างเต็มที่ที่ใกล้เคียง และผ่านความสามัคคีของชาวมุสลิมในดินแดนห่างไกลออกไปเช่น ปรากฎการณ์ที่อินโดนีเซียให้ใส่ใจต่อประเด็นปัญหาในปาเลสไตน์ และจะเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของอินโดนีเซียต่อไป

4.4 บทสรุป

บทนี้ได้มีการสร้างความกระจ่างเกี่ยวกับกระบวนการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรม กรณีศึกษาโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปีค.ศ. 2009-2019 ที่พิจารณาจากมุมมองสถานะความเป็นมหาอำนาจขนาดกลาง (Middle Power) และนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอินโดนีเซีย

จากการศึกษาในบทนี้พบว่า สถานะความเป็นมหาอำนาจขนาดกลางของอินโดนีเซียมีพัฒนาการมาโดยตลอดการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของอินโดนีเซียตั้งแต่ปีค.ศ. 1945 ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากความเจ็บปวดทางประวัติศาสตร์ของการตกเป็นดินแดนใต้อาณานิคมตะวันตก อินโดนีเซียในช่วงปีค.ศ. 1945-2008 ได้พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณค่าสากล เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม จนทำให้อินโดนีเซียเริ่มผลักดันความร่วมมือทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี เช่น การก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลายมาเป็นผู้ผู้นำในภูมิภาค ในที่สุด ต่อมาหลังปีค.ศ. 2009 อินโดนีเซียได้เริ่มตระหนักถึงสถานะของตนเองว่ามีขีดความสามารถเพียงพอที่จะเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลางได้ จึงทำให้อินโดนีเซียเริ่มสนใจและเข้าไปใกล้ต่อระเบียบโลก และมีที่ยืนในเวทีสำคัญ ๆ เช่น สมาชิกไม่ถาวรคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ หรือ UNSC หรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม G20 อินโดนีเซียจึงเป็นประเทศที่มีคนนับถืออิสลามที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยสายกลางที่โดดเด่นในภูมิภาค ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้อินโดนีเซียกลายเป็นจุดหมายปลายทางของผู้อพยพจากวิกฤติต่าง ๆ รวมไปถึงชาวโรฮิงญา ผลกระทบที่อินโดนีเซียได้รับจากปรากฏการณ์ดังกล่าวมีทั้งทางด้านการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะภายในประเทศ ผลกระทบต่อตลาดแรงงาน และการอยู่ร่วมกันอย่างแปลกแยกทางวัฒนธรรมของคนอินโดนีเซียท้องถิ่นและชาวโรฮิงญา อินโดนีเซียจึงต้องผลิตนโยบายด้านการต่างประเทศด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขปัญหาทั้งจากภายในประเทศ และสร้างภาพลักษณ์ของประเทศในการดำเนินนโยบายทางการทูตทางมนุษยธรรม เพื่อที่จะตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติและอัตลักษณ์ของตนเองต่อชุมชนระหว่างประเทศ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานเขียนนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงสาเหตุของการดำเนินมาตรการการตอบสนองด้านกิจการระหว่างประเทศของประเทศอินโดนีเซียในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ในช่วงปีค.ศ. 2009-2019 โดยงานศึกษานี้มุ่งให้ความสนใจต่ออิทธิพลของปัจจัยจากมิติการเมืองภายในประเทศอินโดนีเซียที่สามารถส่งผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเด็นนี้มีความสำคัญ เพราะสามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวรรณกรรมที่ศึกษาความตื่นตัวและความใส่ใจต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาที่ปฏิสัมพันธ์กันภายใต้บรรทัดฐานสำคัญประการหนึ่ง คือ หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน (Non-Interference) หลักการดังกล่าวกลายมาเป็นอุปสรรคประการหนึ่งต่อมาตรการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในของภูมิภาค จึงส่งผลให้อินโดนีเซียเริ่มตระหนักถึงบทบาทของผู้แสดงบทบาทนำในการเมืองระดับภูมิภาค ปมปัญหานี้จึงนำไปสู่คำถามหลักของงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ว่า **“ปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ประเทศอินโดนีเซียดำเนินการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ในช่วงปีค.ศ. 2009-2019”** ภายใต้สมมติฐานของงานวิจัยว่า ปัจจัยจากมิติภายในรัฐ เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ ภายในรัฐของประเทศอินโดนีเซีย มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนบทบาทในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ทั้ง ๆ ที่ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนโดยรวมยึดถือว่าเหตุการณ์นี้เป็นกิจการภายในของประเทศเมียนมาตามหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกันของรัฐสมาชิกอื่น ๆ และเป็นแนวทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ต่างยึดถืออย่างเคร่งครัดมาต่อเนื่องยาวนาน โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีแบบสรสร้างนิยม (Constructivism) ในการเป็นเข็มทิศกำหนดแนวทางสำคัญการให้คำอธิบายต่อคำถามงานวิจัยดังกล่าว ผู้เขียนสามารถสรุปผลการศึกษาได้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในการอภิปรายคำถามของงานวิทยานิพนธ์ จะเห็นได้ว่า **ปัจจัยประการแรก** คือ อุดมการณ์ทางเมือง เป็นชุดทางความคิดที่สามารถกำกับวิธีการปฏิสัมพันธ์ของผู้แสดงบทบาทในสังคมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในสังคมการเมือง ซึ่งมีหน้าที่ทั้งเป็นพื้นฐานการทำความเข้าใจโลกและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้การดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์มีความหมาย

กล่าวอีกทางหนึ่งคือ พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำกับด้วยชุดคุณค่า บรรทัดฐานทางสังคม จนนำไปสู่ สภาวะการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มสังคมขึ้นในที่สุด ทั้งนี้ ประเทศอินโดนีเซียเองก็เป็นหนึ่งในรัฐที่มี อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นแนวทางหลักของรัฐ เป็นที่รู้จักกันในนาม “หลักการปัญจศีล” (Pancasila)

หลักการปัญจศีลถูกประกอบสร้างขึ้นมาภายใต้ประสบการณ์ที่อินโดนีเซียได้รับการตกเป็นประเทศใต้อาณานิคม ประวัติศาสตร์บาดแผลนี้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างรัฐชาติ สมัยใหม่ที่โอบรับความหลากหลายทั้งทางชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมและความคิด ความเชื่อ หลักการ ปัญจศีลจึงเป็นหลักการที่อุดมไปด้วยชุดคุณค่าสากลที่พร้อมเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ อันประกอบไปด้วย หลักการ ศรัทธาในพระเจ้า อันมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามชะรีอะห์สำหรับผู้นับถือศาสนา (Belief in God with the obligation to practice the sharia for its adherents), หลักการมนุษยชาติที่เที่ยงธรรม และมีอารยะ (Justice and Civilized Humanity), หลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอินโดนีเซีย (The Unity of Indonesia), หลักประชาธิปไตยที่นำโดยปัญญาภายในอันเป็นเอกฉันท์ที่เกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันของผู้แทน (Democracy which is guided by inner wisdom in unanimity arising out of deliberation amongst representatives), และหลักความยุติธรรมทาง สังคมของประชาชนอินโดนีเซียทั้งหมด (Social Justice for the whole of the people of Indonesia) หลักการปัญจศีลจึงได้กลายมาเป็นอุดมการณ์ที่ผูกพันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับทุก ผู้แสดงบทบาททั้งภายใน และภายนอกของอินโดนีเซียในทุกมิติ ทุกระดับ มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พัฒนาการของหลักการปัญจศีลจึงได้เข้าไปมีส่วนต่อเหตุการณ์ครั้งสำคัญ ๆ ของ สังคมการเมืองอินโดนีเซียมาโดยตลอดตั้งแต่ปีค.ศ. 1945 จนถึงปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ยุคระเบียบ เก๋าของซูการ์โน ที่ได้นำหลักการปัญจศีลเป็นอุดมการณ์แห่งรัฐที่ถูกบรรจุในรัฐธรรมนูญ ประกอบกับ การจัดตั้งระบอบทางการเมืองที่เรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ” (Guided Democracy) ซึ่งเป็นรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์กันภายใต้ชุดคุณค่าของอุดมการณ์แห่งชาติและโครงสร้างทาง การเมืองของอินโดนีเซีย เป็นต้น หลักการปัญจศีลเป็นหลักการที่ได้รับการถ่ายทอดของคนจากรุ่น สู่รุ่น ผ่านการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยใช้เครื่องมือคือ “ภาษา” ในการประกอบสร้าง ความรู้สึกถึงความเป็นอินโดนีเซีย จิตสำนึกร่วม ความตระหนักทางสังคมการเมือง และความเป็น อินโดนีเซียในความหมายแบบรัฐชาติสมัยใหม่ ถูกปรับใช้ให้สอดคล้องกับโลกในยุคศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้จากหน่วยงานการพัฒนาอุดมการณ์ปัญจศีล (The Pancasila Ideology Development Agency: BPIP) ที่ได้ส่งเสริมพลเมืองกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z ที่เกิดในช่วงระหว่างปีค.ศ. 1995-2009 ผ่านการเชื่อมโยงกับการเข้าถึงข้อมูลผ่าน YouTube Instagram เป็นต้น

หลักการปรัชญาศิลปะ ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวมหลักการหรือแนวคิดที่จะผสมผสานความแตกต่างหลากหลายของบริบทการเมืองภายในเท่านั้น หากแต่หลักการปรัชญาศิลปะยังให้ความสำคัญกับคุณค่าสากล เพื่อดำเนินกิจการระหว่างประเทศอีกด้วย จะเห็นได้ว่าการทำความเข้าใจอุดมการณ์ทางการเมืองของอินโดนีเซียผ่านหลักการปรัชญาศิลปะ สามารถเข้าใจได้ในสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก หลักการปรัชญาศิลปะประกอบไปด้วยหลักการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น ความรับผิดชอบมนุษยธรรม ประชาธิปไตย อัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและทักษะต่าง ๆ และลักษณะที่สอง หลักการปรัชญาศิลปะเป็นคุณค่าที่สามารถสนับสนุนแนวความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย ปรัชญาศิลปะอยู่ในฐานะอุดมการณ์ที่มีความเปิดกว้าง สอดรับการกิจกรรมทางสังคมการเมืองที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา จึงทำให้ปรัชญาศิลปะเป็นหลักการที่มีพลวัต และแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคนอินโดนีเซียอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ปัจจัยประการที่สอง คือ ผู้แสดงบทบาทภายในของประเทศอินโดนีเซีย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสนอความหมายของผู้แสดงบทบาทว่าเป็น บุคคล กลุ่ม องค์กร หรือผู้ที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกิจการทั้งภายในประเทศและกิจการระหว่างประเทศ และนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์กันของชุมชนระหว่างประเทศ ซึ่งผู้แสดงบทบาทอาจเป็นผู้แสดงที่เป็นรัฐ และผู้แสดงที่ไม่ใช่อารัฐก็ได้ ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ **ผู้แสดงบทบาทภายในของประเทศอินโดนีเซีย ในช่วงปี.ศ. 2009-2014** ในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ซึ่งมีการผลิตนโยบายที่ชื่อว่า “เพื่อนเป็นล้าน ศัตรูเป็นศูนย์” (A Million Friends and Zero Enemy) และ “นโยบายต่างประเทศแบบทุกทิศทาง” (All Directions Foreign Policy) เพื่อตอบสนองต่อสังคมระหว่างประเทศในลักษณะของการเปลี่ยนอดีตศัตรูมาเป็นเพื่อนใหม่ เปลี่ยนเพื่อนใหม่มาเป็นหุ้นส่วน และเปลี่ยนเพื่อนบ้านมาเป็นสมาชิกครอบครัว เพื่อปรับปรุงภาพลักษณ์และการแสวงหาสถานะในการเมืองระหว่างประเทศ ในขณะที่โครงสร้างทางการเมืองอินโดนีเซียในช่วง 2009-2014 ก็มีลักษณะการพัฒนาคุณค่าสากล เช่น ระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น เมื่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาได้ปะทุขึ้นในปี.ศ. 2012 ปฏิกริยาของผู้แสดงบทบาทภายในอินโดนีเซีย เช่น กลุ่มประชาชนชาวอินโดนีเซียที่เรียกตนเองว่า “People’s Care for Rohingya” ได้ชุมนุมประท้วงบริเวณด้านหน้าสถานทูตเมียนมาประจำกรุงจาการ์ตา เพื่อต่อต้านความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติของกลุ่มชาวมุสลิมโรฮิงญาในเมียนมา และเรียกร้องให้อินโดนีเซียเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือต่อวิกฤติดังกล่าว และ **ผู้แสดงบทบาทภายในประเทศอินโดนีเซีย ในช่วงปี.ศ. 2014-2019** ในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลโจโก วิโดโด ซึ่งมีความเข้าใจต่อบริบทความยากลำบากที่ประชาชนชาวอินโดนีเซียได้รับมาโดยตลอด จึงทำให้แนวทางการบริหารงานของโจโกวี มีการผลิตนโยบายด้านการต่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาภายในประเทศอินโดนีเซียเป็นหลัก ประกอบกับการที่โจโกวีเป็นประธานาธิบดี

คนแรกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือมาจากผู้มีบทบาทจากกองทัพ จึงทำให้โครงสร้างทางการเมืองของอินโดนีเซียในช่วงนี้เต็มไปด้วยการแสดงความคิดเห็นของผู้แสดงบทบาทภายในที่หลากหลาย จะเห็นได้จากกระแสของผู้แสดงบทบาทภายในที่แสดงทั้งความไม่พอใจที่รัฐบาลไม่ได้แสดงท่าทีต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมที่เกิดขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีกระแสความกังวลต่อการจัดการภาครัฐว่าด้วยเรื่องการควบคุมผู้อพยพลี้ภัยเข้าประเทศอินโดนีเซีย

จะเห็นได้ว่าชาวอินโดนีเซียจำนวนหนึ่งค่อนข้างให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงญา เมื่อความรุนแรงปะทุขึ้นชาวมุสลิมในประเทศอินโดนีเซียก็ได้ออกมารวมตัวกันเพื่อประท้วงรัฐบาลเมียนมาให้ยุติการกระทำ ความรุนแรง และยังเรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียพยายามดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เมียนมาหยุดการละเมิดต่อชาวโรฮิงญา นอกจากนี้ชาวพุทธอินโดนีเซียยังได้ประณามการกระทำ ความรุนแรงของเมียนมาต่อชาวโรฮิงญา และเรียกร้องให้ชาวพุทธในอินโดนีเซียให้ความช่วยเหลือแก่ชาวโรฮิงญาที่อพยพเข้ามาในอาเจห์ อย่างไรก็ตาม มีกระแสสังคมในอินโดนีเซียบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการรับชาวโรฮิงญา และมีความต้องการที่ผลักดันชาวโรฮิงญาออกจากประเทศอินโดนีเซีย เพราะมองว่าชาวโรฮิงญานั้นเข้ามาเป็นภาระแก่ประเทศอินโดนีเซีย ดังนั้น กระแสสังคมในอินโดนีเซียจึงมีทั้งผู้ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวโรฮิงญา และผู้ที่ไม่ต้องการรับชาวโรฮิงญาเข้ามาในประเทศอินโดนีเซีย

จากปัจจัยทั้งสองประการ คือ ปัจจัยอุดมการณ์ทางการเมือง และปัจจัยผู้แสดงบทบาทภายในของประเทศอินโดนีเซีย เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการผลักดันให้ประเทศอินโดนีเซียดำเนินการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญา ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ในช่วงปี ค.ศ. 2009-2019 ทั้งนี้ การวิเคราะห์ถึงกระบวนการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถพิจารณาได้จากสถานะ บทบาทและอัตลักษณ์ที่กลายมาเป็นแนวทางของการแสดงออกทางพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ถูกรับรู้จากสังคมระหว่างประเทศว่าเป็นประเทศมหาอำนาจขนาดกลาง (Middle Power) ที่มีการมีขีดความสามารถและการมีส่วนร่วมในสังคมระหว่างประเทศ ที่จะสามารถประกอบสร้างชุดคุณค่าและค่านิยมทางการเมืองระหว่างประเทศได้ การที่อินโดนีเซียตระหนักได้ว่าตนเองมีสถานะเป็นมหาอำนาจขนาดกลางของภูมิภาค จะนำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์และผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นลำดับ อินโดนีเซียมีจุดยืนว่าตนเองมีความใส่ใจต่อประเด็นในเชิงภูมิภาค และมีข้อกังวลต่อสถานการณ์ในการเมืองโลก เมื่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินโดนีเซียก็เป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้อินโดนีเซียต้องผลิตนโยบายทางการเมือง

ว่าด้วยเรื่องมนุษยธรรมเพื่อป้องกันปัญหาคลื่นผู้อพยพในประเทศ และสร้างภาพลักษณ์ในทางการเมืองระหว่างประเทศอีกทางหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน อินโดนีเซียไม่เพียงแต่รักษาผลประโยชน์การเมืองภายในประเทศเท่านั้น แต่อินโดนีเซียยังเผชิญกับความท้าทายของสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ เช่น การแข่งขันกันของประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีน ซึ่งส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศอินโดนีเซียในฐานะผู้นำในภูมิภาค จึงมีความพยายามผูกพันกับระเบียบโลกในมิติต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของภูมิภาคอีกด้วย หนึ่งในวิธีการที่ประเทศอินโดนีเซียได้แสดงบทบาทระหว่างประเทศ คือ การดำเนินนโยบายการทูตทางมนุษยธรรม ซึ่งมีรากฐานมาจากอุดมการณ์ปรัชญาจิสล และแนวคิด Gotong Royong ที่เป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของรัฐว่าด้วยความใส่ใจต่อปรากฏการณ์ทางมนุษยธรรมในภูมิภาค สำหรับการตอบสนองของประเทศอินโดนีเซียต่อวิกฤติโรฮิงญา ในช่วงระหว่างปีค.ศ. 2009-2019 อินโดนีเซียให้ความสนใจต่อประเด็นดังกล่าวอย่างมีความหมาย กล่าวคือ อินโดนีเซียมีความพยายามที่จะแสดงบทบาทภายใต้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นปทัสฐานสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของรัฐสมาชิกอาเซียน และในขณะเดียวกันอินโดนีเซียก็มีความพยายามกระตุ้นสังคมระหว่างประเทศในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศเมียนมา ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในเวทีระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี ทั้งนี้ พฤติกรรมการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาดังที่กล่าวมาของประเทศอินโดนีเซียเกิดขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติอินโดนีเซีย กล่าวคือ การปกป้องปัญหาที่อาจกระทบต่อการบริหารกิจการสาธารณะของอินโดนีเซียจากผู้อพยพภายนอก ความมุ่งหวังในการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศมุสลิมที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งยังส่งเสริมคุณค่าสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน และการรักษาผลประโยชน์ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประเทศอินโดนีเซียใช้อาเซียนเป็นสถาบันและกลไกสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างสถานะความเป็นผู้นำของอินโดนีเซียในเวทีระหว่างประเทศ และผู้แสดงบทบาทที่ส่งอิทธิพลต่อสังคมระหว่างประเทศได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

วิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมโรฮิงญาที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศเมียนมาและประเทศอินโดนีเซียเพียงเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบวงกว้าง

ไปสู่ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนอื่น ๆ เช่น ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย เหตุผลที่ผู้เขียนได้เสนอ 2 ประเทศนี้ เนื่องจาก ประเทศไทย สามารถสะท้อนภาพประเทศผู้ได้รับผลกระทบทางการเมือง ในขณะที่ประเทศมาเลเซีย สามารถสะท้อนการแสดงบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศ โดยการใช้วิธีการจัดการบริหารแรงงาน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาประเด็นทางด้านวิกฤตการณ์ทางมนุษยธรรมครอบคลุมในทุกอาณาบริเวณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และครบถ้วนทุกมิติทั้งทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษาในการจัดการวิกฤติมนุษยธรรมของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็จะสามารถเติมเต็มช่องว่างทางวรรณกรรมว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศต่อไป

5.2.2 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

1. การแก้ไขปัญหาประเด็นว่าด้วยเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เกิดขึ้นในหลายเหตุการณ์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น รัฐบาลของชาติสมาชิกอาเซียนควรเริ่มที่ความที่ความจริงจังในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รัฐกลายเป็นพลเมืองที่มีความตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งอาจจะใช้สถาบันการศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป ทั้งนี้ เมื่อพลเมืองมีข้อเรียกร้องหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ รัฐเองก็จำเป็นที่จะต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปฏิบัติการของรับต่อสถานการณ์อันเป็นการละเมิดสิทธิของความเป็นมนุษย์ต่อไป

2. รัฐบาลควรให้ความใส่ใจต่อปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ กล่าวคือ รัฐบาลในประเทศสมาชิกอาเซียนควรมีการทบทวนกฎหมาย บทบัญญัติ อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ผู้คนต่างเผชิญในโลกศตวรรษที่ 21

3. รัฐบาลควรส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐให้สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาที่ผู้คนในภูมิภาคต่างเผชิญปัญหาและข้อท้าทายต่อการดำรงชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงและดำรงคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ รวมไปถึงการพัฒนาหลักการหรือวิถีทางในระบอบประชาธิปไตยที่เอื้ออำนวยให้รัฐบาลสามารถรับใช้ประชาชน

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

จุลชีพ ชินวรรณโณ. (2557). *โลกศตวรรษที่ 21 กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุษอริ ยีหมะ. (2554). *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. <https://kpi-lib.com/library/en/books/kpibook-19629/>

เศรษฐบุตร์ อธิธรรมวินิจ, วรภัทร รัตนพาณิชย์, พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ, และ ศุภพงศ์ ต้นเงิน.

(2562). *รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ เรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม การเมือง และความมั่นคงของประเทศอินโดนีเซีย*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

[https://www.lawforasean.krisdika.go.th/File/files/%E0%B8%81%E0%B8%8E%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%20%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%20%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%20\(%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2\).pdf](https://www.lawforasean.krisdika.go.th/File/files/%E0%B8%81%E0%B8%8E%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%20%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%20%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%20(%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2).pdf)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). รายงานการศึกษาเบื้องต้น
การจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัย กรณีศึกษาไทยและต่างประเทศ.

บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.

<https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/277363>

อรอนงค์ ทิพย์พิมล. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชื่อโครงการวิจัย: การสร้างความมั่นคงและ
ยั่งยืนให้กับประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย: ตัวแสดง สถาบันการเมือง และความสัมพันธ์

ระหว่างพลเรือน-ทหาร. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ของ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:181843

ราชกิจจานุเบกษา

ประกาศสำนักงานราชบัณฑิตยสภา เรื่อง กำหนดชื่อประเทศ ดินแดน เขตการปกครอง และเมือง
หลวง. (29 มิถุนายน 2565). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 205 ง. หน้า 28-42

บทความวารสาร

กุลชน ธนาพงศธร. (2521). ผู้นำกับการกำหนดนโยบาย. *รัฐศาสตร์สาร*, 5(2), 25-39.

กัษมพร รักสอน. (2563). การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศภายใต้กรอบแนวคิด
ทฤษฎีสรรสร้างนิยม. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 3(1),
27-36.

กอบร์ธรรม นีละไพจิตร. (ม.ป.ป.). การแก้ไขความขัดแย้งอาเจาะห์: ความสำเร็จจากมุมมองการ
ต่างประเทศของรัฐบาลซูซีโล บัมบัง ยูโตโยโน. *International Journal of East Asian
Studies*, 107-125. [https://peaceresourcecollaborative.org/case-
studies/asia/acehforeign](https://peaceresourcecollaborative.org/case-studies/asia/acehforeign)

ณัฐธยาน์ ตรังกาญจนาวงศ์. (2563). การส่งเสริมบทบาทขององค์การเอกชนระหว่างประเทศต่อการ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*, 13(3), 327-339.

บุษฎี แววศักดิ์, และ มนตรี กรรพุมมาลย์ (2564). บทบาทของประธานาธิบดีโจโก วิโดโด ในการใช้
ทวิตเตอร์เป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมือง ประเทศอินโดนีเซีย. *วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร*, 9(6), 2389-2406.

- พิทยุต์ม์ พันธุ์สวัสดิ์. (2562). บทบาทของกลุ่มชาวพุทธหัวรุนแรงต่อวิกฤตการณ์โรฮิงญาในเมียนมา: ความท้าทายต่อประเด็นทางด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียน?. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(1), 55-92.
- มาร์ก กู ซาโลมา, เอกวิทย์ มณีธร, โชติสา ขาวสนิท, และ ภาวดี ปลื้มโกศล. (2563). การขาดเอกภาพ เป็นปัญหาของอาเซียน. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 12(1), 37-62.
- วิลาสินี วดีศิริศักดิ์. (2561). วิกฤตโรฮิงญา: ภาพสะท้อนของบทบาทกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน*, 9(2), 182-211.
- วีระ หวังสังจะโชค. (2564). กลยุทธ์การหาเสียงเลือกตั้งว่าด้วยเรื่องอิปไตยทางอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร และการพึ่งตนเองด้านอาหาร: กรณีศึกษาการเลือกตั้งในประเทศอินโดนีเซียปี ค.ศ. 2014. *วารสารสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 19(1), 11-54.
- ศาสตรินทร์ ต้นสุน. (2560). รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองที่เข้มแข็ง: ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 28-48.
- ศิววงศ์ สุขทวี. (2557). โรฮิงญา ชีวิตภายใต้อำนาจ จากชายแดนด้านตะวันตกของพม่าถึงไทย. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 33(1), 198-222.
- ศิวัช ศรีโกกลางกุล. (2560). กระบวนการสร้างประชาธิปไตยผ่านการปฏิรูปกองทัพและสร้างความปรองดองในประเทศอินโดนีเซีย. *วารสารการบริหารปกครอง*, 6(1), 61-84.
- สัชฌการ คุณยศยิ่ง. (ม.ป.ป.). *วิกฤตชาวโรฮิงญาในเมียนมา : จากรัฐยะไข่สู่ประเทศไทย* [เอกสารไม่ตีพิมพ์]. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สามารถ ทองเผื่อ. (2562). วัฒนธรรมการเมืองของประเทศมุสลิมในอาเซียน: กรณีศึกษาอินโดนีเซีย. *วารสารรัฐสมิแล*, 40(1), 7-20.
- อรนิศวรร์ เพชรวงค์. (2563). บทบาททางการเมืองของพระสงฆ์เมียนมาร์หลังการเลือกตั้ง ปี ค.ศ. 2015. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(1), 160-171.
- อเนกชัย เรืองรัตนกร. (2558). บทบาทของอุดมการณ์ “พุทธศาสนา-ชาตินิยมสุดโต่ง” กับความขัดแย้งระหว่างชาวพุทธยะไข่กับชาวมุสลิมโรฮิงญา. *วารสารสังคมศาสตร์*, 11(2), 73-98.

วิทยานิพนธ์

ณัฐกมล ไวยชิน. (2564). *หลักปรัชญาศีล (Pancasila) ความสำคัญต่อการเป็นรัฐชาติของอินโดนีเซีย* [ภาคินิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศ อิเล็กทรอนิกส์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:303544

ธนกานต์ ปัญจลักษณ์. (2019). *บทบาทของจีนต่อการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยในเมียนมาภายใต้รัฐบาลสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 7081. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7081/>

น้ำมนต์ สนใจ. (2565). *บทบาทของสหประชาชาติต่อวิกฤตมนุษยธรรมโรฮิงญา ค.ศ. 2017-2021* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศ อิเล็กทรอนิกส์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:306734

พิชฎุทธิ์ บงกชพรรณราย. (2563). *อินโดนีเซียกับการจัดการปัญหาวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรมชาวโรฮิงญา* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD).

<https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=8362&context=chulaetd>

ภัทรารรณ แก้วกรอง. (2562). *การดำเนินงานของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนต่อประเด็นชาวโรฮิงญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD).

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9130/>

ศิววงศ์ สุขทวี. (2558). *โรฮิงญา: คนไร้รัฐในรัฐต่างแดน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:93837

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กระทรวงการต่างประเทศ. (29 พฤศจิกายน 2565). การพบหารือระหว่างรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย เรื่องการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย. กระทรวงการต่างประเทศ.
<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcef615e39c3060017bb1?page=5d5bd3c915e39c306002a904&menu=5d5bd3c915e39c306002a905>
- กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคงฯ. (2558). *Joko Widodo “โอบามาแห่งแดนอิเหนา”* เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567, จาก
https://www.sscthailand.org/uploads_ssc/%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%2014-58%20JOKO%20WIDODO%20%E0%B9%82%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%AB%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B2.pdf
- ซูซิโล บัมบัง ยูธโยโยโน. (ม.ป.ป.). *Hmong*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567, จาก
https://hmong.in.th/wiki/Susilo_Bambang_Yudhoyono
- ปธาน สุวรรณมงคล. (ม.ป.ป.). *อุดมการณ์. สถาบันพระปกเกล้า*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567, จาก
<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C>
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (3 ตุลาคม 2566). *82326 รายการที่ 15 ตอนที่ 1 แนวคิดทั่วไป และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับตัวแสดงระหว่างประเทศ*. STOUmedia มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
https://media.stou.ac.th/view_video_1018.php?act=e_learning&vid=26058
- สำนักข่าวไทย. (6 กันยายน 2560). *มุสลิมในอินโดนีเซียประท้วงหน้าสถานทูตเมียนมาเรื่องโรฮิงญา*. สำนักข่าวไทย. https://tna.mcot.net/world-141874#google_vignette
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (ม.ป.ป.). *ข่าวประชาสัมพันธ์ สำนักงานราชบัณฑิตยสภาชี้แจงคำ “โรฮีนจา” และ “เมียนมา”*. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567, จาก
<http://legacy.orst.go.th/wp-content/uploads/2015/05/Rohingya.pdf>

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). *รัฐประหารในเมียนมาร์ 2564*. สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567, จาก
http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C_2564#_ftn11
 ThaiPublica. (16 เมษายน 2557). “โจโก วิโดโด” นักสร้างฝันที่เป็นจริงสู่เวทีประธานาธิบดีคนใหม่ของอินโดนีเซีย. ThaiPublica. <https://thaipublica.org/2014/04/joko-widodo-1/>

Book and Book Articles

- Anwar, D. F. (2014). Indonesia's Peacekeeping Operations: History, Practice, and Future Trend. In: Aoi, C., Heng, YK. (eds) *Asia-Pacific Nations in International Peace Support and Stability Operations. Asia Today*. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9781137366955_8
- Aspinall, E. & Fealy, G. (2010). *Soeharto's New Order and Its Legacy: Essays in honour of Harold Crouch*. ANU E Press, Canberra.
- Dhakidae, D. (2013). *Soekarno – Membongkar Sisi-sisi Hidup Putra Sang Fajar [Sukarno – Unraveling the Son of the Dawn's Life sides]*. Kompas, Jakarta.
- Flake, G. & Wang, X. (2017). *MIKTA: The Search for a Strategic Rationale*. Perth USAsia Centre.
- Flockhart, T. (2012). Constructivism and Foreign Policy. In S. Smith, A. Hadfield, & T. Dunne (Eds.), *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases* (2. ed., pp. 78-93). Oxford University Press.
- Halans, M., & Nassy, D. (2013). *Indonesia's Rise and Democracy Promotion in Asia: The Bali Democracy Forum and Beyond*. Clingendael Institute.
<http://www.jstor.org/stable/resrep05369>
- Latief H. (2013). Islam and Humanitarian Affairs: The Middle Class and New Patterns of Social Activism. In: Burhanudin J, van Dijk K, eds. *Islam in Indonesia: Contrasting Images and Interpretations*. Amsterdam University Press; 2013:173-194.

- Lee, S. H. (2014). Canada-Korea Middle Power Strategies: Historical Examples as Clues to Future Success. *Asia Pacific Foundation of Canada*.
- Lee, S. H., Chun, C., Suh, H. & Thomsen, P. (2015). *Middle Power in Action: The Evolving Nature of Diplomacy in the Age of Multilateralism*. East Asia Institute, Seoul, South Korea.
- Lee, S. J. & Melissen, J. (2011). *Public Diplomacy and Soft Power in East Asia*. Palgrave Macmillan, New York.
- Neack, L. (2008). *The New Foreign Policy: Power Seeking in a Globalized Era*. Rowman & Littlefield, Plymouth.
- Prasetyadi, K. O., & Qonita, E. Z. (2020). Islam and Indonesian Foreign Policy: Indonesia as a Middle Power in Rohingya Crisis. *INDONESIA'S PATH TOWARD MIDDLEPOWERSHIP*, 289.
- Ramage, D. (1995). *Politics in Indonesia: Democracy, Islam and the Ideology of Tolerance*. London, Routledge.
- Suhanda, I. (2010). *Perjalanan Politik Gus Dur [Gus Dur's Political Journey]*. Kompas, Jakarta.
- Weber, K. (2009). *ASEAN: A Prime Example of Regionalism in Southeast Asia*. Miami-Florida European Union Center of Excellence, University of Miami.

Articles

- Adinugroho, I., Muhamad, R., & Susianto, H. (2016). The President's Expression: Analyzing the Psychological Aspects of Susilo Bambang Yudhoyono's Lyrics. *Makara Human Behavior Studies in Asia*, 20(1), 15-25.
DOI:10.7454/mssh.v20i1.3483
- Ahsan Ullah, A. K. M. (2016). Rohingya Crisis in Myanmar: Seeking Justice for the "Stateless". *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 32(3), 285-301.
<https://doi.org/10.1177/1043986216660811>
- Anwar, D. F. (2020). Indonesia and the ASEAN outlook on the Indo-Pacific, *International Affairs*, 96(1), 111-129. <https://doi.org/10.1093/ia/iiz223>

- Baldwin, D. A. (2016). *Power and International Relations: A Conceptual Approach*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1q1xsp6>
- Bangun, P., Djaenuri, A., & Wildan, L. (2020). Corruption, Emotional Intelligence, and Leadership: Leadership Analysis from The Seventh President of the Republic of Indonesia. *Journal of Public Administration and Governance*, 10(1), 100-109.
- Baxter, L. & Bishop, J. A. (1998). Uncharted Ground: Canada, Middle Power Leadership and Public Diplomacy. *Journal of Public and International Affairs*, 9(1), 84-101.
- Beeson, M., Bloomfield, A., & Wicaksana, W. (2020). Unlikely allies? Australia, Indonesia and the strategic cultures of middle powers. *Asian Security*, 17(2), 178–194. <https://doi.org/10.1080/14799855.2020.1846525>
- Beeson, M., & Lee, W. (2015). The Middle Power Moment: A New Basis for Cooperation between Indonesia and Australia. In C. B. Roberts, A. D. Habir, & L. C. Sebastian (Eds.), *Indonesia's Ascent: Power, Leadership, and the Regional Order*. 224-243. Palgrave Macmillan.
- Cho, C. (2012). Illiberal Ends, Multilateral Means: Why Illiberal States Make Commitments to International Institutions. *The Korean Journal of International Studies*, 10(2), 157-185.
- Daly, P. (2018). An Applied Anthropological Perspective on Localizing Post-Disaster Aid: Lessons from Post-Tsunami Aceh, Indonesia. *The Asian Tsunami and Post-Disaster Aid*, 101-119.
- De Lauri, A. (2018). Humanitarian Diplomacy. *A New Research Agenda*. Chr. Michelsen Institute, Bergen (CMI Brief no. 2018:4), 4, 1-4.
<https://www.cmi.no/publications/6536-humanitarian-diplomacy-a-new-research-agenda>
- Djuareva, G. (2014). Indonesia's foreign policy strategy in line with the foreign policy of ASEAN. *The Advanced Science Journal*, 9(1), 149-153.
- Emmers, R. (2005). Regional Hegemonies and the Exercise of Power in Southeast Asia: A Study of Indonesia and Vietnam. *Asian Survey*, 45(4), 645–665.
<https://doi.org/10.1525/as.2005.45.4.645>

- Engin, B. & Baba, G. (2015). MIKTA: A functioning Product of “New” Middle Power-ism?. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 11(42), 1-40.
- Fauzia, A. (2017). Islamic philanthropy in Indonesia: Modernization, islamization and social justice. *Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 10(2), 223–236.
- Harroff-Tavel, M. (2005). *The humanitarian diplomacy of the international committee of the Red cross*.
<https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/humanitarian-diplomacy-icrc.pdf>
- Heiduk, F. (2016). Indonesia in ASEAN: Regional Leadership between Ambition and Ambiguity. *SWP Research Paper*, German Institute for International and Security Matters.
- Heiduk, F. (2018). Myanmar, the Rohingya crisis, and further EU sanctions. *Stiftung Wissenschaft und Politik*, 52, 1-4.
- Hermawan, Y. P. (2014). Indonesia in International Institutions – Living up to ideals. *National Security College Issue Brief*, 8(1), 59-66.
- Hutchinson, S. (2017). Gendered insecurity in the Rohingya crisis. *Australian Journal of International Affairs*, 72(1), 1-9.
<https://doi.org/10.1080/10357718.2017.1402291>
- Islam, S. (2019). Understanding the Rohingya Crisis and the Failure of Human Rights Norm in Myanmar: Possible Policy Responses. *Jadavpur Journal of International Relations*, 23(3), 158-179.
<https://doi.org/10.1177/0973598419862482>
- Jati, I. (2017). Comparative Study of the Roles of ASEAN and the Organization of Islamic Cooperation in Responding to the Rohingya Crisis. *IKAT: The Indonesian Journal of Southeast Asian Studies*, 1(1), 17-32.
- Jatmika, M., & Anggraheni, P. (2021). Civil Society’s Role in Indonesia’s Humanitarian Diplomacy: Study of Indonesian Religious Organizations’ Humanitarian Aid in the Crisis in Myanmar’s Rakhine State Region (2012- 2018). *Politea : Jurnal Pemikiran Politik Islam*, 4(2), 234-251.
[doi:http://dx.doi.org/10.21043/politea.v4i2.12792](http://dx.doi.org/10.21043/politea.v4i2.12792)

- Karim, M. F. (2018) Middle power, status-seeking and role conceptions: the cases of Indonesia and South Korea, *Australian Journal of International Affairs*, 72(4), 343-363. DOI: 10.1080/10357718.2018.1443428
- Kittichaisaree, K. (2022). *The Rohingya, Justice and International Law* (1st Edition ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003224211>
- Khan, M. T., & Ahmed, S. (2020). Dealing with the Rohingya crisis: The relevance of the general assembly and R2P. *Asian Journal of Comparative Politics*, 5(2), 121-143. <https://doi.org/10.1177/2057891119868312>
- Khin Maung Saw, U. (1993). The Rohingya, Who Are They? The Origin of The Name Rohingya. *Tradition and Modernity in Myanmar*, 89-100.
- Kraft K. (2015). Faith and impartiality in humanitarian response: Lessons from Lebanese evangelical churches providing food aid. *International Review of the Red Cross*. 2015;97(897-898), 395-421. doi:10.1017/S1816383115000570
- Kurniawan, E. K., Wilsen, V., Valencia, S., & Azizah, Q. (2022). Implementation of Pancasila Ideology in Modern Society. *Jurnal Pendidikan Amarta*, 1(2), 91-98.
- Limsiritong, N. (2017). Why ASEAN Fails to Play Role in the Rohingya Situation from the Perspective of ASEAN Charter. *Asian Political Science Review*, 1(2), 73–79. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/APSR/article/view/234052>
- Lubis, F. A. (2020). Indonesia Political Attitude Towards Humanitarian Conflict of Rohingya Ethnic in Myanmar. *International Journal on Social Science, Economic and Art*, 10(3), 119-127.
- MacLean, K. (2018). The Rohingya Crisis and the Practices of Erasure. *Journal of Genocide Research*, 21(1), 83-95. <https://doi.org/10.1080/14623528.2018.1506628>
- McMaster, I. (1999). Kepemimpinan Dilihat Dari Sudut Pandang Baru.Seri Manajemen Sumber Daya Manusia: Kepemimpinan [Leadership Seen From a New Perspective. Human Resource Management Series: :eadership]. Editor: Timpe, Dale, A.Alih Bahasa: Boedidharmo, Susanto. Jakarta: Gramedia
- Missbach, A. (2017). Facets of Hospitality: Rohingya Refugees' Temporary Stay in Aceh. *Indonesia*, 104, 41-64. <https://doi.org/10.1353/ind.2017.0010>.

- Mital, A. (2016). Non-Aligned Movement and its relevance today. *International Journal of Humanities and Social Science Research*, 2(7), 22-27.
- Murphy, A. M. (2020). *Islam in Indonesian Foreign Policy: The Limits of Muslim Solidarity for the Rohingya and Uighurs*. Asan Institute for Policy Studies.
<http://www.jstor.org/stable/resrep27633>
- Muqsith, M. A., Muzykant, V. L., Tayibnapis, R. G., & Pratomo, R. R. (2022). Revolutionizing Pancasila as the ideology of Indonesians. *RUDN Journal of Sociology*, 22(4), 860-871. DOI:10.22363/2313-2272-2022-22-4-860-871
- Nolte, D. (2010). How to Compare Regional Power: Analytical Concepts and Research Topics. *Review of International Studies*, 36(4), 881-901.
<https://doi.org/10.1017/s026021051000135x>
- Nye, J. S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94–109. <http://www.jstor.org/stable/25097996>
- O'Hagan, J. (2016). Australia and the promise and the perils of humanitarian diplomacy. *Australian Journal of International Affairs*, 70(6), 657–669.
<https://doi.org/10.1080/10357718.2016.1220495>
- Onge, O. (2015). The Dynamics of Indonesia-Malasia Bilateral Relations since Independence: Its Impact on Bilateral and Regional Stability. *Asian Conference on Asian Studies*, The International Academic Forum (iafor)
- Padelford, N. J. (1949). [Review of *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace.*, by H. J. Morgenthau]. *Political Science Quarterly*, 64(2), 290–292.
<https://doi.org/10.2307/2144235>
- Parnini, S. N. (2013). The Crisis of the Rohingya as a Muslim Minority in Myanmar and Bilateral Relations with Bangladesh. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 33(2), 281–297. <https://doi.org/10.1080/13602004.2013.826453>
- Parnini, S. N., Othman, M. R., & Ghazali, A. S. (2013). The Rohingya Refugee Crisis and Bangladesh-Myanmar Relations. *Asian and Pacific Migration Journal*, 22(1), 133-146. <https://doi.org/10.1177/011719681302200107>
- Putra, B. (2015). Indonesia's Leadership Role in ASEAN: History and Future Prospects. *IJASOS-Intranational E-Journal of Advances in Social Sciences*, 1(2), 188-197. DOI:10.18769/ijasos.82584

- Rastati, R. (2022). Internalizing Pancasila Through Pop Culture and Youth Community. *Jurnal Masyarakat and Budaya*, 24(2), 219-230.
- Rüland, J. (2014). Constructing Regionalism Domestically: Local Actors and Foreign Policymaking in Newly Democratized Indonesia. *Foreign Policy Analysis*, 10(2), 181–201. <http://www.jstor.org/stable/24910842>
- Salek, L. V. (2015). Faith inspiration in a secular world: An Islamic perspective on humanitarian principles. *International Review of the Red Cross* 97(897–898), 345–370. https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irc_97_1-2-14.pdf
- Sampson, R., Gifford, S., & Taylor, S. (2016). The myth of transit: The making of a life by asylum seekers and refugees in Indonesia. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42(7), 1135–1152.
- Smith, A. (1999). Indonesia's Role in ASEAN: The End of Leadership?. *Contemporary Southeast Asia*, 21(2), 238–260. <http://www.jstor.org/stable/25798455>
- Smith, C. Q., & Williams, S. G. (2021). Why Indonesia Adopted 'Quiet Diplomacy' over R2P in the Rohingya Crisis: The Roles of Islamic Humanitarianism, Civil–Military Relations, and ASEAN. *Global Responsibility to Protect*, 13(2-3), 158-185. <https://doi.org/10.1163/1875-984X-13020004>
- Tan, N. F. (2016). The Status of Asylum Seekers and Refugees in Indonesia, *International Journal of Refugee Law*, 28(3), 365–383 <https://doi.org/10.1093/ijrl/eew045>
- Thuzar, M. (2019). Repatriating the rohingya: What regional cooperation Can and cannot Do. *ISEAS Yusof Ishak Institute*. 2019(73). 1-8.
- Wardaya, B. T. (2012). Diplomacy and cultural understanding: Learning from US policy toward Indonesia under Sukarno. *International Journal*, 67(4), 1051–1061. <http://www.jstor.org/stable/42704946>
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), 391–425. <http://www.jstor.org/stable/2706858>

- Widyaningsih, E. & Roberts, C. (2014). Indonesia in ASEAN: Mediation, Leadership, and extra-mural diplomacy. *National Security College Issue Brief*, 13(1), 105-116.
DOI:10.1057/9781137397416_13
- Zulkarnain, A., & Harris, S. (2017). Fenomena Blusukan Dalam Model Kepemimpinan Politik Joko Widodo [The Blusukan Phenomenon in Joko Widodo's Political Leadership Model]. *Jurnal Kajian Politik Dan Masalah Pembangunan*, 13(1).

Thesis

- Bezglasnyy, A. (2013). *Middle Power Theory, Change and Continuity in the Asia-Pacific* (Corpus ID: 155824002) [Master Thesis, University of British Columbia]. The University of British Columbia.
<https://open.library.ubc.ca/soa/cIRcle/collections/ubctheses/24/items/1.0073692>
- Hidayatullah, N. L. (2017). *Indonesia's Role as a Middle Power: a Neo-Liberalist and Constructivist Analysis* [Master Thesis, Airlangga University].
<https://repository.unair.ac.id/68192/>
- Shimada, K. (2010). *Working Together for Peace and Prosperity of Southeast Asia* [Doctoral Thesis, University of Adelaide].
<https://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/bitstream/2440/63422/8/02whole.pdf>
- Yamasaki, M. (2009). *A Study of Middle Power Diplomacy: as a Strategy of Leadership and Influence* [Master Thesis, University of Waterloo]. UWSpace.
<http://hdl.handle.net/10012/4811>

Electronic Media

- Assistance Association for Political Prisoners (Burma). (n.d.). *Political Prisoners Post-Coup*. Assistance Association for Political Prisoners (Burma). Retrieved June 28, 2024, from <https://aappb.org/>

- Aljazeera. (2012, August 9). *Pro-Rohingya protest staged in Indonesia*. Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2012/8/9/pro-rohingya-protest-staged-in-indonesia>
- AP News. (2017, September 6). *Several thousand join Indonesia protest over Rohingya plight*. AP News. <https://apnews.com/general-news-00e1b43bfc346d0b2f8401c1b43bb4a>
- Detikedu & Wulandari, T. (2022, August 4). *9 Fungsi Pancasila dalam Kehidupan Bernegara dan Penjelarasannya*. Detikedu. <https://www.detik.com/edu/detikpedia/d-6215492/9-fungsi-pancasila-dalam-kehidupan-bernegara-dan-penjelarasannya>
- Djokovic, P. (2024, March 1). *Semaphore: The RAN in 'Konfrontasi' -50 Years On*. NAVY Serving Australia with Pride. <https://seapower.navy.gov.au/media-room/publications/semaphore-03-16>
- Foreign Affairs and International Trade Canada. (2013, April 5). *Canada and the World: A History 1939–1945: The World at War*. Foreign Affairs and International Trade Canada. <https://epe.lac-bac.gc.ca/100/206/301/faitc-aecic/history/2013-05-03/www.international.gc.ca/history-histoire/world-monde/1939-1945-1.aspx@lang=eng>
- Human Rights Watch. (2017, September 2). *Burma: Satellite Images Show Massive Fire Destruction*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2017/09/02/burma-satellite-images-show-massive-fire-destruction>
- Leong, W. K. (2019). *AHA Centre Defends Leaked Report on Rohingya Refugees*. Channel News Asia. <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/aaha-centre-defends-leaked-report-on-rohingya-refugees-11613142>
- Marsudi, R. L. (2018). *Indonesia: Partner for peace, security, prosperity*. The Jakarta Post. <https://www.thejakartapost.com/academia/2018/01/10/full-text-indonesia-partner-for-peace-security-prosperity.html>

- Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Indonesia. (2015). *“Rencana Strategis (Renstra) Kementerian Luar Negeri Tahun 2015-2019.”* Keputusan Menteri Luar Negeri Republik Indonesia Nomor 01/B/RO/IV/2015/01.
<https://www.kemlu.go.id/AKIP/Rencana%20Strategis%20Kemlu%202015-2019.pdf>.
- Mulyana, Y. (2011). *The 1995 Bandung Conference and its present significance*. The Jakarta Post (Online). <http://www.thejakartapost.com/news/2011/04/29/the-1995-bandung-conference-and-its-present-significance>
- Natalegawa, M. (2014, January 7). *Annual Press Statement Minister for Foreign Affairs Republic of Indonesia*. Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Indonesia. <https://www.kemlu.go.id/Documents/PPTM%202014/Annual%20Press%20Statement%20Minister%20for%20Foreign%20Affairs.pdf>.
- Pakpahan, B. (2013, February 9). *Indonesia’s Role in ASEAN and the EAS*. East Asian Forum. <https://eastasiaforum.org/2013/02/09/indonesias-evolving-cooperation-with-asean-and-the-eas/>
- Parlina, I. & Salim, T. (2015, May 20). *Govt offers solutions on rohingya migrants*. The Jakarta Post. <https://www.thejakartapost.com/news/2015/05/20/govt-offers-solutions-rohingya-migrants.html>
- Pudjiastuti, T. N. (2016). *Shelter versus shielded borders*. The Jakarta Post. Retrieved March 1, 2024, from <https://www.thejakartapost.com/news/2016/03/15/shelter-versus-shielded-borders.htm>
- Sapiie, M. (2018, April 28). *Indonesia Wants End to rohingya crisis, jokowi tells myint*. The Jakarta Post. <https://www.thejakartapost.com/news/2018/04/28/indonesia-wants-end-to-rohingya-crisis-jokowi-tells-myint.html>
- Shin, D. M. (2015, December 4). *A Critical Review of the Concept of Middle Power*. E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2015/12/04/a-critical-review-of-the-concept-of-middle-power/>

Wahyono, E. (2017, January 14). *Kisah Mulyono Menjadi Joko Widodo [The Story of Mulyono becoming Joko Widodo]*. detikX.

<https://news.detik.com/x/detail/investigasi/20170113/Kisah-Mulyono-Menjadi-Joko-Widodo/>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

อัครพล กัลยานุกูล

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2559: สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

